

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**REVIZORJEVI POSTOPKI V PRIMERU REVIDIRANJA
POSLOVNIH ZDRUŽITEV PO MEDNARODNEM STANDARDU
RAČUNOVODSKEGA POROČANJA 3 – POSLOVNE ZDRUŽITVE**

Ljubljana, junij 2016

ANDREJA BAJUK MUŠIČ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Andreja Bajuk Mušič, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Revizorjevi postopki v primeru revidiranja poslovnih združenj po Mednarodnem standardu računovodskega poročanja 3 – Poslovne združitve, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko red.prof.dr. Slavko Kavčič,

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	3
1 ZAVEZANCI ZA SESTAVO KONSOLIDIRANIH RAČUNOVODSKIH IZKAZOV	7
1.1 Teoretično ozadje	7
1.2 Teorije konsolidiranja.....	9
1.3 Opredelitev konsolidiranih računovodskih izkazov	11
1.3.1 Splošno o konsolidiranih računovodskih izkazih	11
1.3.2 Vpliv naložbenika.....	13
1.3.3 Izpostavljenost spremenljivemu donosu.....	15
1.3.4 Povezava med vplivom in donosom.....	16
1.4 Zakonska podlaga in zavezanci	16
2 RAČUNOVODSKA OBRAVNAVA POSLOVNIH ZDRUŽITEV.....	18
2.1 Splošno o računovodenju poslovnih združitvev	18
2.2 Poslovne združitve znotraj MSRP 3	20
2.2.1 Določitev poslovne združitve	20
2.2.2 Metoda obračunavanja poslovne združitve	21
2.2.3 Opredelitev prevzemnika.....	21
2.2.4 Merjenje nabavne vrednosti poslovne združitve	22
2.2.5 Obračun dobrega imena.....	22
2.2.6 Merjenje neobvladujočega deleža	24
2.2.7 Poslovne združitve v več korakih.....	25
2.3 Poslovne združitve zunaj MSRP 3	27
3 REVIZORJEVI POSTOPKI PRI REVIDIRANJU POSLOVNIH ZDRUŽITEV PO MSRP	29
3.1 Splošno o revidiranju.....	29
3.2 Posebnosti pri revidiranju poslovnih združitvev	31
3.2.1 Splošno o revidiranju poslovnih združitvev	31
3.2.2 Faza načrtovanja.....	31
3.2.3 Izvedba revizije poslovnih združitvev	32
4 REVIZORJEVI POSTOPKI V PRIMERU STATUSNOPRAVNIH PREOBLIKOVANJ PO ZGD-1.....	39
4.1 Zakonska podlaga.....	39
4.2 Revizija pripojitve	40
4.3 Predmet pripojitvene revizije in obseg revidiranja.....	40
4.4 Revizorjevi postopki preveritve zakonskih zahtev po ZGD-1	41
4.4.1 Osnovni podatki o družbah, ki se združujeta.....	41
4.4.2 Revizorjevo poročilo o ustreznosti menjalnega razmerja.....	42
4.4.3 Preveritev ustreznosti menjalnega razmerja	44
4.5 Poročilo neodvisnega revizorja o pripojitvi.....	48
4.6 Revidiranje računovodskih izkazov prevzemne družbe	51

5	PREVERJANJE TEMELJNE TEZE MAGISTRSKEGA DELA	55
5.1	PREVERJANJE TEMLJNIH TEZ	55
5.2	PRIČAKOVANE SPREMEMBE RAČUNOVODENJA POSLOVNIH ZDRUŽITEV	57
	SKLEP	61
	LITERATURA IN VIRI	64

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Razlike v merjenju neobvladujočega deleža po metodi poštene vrednosti in metodi sedanjega sorazmernega deleža lastniških instrumentov v pripoznanih zneskih opredeljivih neto sredstevprevzete družbe	25
Tabela 2:	Preizkus ustreznosti menjalnega razmerja prek poštenih vrednosti družb A in S (v EUR).....	47
Tabela 3:	Izračun ustreznosti menjalnega razmerja (v EUR), upoštevajoč komentar k ZGD-1	48
Tabela 4:	Izračun poštene vrednosti družb A in S (v EUR).....	54
Tabela 5:	Izračun slabega imena (v EUR)	55

KAZALO SLIK

Slika 1:	Obračun dobrega imena	23
Slika 2:	Povečanje lastniških deležev in računovodska obravnava.....	26
Slika 3:	Prikaz statusne spremembe z ustanovitvijo nove družbe.....	36

UVOD

Področje in predmet proučevanja. Družbe v razvitih gospodarstvih rastejo predvsem zaradi združevanja. Njihovi cilji so zagotavljanje hitrejše rasti, večja diverzifikacija tako produktov kot poslovanja, manjša davčna obremenitev, prihranek stroškov in podobno. Teorija opredeljuje štiri načine širitve: navpično, vodoravno, razpršitev in specializacijo, kar definira kot notranje dejavnike rasti (Scharf, Shea & Beck, 1992, str. 2). Tovrstna združevanja so v razvitem svetu stalnica, v Sloveniji so se taki procesi združevanja šele dobro začeli, če odštejemo razna statusnopravna preoblikovanja v smislu takih in drugačnih reorganizacij.

Poslovne združitev so z računovodskega vidika neločljivo povezane z zahtevo po sestavitvi konsolidiranih računovodskih izkazov. O tem, kakšna naj bo podlaga za njihovo sestavo, obstaja kar nekaj teorij konsolidiranja. Zahteve računovodskih standardov o evidentiranju poslovnih združitvev se še najbolj približujejo teoriji enotne družbe.

Po slovenski zakonodaji obveznost sestave konsolidiranih računovodskih izkazov opredeljuje Zakon o gospodarskih družbah (Ur. l. RS št. 65/09-UPB3, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13 in 55/15, v nadaljevanju ZGD-1). Ta pravi, da mora družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je nadrejena eni ali več družbam s sedežem v Republiki Sloveniji ali zunaj nje (odvisne družbe), pripravljati konsolidirano letno poročilo, če je obvladujoča družba ali ena od odvisnih družb organizirana kot kapitalska družba, kot dvojna družba ali kot druga istovrstna pravnoorganizacijska oblika po pravu države sedeža družbe (56. člen ZGD-1). Konsolidirane računovodske izkaze sestavljajo obvezno skupine, ki se po velikostnih kriterijih razvrščajo med velike skupine.

Revizor o konsolidiranih računovodskih izkazih izrazi mnenje. V njem pove, ali so konsolidirani računovodski izkazi resnična in poštena slika finančnega položaja, uspešnosti poslovanja in denarnih tokov skupine. Prvemu konsolidiranju, to je prvi vključitvi družbe po pridobitvi obvladovanja v konsolidirane računovodske izkaze, v računovodstvu pravimo poslovna združitev. Pri družbah, ki se statusno preoblikujejo (se združujejo in se delijo kot določa ZGD-1), pa mora revizor izdati še ločeno revizijsko poročilo, v katerem poda mnenje ali je menjalno razmerje ustrezno. Gre za dve ločeni vrsti revizorjevih mnenj, ki zahtevata povsem ločeno načrtovanje revizorjevega dela in izvedbo revizije.

Pri revidiranju poslovnih združitvev, tako tistih, ki sodijo na področje računovodskih standardov kot tistih, ki sodijo v okvir statusnopravnih preoblikovanj po ZGD-1, gre za področje, ki je multidisciplinarno. Smiselno je, da pri zapletenih poslovnih združitvah poleg revizorjev dejavno sodelujejo tudi računovodje, pravniki, ocenjevalci vrednosti podjetij, opreme in nepremičnin, davčni svetovalci in še marsikdo. Zaradi tega mora imeti revizor, ki revidira računovodske izkaze družbe, ki je bila udeležena v eni izmed oblik poslovnih združitvev, poglobljeno znanje ne samo s področja računovodstva, temveč s področja ocenjevanja vrednosti in davčne zakonodaje. Če želi revizor opredeliti tveganja, ki se

nanašajo na izvedbo revizijskega posla, mora dobro poznati revidiranca, njegovo poslovanje, predmet revidiranja in imeti ustrezne praktične izkušnje.

Problematika, namen, cilj in temeljna teza. Problematiko magistrskega dela predstavlja različna opredelitev (poslovnih) združitvev po računovodskih standardih in ZGD-1. Terminološka nekonsistentnost je v slovenski prostor vnesla kar nekaj praktičnih dilem pri evidentiranju tovrstnih poslovnih dogodkov. Računovodski standardi (poslovno) združitev razumejo kot poslovni dogodek, v katerem ena družba pridobi obvladovanje nad drugo, medtem ko ZGD-1 združitev razume kot eno izmed oblik statusnopравnih preoblikovanj gospodarske družbe. V obeh primerih je vloga revizorja izjemno pomembna: v prvem v obliki izražene mnenja o konsolidiranih računovodskih izkazih in o računovodskih izkazih poročajoče družbe, ki je bila udeležena v eni izmed oblik statusnopравnih preoblikovanj, kot jih odloča ZGD-1, v drugem primeru pa v obliki mnenja o ustreznosti menjalnega razmerja med družbama, ki sta udeleženi pri statusnopравnih preoblikovanjih.

Revizor je strokovnjak, ki neodvisno revidira računovodske izkaze ali poslovne dogodke presodi in izrazi mnenje, da računovodski izkazi ne vsebujejo pomembno napačnih navedb oziroma da so poslovni dogodki skladni z izbranim okvirom (računovodskimi standardi, zakonom ali drugo osnovo). Na izraženo mnenje se zanaša širša javnost pri sprejemanju gospodarskih odločitev, ki so povezane z revidirancem (dobavitelji, kupci, posojilodajalci, obstoječi in potencialni investitorji, zaposleni in podobni). Kot neodvisni strokovnjak pa revizor nastopa tudi pri poslovnih dogodkih, ki so neposredno povezani s posameznimi postavkami v računovodskih izkazih in poslovnimi dogodki, ki so z njimi povezani. V takšnih primerih revizor te posle pregleda in o njih izrazi mnenje.

Že tako zapleteno področje (poslovnih) združitvev otežkočajo tudi zahteve računovodskih standardov, ki se nanašajo na računovodsko obravnavano takih poslovnih dogodkov. Prenovljeni računovodski standardi rešujejo sicer nekatere težave, ki so se pojavljale v praksi pri računovodenju poslovnih združitvev v preteklosti, še posebej pri računovodskem evidentiranju nakupov poslovnih deležev v več fazah in izračunu dobrega imena, pri pripoznavanju pridobljenih neto sredstev po pošteni vrednosti pri vsakem nakupu (z enako težavo so se družbe soočale tudi pri odprodaji poslovnih deležev v več fazah), pri opredelitvi obvladovanja in podobnem (Hartman, 2008, str. 82).

A vse dileme glede obračuna poslovnih združitvev v praksi še vedno niso odpravljene. Mednarodni standardi računovodskega poročanja (UL L, št. 320¹ z vsemi kasnejšimi spremembami, v nadaljevanju MSRP) denimo ne določajo računovodske obravnave poslovnih združitvev pod skupnim upravljanjem. To so poslovne združitev, kjer vse družbe pred poslovno združitvijo in po njej upravlja ista oseba, to upravljanje pa ni prehodno. Slovenski računovodski standardi 2016 (Ur. l. RS, št. 95/2015, v nadaljevanju SRS 2016) so

¹ Uradni list Evropske unije – Uredba komisije (ES) št. 1126/2008 z vsemi kasnejšimi dopolnitvami do junija 2016.

z zadnjo prenovno dopolnjeni z računovodsko obravnavo takšnih poslovnih dogodkov. Družbe jih bodo obračunale po metodi knjigovodskih vrednosti. Rešitev pa bo, čeprav se zdi morda na prvi pogled nedvoumna, pri uporabi v praksi prinesla kar nekaj težav.

Namen magistrskega dela je priti do specifičnih spoznanj glede postopkov, ki jih mora izvesti revizor pri revidiranju poslovnih združitvev tako pri izdaji mnenja na računovodske izkaze kot tudi z vidika izdaje mnenja o ustreznosti menjalnega razmerja. Pri revidiranju poslovnih združitvev v konsolidiranih računovodskih so prikazani tudi odgovori na dileme, s katerimi se slovenske in tuje družbe soočajo pri poslovnih združitvah, s poudarkom na možni računovodski obravnavi poslovnih združitvev pod skupnim upravljanjem. Kjer pa revizor nastopa v vlogi združitvenega ali delitvenega revizorja, pa so predstavljeni postopki, ki jih mora opraviti v povezavi s preveritvijo zakonskih zahtev in izdaje mnenja o ustreznosti menjalnega razmerja. V tem primerih gre za posebno področje revizorjevega udejstvovanja, ki se razlikuje od klasične revizije računovodskih izkazov.

Namen magistrskega dela je potrditi ali ovreči temeljni tezi magistrskega dela, ki sta:

- da izraz poslovna združitev, uporabljen v ZGD-1 in MSRP, ni enoznačen in ne predstavlja enakega poslovnega dogodka; posledično evidentiranje v računovodskih izkazih pri poslovni združitvi, kot jo določa ZGD-1, in pri poslovni združitvi, kot jo določajo računovodski standardi, ni nujno enako, enaki pa niso tudi revizorjevi postopki;
- da je nujno treba jasno opredeliti računovodsko obravnavo poslovnih združitvev pod skupnim upravljanjem; računovodska obravnavo slednjih v MSRP ni predpisana, različne računovodske usmeritve v praksi pa vodijo do pomembno različnih učinkov v revidiranih računovodskih izkazih, tako konsolidiranih kot ločenih; ker revidirani računovodski izkazi predstavljajo ključne informacije za gospodarske odločitve njihovih uporabnikov (lastnikov, posojilodajalcev, potencialnih investitorjev, kupcev, dobaviteljev in drugih), lahko ti sprejmejo odločitve, ki jih morda ne bi.

Cilj magistrskega dela je s pomočjo domače in tuje strokovne literature (knjig, člankov, prispevkov, internetnih virov) ter pridobljenih delovnih izkušenj predstaviti dileme in pa odgovore nanje, ki se najpogosteje pojavljajo pri poslovnih združitvah tako po MSRP kot po določbah ZGD-1, predstaviti revizorjeve postopke pri revidiranju pravilnosti obračuna poslovne združitve oziroma tako imenovanega prvega konsolidiranja ter izvesti kritično analizo zakonskih rešitev statusnopravnih preoblikovanj po ZGD-1 v povezavi z določbami MSRP in njihovo izvedbo v praksi. Prav tako želim opozoriti na druga področja v okviru poslovnih združitvev, ki ostajajo nedorečena, in sicer na poslovne združitve pod skupnim upravljanjem in možno računovodsko obravnavo na tem področju. Ta temelji na predlogih različnih organizacij, ki so bile dane kot pobuda Odboru za sprejemanje mednarodnih računovodskih standardov (ang. *International Standard Accounting Board*), da se ustrezno

uredi tudi računovodska obravnava tega tako v konsolidiranih računovodskih izkazih kot v ločenih računovodskih izkazih.

Metode preučevanja. Pri pisanju magistrskega dela so uporabljene raznovrstne raziskovalne metode. Do vključno drugega poglavja je uporabljena metoda deskripcije s proučevanjem domače in tuje strokovne literature, člankov z najnovejšimi strokovnimi spoznanji in obstoječo zakonodajo s predlogi sprememb, na osnovi česar sem podrobno in objektivno opisala predmeta proučevanja. Osrednjo literaturo so predstavljali MSRP, SRS in pojasnila k njim ter zakonodaja proučevanega področja ter strokovna znanja priznanih teoretikov.

Osrednji del magistrskega dela predstavljajo tretje, četrto in peto poglavje. V njih je deskriptivna metoda nadgrajena s kombinacijo teoretične podlage in konkretnega primera revidiranja. S proučevanjem dejanskega primera revizije (poslovne) združitve v praksi, in sicer tako revizije računovodskih izkazov družbe, ki je bila udeležena v eni izmed oblik statusnopravnih preoblikovanj po ZGD-1, kot tudi revizije ustreznosti menjalnega razmerja, so bili analizirani revizorjevi postopki pri revidiranju poslovnih združitev v okviru redne letne revizije računovodskih izkazov in postopki preverjanja ustreznosti menjalnega razmerja. V zadnjem, petem poglavju sta bili preverjeni temeljni tezi magistrskega dela in na tej osnovi navedene možne rešitve računovodske obravnave (poslovnih) združitev pod skupnim upravljanjem v ločenih in konsolidiranih računovodskih izkazih ter pričakovane spremembe MSRP.

Zasnova poglavij v magistrskem delu:

- v prvem poglavju sta opredeljena teoretično ozadje in zgodovina poslovnih združitev. V zadnjih desetletjih velike korporacije rastejo predvsem zaradi zunanje rasti, to je poslovnih združitev. V nadaljevanju poglavja navajam teorije konsolidiranja in konsolidirane računovodske izkaze, poglavje pa zaključujem z zakonsko podlago in navedbo zavezancev za sestavo konsolidiranih računovodskih izkazov,
- v drugem poglavju so obravnavane poslovne združitve, kot jih opredeljuje MSRP 3 – Poslovne združitve (v nadaljevanju MSRP 3); poglavje je razdeljeno na dve področji, in sicer poslovne združitve znotraj in zunaj področja uporabe MSRP 3; v okviru prvega prikazujem definicijo poslovne združitve po MSRP 3 in v nadaljevanju prikazujem metode obračunavanja poslovne združitve z določitvijo prevzemnika in obračunom nabavne vrednosti poslovne združitve; na koncu pa navajam tiste poslovne združitve, ki so izven uporabe MSRP 3; gre za poslovne združitve pod skupnim upravljanjem,
- v tretjem poglavju so prikazani revizorjevi postopki pri revidiranju poslovnih združitev v (konsolidiranih) računovodskih izkazih; najprej navajam splošne značilnosti revidiranja, nadaljujem pa s posebnostmi pri revidiranju poslovnih združitev, saj to prinaša kar nekaj posebnosti v primerjavi z revidiranjem posamezne postavke

računovodskih izkazov; slednje prikazujem v dveh točkah, in sicer v okviru faze načrtovanja in faze izvedbe revizije,

- četrto poglavje se nadaljuje z revizorjevimi postopki pri revidiranju združitve v okviru statusnopравnih preoblikovanj po ZGD-1; gre za posebno področje revizorjevega udejstvovanja, kjer preverja skladnost z zakonskimi določbami, v okviru tega pa izrazi mnenje ali je menjalno razmerje med družbama, ki sta udeleženi pri preoblikovanju, ustrezno in ali je višina morebitnega denarnega doplačila ustrezna; navajam revizorjeve postopke v primeru preveritve zakonskih določil, primer revizorjevega poročila o ustreznosti menjalnega razmerja in prikaz računovodske obravnave poslovnega dogodka takšne (poslovne) združitve pod skupnim upravljanjem v računovodskih izkazih prevzemne družbe,
- magistrsko delo se zaključuje s petim poglavjem; v njem predstavljam področja, ki predstavljajo izziv tako računovodjem kot revizorjem pri revidiranju računovodskih izkazov družb in/ali skupin, ki vključujejo poslovne združitve; analiziram predlagane možnosti sprememb obstoječih računovodskih standardov glede računovodske obravnave poslovnih združitve pod skupnim upravljanjem v ločenih in konsolidiranih računovodskih izkazih; analiziram pa tudi vzroke za potrditev temeljne teze magistrskega dela.

1 ZAVEZANCI ZA SESTAVO KONSOLIDIRANIH RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

1.1 Teoretično ozadje

O zgodovini poslovnih združitve in rasti družb je že veliko napisanega. Upoštevajoč različne teorije lahko določimo različne oblike širitve oziroma rasti družb. Teoretiki navajajo štiri načine širitve družb: navpično, vodoravno, razpršitev in specializacijo (Scharf, Shea & Beck, 1991, str. 2). Pri prvi se proizvodna družba širi na področje lastne dobave surovin, pri drugi na področje dodajanja novih zmogljivosti, pri tretji k širjenju na do zdaj nepovezana področja proizvodnje/prodaje, medtem ko četrta po navadi predstavlja usmeritev k proizvodnji dobičkonosnega produkta. Ta je lahko nišni ali masiven, je pa z njim mogoče dosegati velike dobičke.

Omenjene dejavnike lahko uvrstimo med notranje dejavnike rasti. A dandanes po navadi organska rast ne zadošča: megakorporacije rastejo predvsem na račun zunanjih dejavnikov rasti z različnimi oblikami poslovnih združitve. Prvi val poslovnih združitve se je pojavil konec 19. stoletja, ko so se združevale družbe v naftni, jeklarski in tobačni industriji (Brigham, 1996, str. 778). Drugi val se je začel z vzponom gospodarstva v dvajsetih letih prejšnjega stoletja in se končal z veliko gospodarsko krizo leta 1929. V 60. letih je prišlo do tretjega vala: medtem ko so v drugem valu prevladovali industrijske združitve, torej povečanje moči posamezne industrije, predvsem s področja avtomobilizma, so v tretjem valu

prišle v ospredje tako imenovane konglomeratne združitve. V 80. letih opazamo zadnji val. Ta se zrcali v sovražnih prevzemih.

Z zakonodajnega-pravnega vidika je poslovne združitve mogoče razdeliti v tri kategorije (Gleim & Delaney, 1990, str. 893):

- pripojitev,
- združitev,
- prevzem.

Pripojitev je transakcija, v kateri ena družba prevzame sredstva in obveznosti druge družbe oziroma družb v zameno za denar, delnice ali druga nadomestila. Prevzemna družba nadaljuje poslovanje, medtem ko prevzeta preneha obstajati.

Združitev je transakcija, v kateri nastane nova družba z izdajo delnic dveh ali več družb. Te družbe prenehajo obstajati, medtem ko nova družba prevzame vsa sredstva in obveznosti prevzetih družb.

Prevzem je nakup kontrolnega (več kot 50 - odstotnega) deleža prevzete družbe, pri čemer tako prevzeta kot prevzemna družba nadaljujeta poslovanje kot samostojni pravni osebi. Pri tem nastane odnos prevzemna/obvladujoča družba in prevzeta/odvisna družba oziroma v praksi bolj znano kot odnos mati – hči.

Pravno podlago tako imenovanih statusnih sprememb, kamor je mogoče vključiti vse tri omenjene kategorije, v Sloveniji predstavlja ZGD-1, ki statusne spremembe obravnava v VI. poglavju. Družba se statusno preoblikuje v eni izmed oblik kot določa 579. člen ZGD-1:

- z združitvijo,
- z delitvijo,
- s prenosom premoženja in
- s spremembo pravnoorganizacijske oblike.

Združitev po ZGD-1 obsega dve obliki, in sicer pripojitev in spojitev: razlika med njima je, da pri pripojitvi prevzeta družba preneha obstajati, pri spojitvi pa nastane nova družba, družbi, ki se spajata, pa prenehata obstajati. Postopki, ki jih morajo opraviti upravi in nadzorna sveta obeh družb ter konec koncev tudi revizor, skladno z zahtevami ZGD-1 za obe vrsti združitve, se ne razlikujejo pomembno.

Delitev po ZGD-1 obsega tri oblike, in sicer razdelitev, oddelitev in izčlenitev. Razdelitev predstavlja prenos premoženja prenosne družbe, ki z razdelitvijo preneha, ne da bi bila

opravljena njena likvidacija, na novoustanovljeno družbo. Pri oddelitvi in izčlenitvi gre vedno za prenos vsega ali delov premoženja prenosne družbe, ki ne preneha na novoustanovljeno družbo ali na prevzemno družbo. Pri izčlenitvi se vedno ustvari razmerje mati – hči, pri oddelitvi pa to ni nujno.

Statusnopravna preoblikovanja zahtevajo od revizorja posebna znanja, njegovo mnenje pa je ključno z vidika podaje mnenja o resničnem in poštenem prikazu računovodskih izkazov družbe v letu, ko je do tovrstne transakcije prišlo. Pomembno je tudi s pravno korporacijskega vidika, saj imajo te transakcije neposredno vpliv na menjalno razmerje med udeleženi družbami in na ohranjanje kapitala. Vse to pa posredno vpliva na vprašanja o varstvu upnikov in imetnikov deležev pa tudi na obdavčitev. Davčna pravila so namreč tista, ki določajo, kakšne so davčne posledice v primeru združitve in delitev za družbe, udeležene v transakciji, in družbenike. Osnovni namen davčnih pravil je zagotoviti davčno nevtralnost s hkratnim zavarovanjem davčnih interesov (Pate, 2011, str. 75).

Prenos premoženja obravnava 640. člen ZGD-1 in se nanaša na primere, ko delniška družba, komanditna delniška družba ali družba z omejeno odgovornostjo prenese svoje premoženje na Republiko Slovenijo ali na samoupravno lokalno skupnost v Republiki Sloveniji, medtem ko sprememba pravnoorganizacijske oblike pomeni spremembo pravnega statusa družbe (denimo iz delniške družbe v družbo z omejeno odgovornostjo). Nobena izmed teh dveh oblik nima povezave z revizorjevimi postopki v primeru izdelave konsolidiranih računovodskih izkazov ali z drugimi revizorjevimi postopki, zaradi česar omenjenih tem ne na tem mestu ne v nadaljevanju naloge ne obravnavam podrobneje.

1.2 Teorije konsolidiranja

Teoretiki navajajo tri glavne vrste teorij konsolidiranja (Baker, Lembke & King, 1989, str. 130):

- interesna teorija (ang. *Proprietary theory*),
- teorija matične družbe (ang. *Parent company theory*) in
- teorija enotne družbe (ang. *Entity theory*).

Interesna teorija v ospredje postavlja interes večinskega lastnika. Izhaja iz predpostavke, da sredstva in obveznosti, ki jih izkazujejo konsolidirani računovodski izkazi, predstavljajo sredstva in obveznosti obvladujoče družbe, pri čemer se nerealizirani dobički/izgube izločijo v velikosti deleža obvladujoče družbe, manjšinski deleži pa se ne prikazujejo (Baker, Lembke & King, 1989, str. 129-130).

Ta pristop zagovarja metodo sorazmernega konsolidiranja, ki jo je pred uvedbo MSRP 11 – Skupni aranžmaji (v nadaljevanju MSRP 11)² dovoljeval MRS 31 – Skupni podvigi (veljaven od 1990, ukinjen 1. januarja 2013). Sorazmerno konsolidiranje so družbe uporabljale za obračunavanje tistih poslovnih združitvev, kjer nobeden od podvižnikov ni imel prevladujočega vpliva. To je v praksi po navadi pomenilo, da so bile glasovalne pravice deljene v razmerju 50 : 50 oziroma, da nobeden od podvižnikov ni imel možnosti samostojnega obvladovanja. S sprejetjem MSRP 11 je bila dovoljena drugačna rešitev sorazmernega konsolidiranja opravljena. Družbe skupne aranžmaje v konsolidiranih računovodskih izkazih evidentirajo z uporabo kapitalne metode.

Teorija matične družbe sloni na predpostavki, da so konsolidirani računovodskih izkazi razširjeni izkazi matične (tj. obvladujoče) družbe, torej da sredstva in obveznosti odvisne družbe niso sredstva in obveznosti obvladujoče družbe, vendar ima obvladujoča družba večinski vpliv nad odvisno družbo in nad manjšinskimi lastniki. Posledično teorija zagovarja, da bi morali konsolidirani računovodski izkazi vključevati vsa sredstva in obveznosti odvisnih družb, med postavko obveznosti pa bi moral biti izkazan manjšinski kapital v obliki dobičkov/izgub, ki pripadajo manjšinskim lastnikom. Izkaz poslovnega izida bi moral dobiček/izgubo, ki pripada manjšinskim lastnikom, prikazovati v ločeni postavki. V konsolidiranih računovodskih izkazih se izločijo prometi in saldi med obvladujočo družbo in od nje odvisnimi družbami (Baker, Lembke & King, 1989, str. 131).

Teorija enotne družbe zagovarja pristop, da želijo lastniki obvladujoče družbe in od nje odvisnih družb poznati vrednost svojega deleža, upoštevajoč povezave med njimi. Konsolidirani računovodski izkazi so predstavljeni kot skupek sredstev in obveznosti obvladujoče družbe in od nje odvisnih družb, pri čemer se sorazmerni del sredstev in obveznosti deli na večinske in manjšinske lastnike. Manjšinski deleži so izkazani kot del kapitala skupine, dobički/izgube medsebojnih poslov pa se izločijo glede na lastniški delež (Baker, Lembke & King, 1989, str. 132-133).

Sedma smernica Evropske unije in MSRP 3 (2004) se pri zahtevah za sestavo konsolidiranih računovodskih izkazov nista sklicevala izrecno na katerokoli od navedenih teorij, še najbolj pa sta bila blizu kombinaciji interesne teorije in teorije matične družbe. Pomemben preskok v vsebinski zasnovi je bil narejen z MSRP 3 (2008), ki se približuje teoriji enotne družbe.

² Navedeni so MSRP, ki so veljavni v času pisanja magistrskega dela. V primeru navedbe starejših MSRP, umaknjenih ali dopoljenih, pa v oklepaju navajam letnico standarda, na katerega se zapis nanaša. Enak način navajanja velja tudi za SRS (Slovenske računovodske standarde) in MSR (Mednarodne standarde revidiranja).

1.3 Opredelitev konsolidiranih računovodskih izkazov

1.3.1 Splošno o konsolidiranih računovodskih izkazih

Po Pojmovniku računovodstva, financ in revizije konsolidacija pomeni uskupinjevanje. Gre za spojitev računovodskih podatkov, ki se nanašajo na obvladujočo družbo in od nje odvisne družbe tako, da se izločajo podatki iz njihovih medsebojnih razmerij (Turk, 2000, str. 786).

Konsolidirani računovodski izkazi so skupek računovodskih izkazov posameznih pravno samostojnih, vendar gospodarsko med seboj povezanih družb (družb v skupini), ki prikazuje premoženjsko in finančno stanje, poslovni izid, vseobsegajoči donos, denarne tokove in gibanja kapitala, kot da bi šlo za eno samo družbo (Vrankar, 2004, str. 220).

Definicijo konsolidiranih računovodskih izkazov vsebuje MSRP 10 – Konsolidirani računovodski izkazi (v nadaljevanju MSRP 10), ki opredeljuje konsolidirane računovodske izkaze kot računovodske izkaze skupine, v katerih so sredstva, lastniški kapital, prihodki, odhodki in denarni tokovi obvladujoče družbe in od nje odvisnih družb predstavljeni kot izkazi ene gospodarske celote.

Obvladujoča družba odvisno družbo vključi v konsolidirane računovodske izkaze običajno na temelju dveh pravnih podlag:

- ali jo ustanovi, to je da plača ustanovni (osnovni) kapital ali zanj zagotovi stvarne vložke,
- ali kupi delež v osnovnem kapitalu te družbe od tretje osebe na trgu.

Družba pridobi delež v drugi družbi z nakupom deleža v njenem osnovnem kapitalu, s tem pa morda tudi obvladovanje nad njo v različnih pravnih poslih:

- ena družba postane odvisna družba nekoga drugega,
- dve družbi se spojita in nastane ena družba, medtem ko ena izmed družb preneha obstajati,
- ena družba prenese neto sredstva drugi družbi,
- lastnik družbe prenaša lastniške deleže lastnikom druge družbe,
- dve družbi ali več združi svoja neto sredstva ali lastniki združijo svoje kapitalske deleže in ustanovijo novo družbo in podobno.

Ne glede na način na način razmerja med družbo naložbenico in družbo, v katero naloži, pa obvladujoča družba pri sestavitvi konsolidiranih računovodskih izkazov najprej presoja ali tako ustanovljeno ali kupljeno družbo sploh obvladuje oziroma ali sploh nastopa v takšnih transakcijah kot obvladujoča družba. Naložbenik družbo, v katero naloži, obvladuje, če je

izpostavljen spremenljivemu donosu iz svoje udeležbe v tej družbi ter lahko prek svojega vpliva na to družbo vpliva na ta donos (MSRP 10.6).

Najbolj pogoste dileme konsolidiranja niso povezane s tehniko konsolidiranja, kot je izločanje medsebojnih prometov in saldov, temveč tičijo v opredelitvi, ali obvladovanje obstaja ali ne. Tudi Odbor za mednarodne računovodske standarde (ang. *International Accounting Standards Board*) je največ pozornosti s tega področja posvetil s prenovo MRSP 3 in novim MSRP 10, 11 in MSRP 12 – Razkritje deležev drugih podjetij (v nadaljevanju MSRP 12).

Po MRS 27 – Skupinski in ločeni računovodski izkazi (2004), ki je pred prenovo navedenih računovodskih standardov urejal konsolidirane računovodske izkaze, je obvladovanje obstajalo, kadar je družba naložbenik obvladovala drugo družbo. Obvladovanje je pomenilo zmožnost odločanja o finančnih in poslovnih usmeritvah družbe za pridobivanje koristi iz njenega delovanja. Ni pa standard podrobneje opredelil, kaj naj bi predstavljal termin »zmožnost odločanja o finančnih in poslovnih usmeritvah«.

To je nadgradil MSRP 10, ki pravi, da družba naložbenik (vlagatelj) obvladuje družbo, v katero naloži, kadar je izpostavljena oziroma kadar ima pravico do donosov, ki izhajajo iz njene vpetosti vanj, posledično pa ima možnost vplivati na te donose zaradi moči, ki jo ima nad družbo, v katero naloži. Osnove za konsolidiranje ne predstavlja več zgolj zmožnost usmerjanja poslovnih in finančnih odločitev, temveč moč, ki jo ima ena družba (družba naložbenica) nad drugo z možnostjo vplivanja na donos, ki je pojmovan širše, in sicer kot pozitiven (dobiček) in negativen (izguba).

V praksi to pomeni, da glasovalne pravice niso več edini in odločujoči dejavnik pri presoji, ali obvladovanje obstaja, tj. ali družba naložbenica računovodske izkaze družbe, v katero naloži, konsolidira ali ne. Družba naložbenica mora pri presojanju, ali obvladovanje obstaja, preverjati izpostavljenost vsem dejavnikom, ki vplivajo na njen donos, v povezavi s to naložbo. Tako mora denimo presojati, ali obvladovanje zaradi koncentracije in razpršitve glasovalnih pravic obstaja ali ne. Tako bo v praksi lahko prišlo do položaja, ko bo družba tudi z 41-odstotnim lastniškim deležem zavezana k sestavljanju konsolidiranih računovodskih izkazov, če so deleži drugih lastnikov razpršeni in drugi lastniki posamezniki nimajo več kot na primer enoodstotnega lastniškega deleža, obenem pa ne obstaja (ne)formalna zaveza, na osnovi katere bi se manjšinski lastniki posvetovali med seboj in sprejemali skupinske odločitve ter tako predstavljali protiutež lastniku z 41-odstotnim deležem.

Postopek konsolidiranja je smiselno ločiti v dve sestavini:

- postopke konsolidiranja, ko obvladovanje že obstaja; gre za postopke ponovne vključitve računovodskih izkazov odvisnih družb, kjer obvladujoča družba v postopkih konsolidiranja izloča medsebojne promete in salde, in

- postopke prvega konsolidiranja, to je prve vključitve odvisne družbe v konsolidirane računovodske izkaze; takšni postopki so opredeljeni kot poslovne združitve.

Struktura poslovne združitve ima lahko različne zakonske, davčne in pravne oblike. V konsolidiranih računovodskih izkazih obvladujoča družba evidentira transakcijo poslovne združitve samo, če ta ustreza njeni opredelitvi kot to določajo računovodski standardi. Pri knjiženju je bolj pomembna vsebina transakcije kot pa njena pravna oblika. Takšno obravnavo vsebujejo tudi davčni predpisi, na primer obdavčitev z davkom od dohodka pravnih oseb. Zakon o davčnem postopku (Ur. l. RS 13/11–UPB4, 24/12 – ZDDPO–2G, 32/12, 94/12, 101/13 – ZDavNepr, 111/13, 25/14 – ZFU, 40/14 – ZIN–B, 90/14 in 91/15, v nadaljevanju ZDavP-2) kot krovni zakon obdavčenja tako denimo določa, da če neki posel prikriva drugega, osnovo za obdavčitev predstavlja prikriti posel.

Nekatere transakcije se namreč sklepajo z namenom, da se doseže določen davčni, ekonomski ali drug učinek in pravna oblika transakcij ne ustreza njihovi ekonomski vsebini. Za knjiženje in za obdavčitev sta torej pomembni vsebina poslovnega dogodka, in ne pravna oblika dokumentov, saj mora družba v računovodskih izkazih prikazati dogodke tako, da odražajo njihovo ekonomsko vsebino.

Obvladovanje torej obstaja, če so izpolnjeni pogoji po MSRP 10.7:

- naložbenik ima vpliv nad družbo, v katero naložbi,
- naložbenik je izpostavljen spremenljivemu donosu ali ima pravice do spremenljivega donosa iz svoje udeležbe v družbo, v katero naloži, in
- naložbenik prek svojega vpliva na družbo, v katero naloži, vpliva na znesek svojega donosa.

1.3.2 Vpliv naložbenika

Eden izmed treh kriterijev, ali obvladovanje obstaja, je vpliv družbe naložbenice. Ta izhaja iz pravic, te pa so raznovrstne. Za obvladovanje je pomembno, da ima družba naložbenica obstoječe pravice, tj. pravice, ki so izvršljive takoj in so materialne. Materialne pravice so tiste, s katerimi usmerja pomembne dejavnosti družbe, v katero naloži, to pa so tiste dejavnosti, ki pomembno vplivajo na donos.

Pri presoji, ali ima družba naložbenica vpliv, ni pomembno, ali pravice uveljavlja ali ne. Tudi če gre za pasivnega naložbenika, ki ima obstoječe materialne pravice, pa teh pravic ne uveljavlja, obvladuje družbo in je dolžan sestavljati konsolidirane računovodske izkaze. Velja pa tudi obratno: zaradi pasivnosti družbe naložbenice ni nujno, da družba sonaložbenica, ki usmerja pomembne dejavnosti, dejansko obvladuje družbo, v katero naloži. Vsaka družba naložbenica mora presoditi, ali ima med sonaložbeniki pasivnega

družbenika, ki je obvladujoča družba, in je ta družba sonaložbenica zavezana k sestavljanju konsolidiranih računovodskih izkazov.

Presojanje, ali obvladovanje obstaja ali ne, ni preprosto. Družba naložbenica mora presoјati:

- ali lahko brez pogodbene pravice imenuje ali potrди ključno poslovodno osebje, ki usmerja pomembne dejavnosti,
- ali lahko brez pogodbene pravice usmerja družbo, sklepa pomembne posle ali da veto na spremembe poslov v korist naložbenika,
- ali ima prevladujočo vlogo pri imenovanju članov upravnega odbora ali pri pridobivanju pooblastil drugih imetnikov glasovalnih pravic,
- ali so člani ključnega poslovodnega osebja povezane osebe naložbenika,
- ali je večina članov upravnega odbora povezanih oseb naložbenika.

Vpliv in posledično obvladovanje ima tista družba naložbenica, ki omenjene dejavnosti usmerja enostransko, torej brez potrebnega soglasja drugih sonaložbenikov. V vsakem primeru velja, da ima v primeru večjega števila naložbenikov vpliv tisti, ki usmerja dejavnosti z največ vpliva na donos družbe, v katero naloži.

Razen v mejnih primerih bo še vedno veljalo, da družbo obvladuje tista družba naložbenica, ki ima večino glasovalnih pravic. Pri presoji obvladovanja pa mora ta družba še vedno preveriti, ali:

- ima večino glasovalnih pravic, vendar nima vpliva in s tem obvladovanje ne obstaja, oziroma
- nima večine glasovalnih pravic, vendar ima vpliv in obvladuje družbo, v katero naloži.

Družba naložbenica ima lahko večino glasovalnih pravic, a nima vpliva nad družbo, v katero naloži, ker glasovalne pravice niso materialne ali ker ne omogočajo usmerjanja pomembnih dejavnosti družbe. Taki primeri so družbe, ki jih usmerjajo vlada, sodišče, skrbnik, stečajni upravitelj, likvidator in podobni. Čeprav ima v tem primeru družba večino glasovalnih pravic, v konsolidacijo takšne družbe ne vključi, saj nima vpliva.

Velja tudi obratno. Družba naložbenica ima lahko vpliv, čeprav nima večine glasovalnih pravic. Vpliv ima lahko na podlagi pogodbenega sporazuma z drugimi imetniki glasovalnih pravic ali pravic iz drugih pogodbenih sporazumov in podobnega. Ko ima družba naložbenica dovolj pravic, da enostransko usmerja pomembne dejavnosti tudi brez večine glasovalnih pravic, ima resničen vpliv. Resničnega vpliva standard sicer izrecno ne omenja, njegov obstoj pa družba presoja v dveh korakih.

V prvem koraku družba naložbenica presoja obseg glasovalnih pravic glede na obseg in razpršitev glasovalnih pravic sonaložbenikov/ostalnih družb, ki naložijo, pri čemer velja:

- več kot ima družba naložbenica glasovalnih pravic v primerjavi z glasovalnimi pravicami sonaložbenikov, večja je verjetnost, da družba naložbenica z obstoječimi pravicami usmerja pomembne dejavnosti,
- več kot ima družba naložbenica glasovalnih pravic v razmerju do drugih imetnikov glasovalnih pravic, večja je verjetnost, da ima družba naložbenica obstoječe pravice, s katerimi usmerja pomembne dejavnosti,
- več kot je drugih naložbenikov, ki morajo delovati skupaj, da dosežejo več glasovalnih pravic, kot jih ima družba naložbenica, večja je verjetnost, da ima družba naložbenica vpliv.

V drugem koraku družba naložbenica presoja dodatne dokaze o dejanskem enostranskem usmerjanju dejavnosti:

- družba naložbenica lahko brez pogodbene pravice imenuje ali potrdi ključno poslovodno osebje, ki lahko usmerja pomembne dejavnosti,
- družba naložbenica brez pogodbene pravice usmerja družbo, sklepa pomembne posle ali da veto na spremembe poslov v korist naložbenika,
- družba naložbenica ima prevladujočo vlogo pri imenovanju članov upravnega odbora ali pri pridobivanju pooblastil drugih imetnikov glasovalnih pravic,
- člani ključnega poslovodnega osebja so povezane osebe družbe naložbenice,
- večina članov upravnega odbora so povezane osebe družbe naložbenice.

1.3.3 Izpostavljenost spremenljivemu donosu

Izpostavljenost spremenljivemu donosu pomeni, da je družba naložbenica v povezavi s svojo naložbo izpostavljena tako pozitivnim donosom (običajno dobičku) kot tudi negativnim (običajno izgubi). Družba naložbenica pri presoji, ali je izpostavljena spremenljivemu donosu, ne upošteva zgolj dividend družbe, v katero naloži, ampak upošteva tudi nadomestila, ki jih zagotavlja za zagotavljanje sredstev ali obveznosti družbe, v katero naloži. Za potrebe presoje izpostavljenosti spremenljivemu donosu družba naložbenica posojilo, dano odvisni družbi oziroma družbi, v katero naloži, upošteva kot spremenljivi donos, saj je izpostavljena kreditnemu tveganju neplačila.

Pri presojanju, ali obvladovanje obstaja, bo družba izpostavljenost sprejemljivemu donosu presojala le v izjemnih primerih, denimo ko, bo družba naložbenica družbi, v katero naloži in v kateri ima manj kot 50 % glasovalnih pravic, zagotovila še posojilo.

1.3.4 Povezava med vplivom in donosom

Odgovor na vprašanje, ali deluje družba naložbenica kot zastopnik (agent) ali kot pravi naložbenik v svojem imenu in za svoj račun, je ključen za presojo o tem, ali obstaja povezava med vplivom naložbenika in spremenljivim donosom. Družba naložbenica ima vlogo zastopnika, kadar deluje v imenu in za račun tretje družbe (glavnega zavezanca), zato tudi ne more obvladovati družbe in ni zavezana k sestavitvi konsolidiranih računovodskih izkazov. Zavezanec za sestavitev konsolidiranih računovodskih izkazov je družba naložbenica, ki je vpliv za odločanje prenesla na zastopnika (agenta). Pravice, ki jih glavni zavezanec prenese na zastopnika, so namreč neposredne pravice naložbenika.

1.4 Zakonska podlaga in zavezanci

Skupina družb, za katero se pripravljajo konsolidirani računovodski izkazi, je gospodarska enota, ne pa tudi pravna. Ker nima pravne obličnosti, ni samostojna nosilka pravic in dolžnosti. Skupinski računovodski izkazi so sestavljeni tako, kot bi šlo za eno samo družbo.

Zakonsko podlago za sestavitev konsolidiranih računovodskih izkazov je v slovenskem pravnem redu mogoče najti v ZGD-1. Zavezanci za sestavitev konsolidiranega letnega poročila so po 56. členu ZGD-1 tiste družbe s sedežem v Republiki Sloveniji, ki so nadrejene eni ali več družbam s sedežem v Republiki Sloveniji ali zunaj nje, če je nadrejena družba ali ena od podrejenih družb organizirana kot kapitalna družba, kot dvojna družba ali kot druga istovrstna pravnoorganizacijska oblika po pravu sedeža družbe.

Pri tem se šteje, da je družba nadrejena drugi družbi, če je izpolnjen eden od teh pogojev:

- če ima večino glasovalnih pravic v drugi družbi,
- če ima pravico imenovati ali odpoklicati večino članov posloводства ali nadzornega sveta druge družbe in je hkrati družbenik te družbe,
- če ima pravico do prevladujočega vpliva nad drugo družbo na podlagi podjetniške pogodbe ali drugega pravnega temelja,
- če je družbenik v drugi družbi in če na podlagi pogodbe z drugimi družbeniki te družbe nadzoruje večino glasovalnih pravic v tej družbi,
- če ima prevladujoči vpliv nad drugo družbo oziroma ga dejansko izvaja ali si podredi vodenje te družbe.

ZGD-1 podeljuje »odpustek« za izdelavo konsolidiranih računovodskih izkazov. Če nadrejena družba skupaj s podrejenimi družbami ne dosega pogojev za velike družbe iz petega odstavka 55. člena ZGD-1, pri čemer se merili čistih prihodkov od prodaje in vrednosti aktive povečata za 20 %, ni dolžna izdelati konsolidiranega letnega poročila.

Odpustek ne velja, če je obvladujoča družba ali katera od odvisnih družb subjekt javnega interesa.

V konsolidacijo prav tako ni treba vključiti podrejene družbe, če to ni pomembno za resničen in pošten prikaz. Mora pa obvladujoča družba v prilogi h konsolidiranim izkazom navesti družbe, ki jih zaradi nepomembnosti ni vključila v konsolidacijo. Pojasniti mora tudi razloge za tako odločitev. Pomembnost mora obvladujoča družba presojati z vidika konsolidiranih računovodskih izkazov kot celote. Če namreč več družb skupaj predstavlja pomemben delež v celotnih konsolidiranih računovodskih izkazih in so skupaj pomembne za resničen in pošten prikaz, potem takšnih podrejenih družb, tudi če so posamično nepomembne, ne more izključiti iz konsolidiranih računovodskih izkazov.

Na tem področju se ZGD-1 pomembno ne razlikuje od določb MSRP. MSRP 10.4 navaja primere, v katerih obvladujoči družbi ni treba pripravljati konsolidiranih računovodskih izkazov, če:

- je obvladujoča družba sama odvisna družba, ki je v popolni ali delni lasti druge družbe, pri čemer so bili vsi njeni drugi lastniki, vključno s tistimi, ki sicer nimajo pravice glasovati, obveščeni, da obvladujoča družba ne namerava sestaviti konsolidiranih računovodskih izkazov, in temu ne ugovarjajo,
- se z dolžniškimi ali kapitalskimi instrumenti ne trguje na javnem trgu (na domači ali tuji borzi ali zunajborznem trgu),
- obvladujoča družba ni vložila niti v postopku vložitve svojih računovodskih izkazov pri komisiji za vrednostne papirje ali drugi organizaciji za namen izdaje katerekoli skupine instrumentov na javnem trgu, in
- zadnja ali katerakoli vmesna obvladujoča družba izdela konsolidirane računovodske izkaze, ki so na voljo za javno uporabo in so skladni z MSRP.

MSRP že v svojem duhu določajo, da obvladujoči družbi v konsolidacijo ni treba vključiti odvisne družbe, če ta ni pomembna za pošten prikaz. A je določbo o pomembnosti treba razumeti v duhu MRS 8 – Računovodske usmeritve, spremembe računovodskih ocen in napake (v nadaljevanju MRS 8), ki v točki 5 opredeljuje kot pomembno opustitev tisto, ki bi posamično ali združeno vplivala na gospodarske odločitve, ki jih sprejemajo bralci računovodskih izkazov.

Iz mednarodne računovodske stroke je mogoče razumeti, da je v računovodskih izkazih družbe pomembna tista postavka, njena predstavitev ali pojasnilo, ki posamično ali združeno vpliva na gospodarske odločitve, ki jih uporabniki sprejemajo na podlagi računovodskih izkazov. Pomembnost pa je odvisna od velikosti posamezne postavke ali napake, ocenjene v posameznih okoliščinah, oziroma od opustitve ali napačne predstavitve posamezne postavke (Bajuk Mušič, Odar, Čižman, Hieng, Prusnik, Koželj & Zupančič, 2016, str. 23).

Zakonodajalec je ob zadnji spremembi ZGD-1 v osnutku predloženega zakona³ v javno obravnavo z namenom, da bi poenostavil postopke konsolidiranja predlagal, da v konsolidacijo v redkih primerih ni treba vključiti odvisne družbe, če informacij, potrebnih za pripravo konsolidiranih računovodskih izkazov, ni mogoče pridobiti brez nesorazmernih stroškov ali zamud ali če so deleži te družbe namenjeni izključno nadaljnji prodaji ali če obstajajo resne dolgoročne omejitve pri izvrševanju glasovalnih pravic. Predlagana določba je bila v končno sprejetem zakonu umaknjena, saj je bila v nasprotju z določbami MSRP, ker:

- mora obvladujoča družba v konsolidiranih računovodskih izkazih odvisno družbo, ki jo namerava prodati, razporediti skladno z zahtevami MSRP 5 – Nekratkoročna sredstva za prodajo in ustavljeno poslovanje (v nadaljevanju MSRP 5),
- je naloga obvladujoče družbe (prek vpliva, ki ga ima na odvisno družbo), da pridobi podatke, potrebne za sestavitev konsolidiranih računovodskih izkazov.

2 RAČUNOVODSKA OBRAVNAVA POSLOVNIH ZDRUŽITEV

2.1 Splošno o računovodenju poslovnih združitev

V januarju 2008 je Odbor za mednarodne računovodske standarde izdal prenovljen MSRP 3. Standard je prinesel kar nekaj pomembnih vsebinskih novosti. Približal se je teoriji enotne družbe, saj se neobvladujoči delež (ang. *non-controlling interest*) izkazuje v postavki kapitala, kar je predpostavka teorije enotne družbe. Pred njim se je izkazoval ločeno najprej v postavki kapitala kot manjšinski kapital, nato med obveznostmi, v izkazu poslovnega izida pa kot zmanjševalna postavka pri izračunu dobička večinskega lastnika v konsolidiranih računovodskih izkazih (kar je značilnost tako interesne teorije in teorije matične družbe).

Po MSRP 3 se poslovne združitev obračunajo z uporabo nakupne metode. Ta metoda izhaja iz predpostavke, da prevzemna družba pridobi obvladovanje nad prevzeto družbo. To po navadi pridobi z glasovalnimi pravicami, ki ji zagotavljajo vpliv nad prevzeto družbo. Računovodsko se tako transakcijo v konsolidiranih računovodskih izkazih pripozna tako, da se nabavno vrednost, tj. vrednost, ki jo je prevzemna družba plačala za pridobitev, razporedi na pridobljena sredstva, obveznosti in dolgove na osnovi njihovih poštenih vrednosti. Prevzemna družba pripozna tudi tista sredstva in dolgove prevzete družbe, ki jih ta morda ni imela pripoznanih v svojih poslovnih knjigah. Standard opredeljuje zgolj računovodsko obravnavo pri prevzemni družbi ob sestavitvi konsolidiranih računovodskih izkazov, ne pa tudi pri prevzeti.

³ Predlog spremembe zakona je bil objavljen na spletnem naslovu http://www.mgrt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/notranji_trg/predlogi_predpisov/sekto_r_gospodarsko_pravo_in_intelektualno_lastnino/.

Standard je uredil tudi računovodsko obravnavo pridobitev obvladovanja v več zaporednih fazah. V preteklosti (po MSRP 3 (2004)) so se v praksi pojavljale težave pri evidentiranju pridobitev poslovnih deležev v več fazah zaradi praktičnih omejitev pri izračunu dobrega imena in pripoznavanja pridobljenih neto sredstev po pošteni vrednosti pri vsakem nakupu. Zdaj družbe opravijo obračun poslovne združitve le enkrat, in to v trenutku, ko prevzemna družba pridobi obvladovanje. Takrat obračuna in pripozna dobro ali slabo ime. Vsi kasnejši dokupi poslovnih deležev po pridobitvi obvladovanja ne vplivajo na izračun dobrega imena in jih prevzemna družba v konsolidiranih računovodskih izkazih poračuna v kapitalu.

V Sloveniji je v praksi mogoče zaslediti temeljno nerazumevanje vsebine MSRP 3. To za seboj potegne ne samo napačno računovodsko obravnavo in napačno obdavčitev, ampak tudi napačne odločitve javnosti, ki se zanaša na take računovodske izkaze. Zato je ključnega pomena, da revizor, ki kot neodvisni strokovnjak podaja mnenje na revidirane računovodske izkaze zagotovi, da so takšne transakcije v njih ustrezno pripoznane.

Eden izmed razlogov za nerazumevanje MSRP 3 je nepoznavanje računovodskih standardov. Področje poslovnih združitev in njihova obdavčitev je nedvoumno eno izmed zelo zapletenih in težko razumljivih področij računovodenja, ki ga dodatno zapleta še terminološko nekonsistentno besedišče računovodskih standardov in zakonov, ki to področje urejajo. Izraz poslovna združitev, ki je uporabljen v slovenskem prevodu MSRP 3 in kot so ga uporabljali SRS 2006 (Ur. l. RS 118/2005, v nadaljevanju SRS 2006), je prevod angleškega izraza *business combination*. Po mnenju nekaterih slovenskih pravnikov je ta izraz ne samo neustrezen, ampak tudi zavajajoč. Uporaba jezikovne interpretacije tega strokovnega izraza občasno povzroča napačne zaključke, da poslovne združitve za namene MSRP 3 vključujejo le pripojitve in spojitve, medtem ko delitve niso del MSRP 3. ZGD-1 pod pojem združitev namreč vključuje transakcijo pripojitve in spojitve (Pate, 2011, str. 74).

V Sloveniji so v zadnjih letih pogosti primeri prodaje opredmetenih osnovnih sredstev, zaposlenih, zalog in baze kupcev, ki se pravno izvedejo kot ločeni pravni posli. Zaradi nerazumevanja računovodskih zahtev družbe take transakcije v računovodskih izkazih pripoznajo ločeno glede na pravno obliko dokumentov in ne upoštevajoč vsebino poslovnega dogodka. V takih primerih gre po navadi za prodajo ali nakup neto sredstev družbe, ki zapade pod obravnavo MSRP 3, torej gre za obliko poslovne združitve, zaradi česar je računovodska obravnava transakcije precej drugačna kakor ob nakupu posameznih postavk. Ob nakupu neto sredstev družbe se namreč omenjena transakcija obravnava kot poslovna združitev s pripoznavanjem poštene vrednosti pridobljenih sredstev in obveznosti ter pripoznavanjem dobrega/slabega imena kot razliko med nakupno vrednostjo in pošteno vrednostjo pridobljenih sredstev in obveznosti, in ne kot ločen nakup posameznih sredstev in (potencialnih) dolgov.

Posledično postaja izjemno pomembno, da imajo vsi udeleženci, ki sodelujejo v postopkih poslovnih združitev, še posebej pa revizorji, primerno znanje s področij računovodstva, gospodarskega prava in obdavčitve.

2.2 Poslovne združitve znotraj MSRP 3

2.2.1 Določitev poslovne združitve

Pri revidiranju poslovnih združitev ni ključna preveritev tehnike in pravilnosti prvega konsolidiranja, ampak presoja vsebine poslovnega dogodka. To pomeni presojo ali pravno sklenjen poslovni dogodek ustreza opredelitvi poslovne združitve, kot jo določajo MSRP 3. Družba mora poslovne dogodke v računovodskih izkazih pripoznati skladno z njihovo vsebino in namenom, ne pa glede na njihovo pravno obliko. To pomeni, da poslovne dogodke v bilanci stanja evidentira tako, da ne vsebujejo pomembnih napak in pristranskih stališč in da zvesto predstavljajo tisto, kar trdijo, da predstavljajo, ali za kar se lahko upravičeno domneva, da predstavljajo.

Zato mora revizor pri revidiranju presoditi, ali poslovni dogodek ustreza opredelitvi poslovne združitve, kot jo opredeljuje MSRP 3, to pa je, da je poslovna združitev transakcija ali drug poslovni dogodek, v katerem prevzemnik pridobi obvladovanje enega ali več poslovnih subjektov (MSRP 3, priloga A).

MSRP 3 ne določa pravne oblike subjektov, ki se združujejo, da bi poslovna združitev ustrezala opredelitvi. V magistrskem delu sem zaradi skladnosti povsod uporabila naziv (gopodarska) družba, čeprav bi bilo pravilneje, da bi uporabila naziv poslovni subjekt oziroma entiteta. Gre za izraz, ki ga v izvorniku uporabljajo MSRP. Več o tem se nahaja v poglavju 5.1 – Preverjanje temeljnih tez. MSRP 3 prav tako ne določa pravne oblike postopkov združevanja, ampak to prepušča nacionalni zakonodaji ozemlja, na katerem posluje subjekt. Zgolj vsebinsko pa določa, kaj je mišljeno s poslovnim subjektom, in sicer gre za združek aktivnosti in sredstev, katerih namen je zagotavljanje donosa naložbenikom (kot dividende, nižji stroški ali druge gospodarske koristi).

Odbor za mednarodne računovodske standarde je z omenjeno dikcijo želel določiti enotno računovodsko obravnavo poslovnih združitev glede na vsebino poslovnega dogodka, ne glede na zakonodajo države in/ali davčne posledice, ki so rezultat takih transakcij. Računovodski izkazi družb, ki so sestavljeni po MSRP, morajo biti med seboj primerljivi ne glede na to, kje ima družba sedež, in ne glede na različnost zakonodaje. To pomeni, da veljajo enaka pravila za evidentiranje poslovnih dogodkov družbe, ki je v Sloveniji, ali družbe, ki je v Nemčiji, Italiji ali katerikoli drugi državi in sestavlja konsolidirane računovodske izkaze po MSRP. Lokalna zakonodaja na knjiženje poslovnih dogodkov teh družb ne sme vplivati, saj sicer računovodski izkazi ne bi bili med seboj neprimerljivi.

Poslovne združitve, katerim računovodsko obravnavo predpisuje MSRP 3, imajo torej različne pravne oblike. Take so denimo:

- nakup lastniškega kapitala druge družbe,
- nakup dela ali vseh neto sredstev druge družbe in prevzem obveznosti te družbe,

- transakcije med delničarji družb, ki se združujejo, ali med družbo in delničarji druge družbe,
- ustanovitev nove družbe, ki obvladuje družbe ali prenesena sredstva, ki se združujejo.

2.2.2 Metoda obračunavanja poslovne združitve

Prevezna družba poslovno združitve obračuna z uporabo nakupne metode (Brown, 207, str. 118). Iz MSRP 3 sicer neposredno ne izhaja, da družba nakupno metodo uporabi pri sestavitvi konsolidiranih računovodskih izkazov, to izhaja iz drugih standardov. Tako denimo MSRP 10 ne obravnava računovodskih zahtev za poslovne združitve in njihovih posledic za konsolidacijo, vključno z dobrim imenom, ki izhaja iz poslovne združitve (MSRP 10.3). Bralca napotuje neposredno na uporabo MSRP 3, ki ureja to področje. To, da se MSRP 3 uporablja za konsolidirane računovodske izkaze, izhaja tudi iz opredelitve oziroma iz izračuna dobrega imena. To predstavlja presežek plačane kupnine nad pošteno vrednostjo pridobljenih sredstev in obveznosti prevzete družbe. Prevzemna družba je pripravljena plačati več, ker pričakuje »nekaj več«, kot znaša poštena vrednost pridobljenih neto sredstev, to pa so po navadi prihodnji dobički.

Pri nakupni metodi prevzemna družba ob prvi vključitvi prevzete družbe v konsolidirane računovodske izkaze pridobljena sredstva ovrednoti po pošteni vrednosti. Pripozna pa tudi tista prevzeta sredstva in (pogojne) obveznosti, ki jih prevzeta družba ni imela izkazanih v svojih ločenih računovodskih izkazih, ker ta niso izpolnjevala pogojev za pripoznanje sredstev in obveznosti, kot izhaja iz Okvirnih navodil za računovodsko poročanje k MSRP (ang. *The Conceptual Framework for Financial Reporting*, v nadaljevanju Okvirnih navodil) in drugih računovodskih standardov.

2.2.3 Opredelitev prevzemnika

V praksi po navadi ni dileme, katera družba je prevzemna. Kot obvladujoča družba nastopa, takrat, ko prvič pridobi obvladovanje nad prevzeto, tj. odvisno družbo. Pri poslovnih združitvah je lahko le ena družba prevzemnica, to je tista, ki dobi obvladovanje. Če obstaja dvom, družba presoja, ali je sploh prevzemna družba. Po MSRP 3, priloga B: B14 – B18 velja, da:

- če poštena vrednost ene od družb, ki se združujejo, znatno presega pošteno vrednost druge družbe, je prevzemnica družba z večjo pošteno vrednostjo,
- če se poslovna združitve izvede na podlagi zamenjave vrednostnih papirjev oziroma kapitalskih instrumentov za denar, je prevzemnica po vsej verjetnosti tista, ki je plačnica denarnih ali drugih sredstev,
- tista družba, katere poslovodstvo ima glavno besedo pri izbiri poslovodstva druge družbe, ki se združuje, je po vsej verjetnosti.

2.2.4 Merjenje nabavne vrednosti poslovne združitve

Prezemna družba izmeri nabavno vrednost poslovne združitve. Ta sestoji iz vsega, kar je dobila od prevzete družbe. To je vsota:

- poštenih vrednosti pridobljenih sredstev in (pogojnih) obveznosti ter kapitalskih instrumentov in
- stroškov, ki jih je mogoče pripisati poslovni združitvi.

Določitev poštenih vrednosti posameznih bilančnih postavk prevzete družbe je odvisna od njihove vrste in izbrane metode vrednotenja. Večinoma bo vrednotenje postavk opravil pooblaščen ocenjevalec vrednosti z ustreznim znanjem in dovoljenjem za delo, revizor pa se bo na njegovo delo zanašal kot na opravljeno delo strokovnjaka in opravil vse postopke, kot jih zahtevajo Mednarodni standardi revidiranja (v nadaljevanju MSR).

Prezemna družba pripozna tista sredstva in (pogojne) obveznosti prevzete družbe, ki izpolnjujejo pogoje za pripoznanje sredstev in obveznosti, kot to določajo Okvirna navodila. Velja, da pripozna sredstva, obveznosti in pogojne obveznosti (razen sredstev, razpoložljivih za prodajo) po pošteni vrednosti, in sicer:

- neopredmetena sredstva, katerih vrednost je mogoče zanesljivo izmeriti,
- druga sredstva, od katerih lahko prevzemnik pričakuje prihodnje gospodarske tokove in katerih vrednost je mogoče zanesljivo izmeriti,
- pogojne obveznosti, katerih vrednost je mogoče zanesljivo izmeriti,
- druge obveznosti, za katere je verjetno, da bodo v prihodnosti povzročile odtok gospodarskih dejavnikov v obliki poravnave obveznosti in katerih vrednost je mogoče zanesljivo izmeriti.

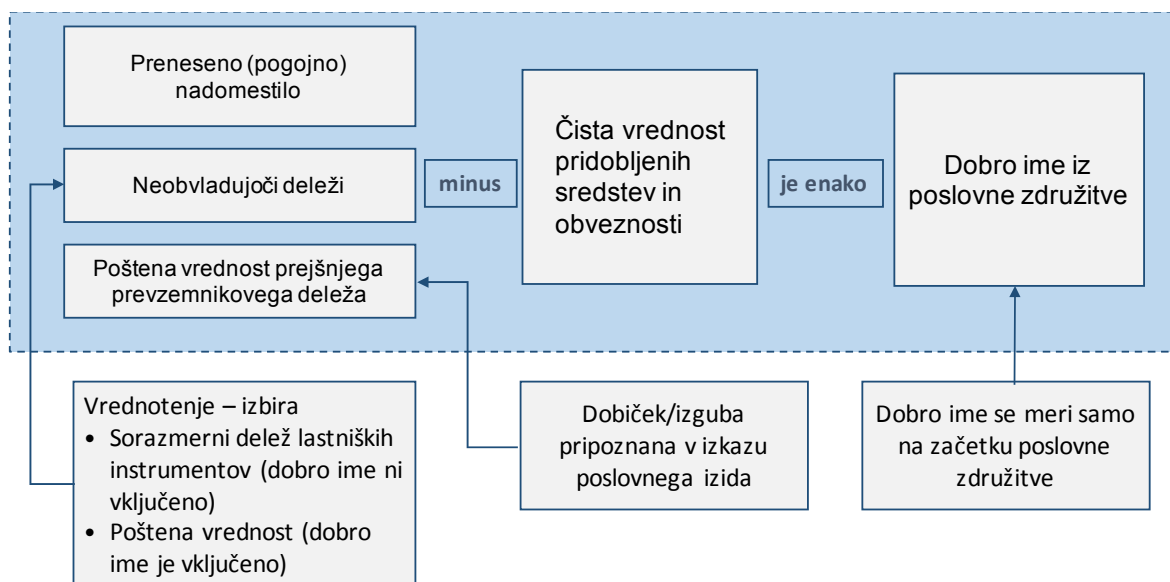
Sredstva, ki so razporejena kot sredstva za prodajo v skladu z MSRP 5, pa se merijo po pošteni vrednosti, zmanjšani za stroške prodaje.

2.2.5 Obračun dobrega imena

Prezemna družba v konsolidiranih računovodskih izkazih pripozna dobro ime, če skupek prenesenega nadomestila, neobvladujočega deleža v prevzeti družbi, morebitne poštene vrednosti prejšnjega prevzemnikovega deleža v kapitalu prevzete družbe poslovnega deleža, pridobljene v prejšnjih poslovnih združitvah, presega pošteno vrednost prevzetih sredstev in obveznosti. Slabo ime se po ponovnem preverjanju ustreznosti poštenih vrednosti pripozna takoj v izkazu poslovnega izida, in sicer ga vključi med prihodke obdobja.

MSRP predpostavlja, da se slabo ime pojavi samo v izjemnih razmerah. Zato prevzemna družba pred njegovim pripoznavanjem ponovno presodi in izmeri neto sredstva in pogojne obveznosti ter preveri izmero prenesenega nadomestila (Mirza, Ornel & Holt, 2011, str. 406).

Slika 1: Obračun dobrega imena

Vir: Deloitte: Business combination and changes in ownership interests – A guide to revised IFRS 3 and IAS 28, 2008, str. 97

Da družba v konsolidiranih računovodskih izkazih pripozna dobro ime, mora ta ustrezati opredelitvi v računovodskih standardih. Dobro ime je sredstvo, ki predstavlja prihodnje gospodarske koristi, ki izhajajo iz drugih sredstev, pridobljenih v poslovni združitvi, ki niso posamično pridobljena in ločeno pripoznana (MSRP 3, priloga A).

Dobro ime po začetnem pripoznanju meri po nabavni vrednosti, zmanjšani za akumulirano izgubo zaradi oslabitve.

Prevzemna družba pripozna prevzeta sredstva in obveznosti po pošteni vrednosti na datum prevzema. Če je datum prevzema blizu zaključku poročevalskega obdobja, družba ne more opraviti natančnega izračuna pošteni vrednosti. V takih primerih opravi začasen obračun poslovne združitve, pri čemer uporabičasne in ocenjene poštene vrednosti prevzetih sredstev in dolgov ter pripozna dobro ime. Obdobje merjenja se konča takoj, ko prevzemnik dobi vse informacije, potrebne za obračun poslovne združitve, v nobenem primeru pa to obdobje ne sme presegati 12 mesecev od obračunskega datuma prevzema. V tem času lahko popravi obračunano dobro ime. Po tem dobrega imena ne sme več popravljati.

Prevzemna družba popravek začasnega obračuna poslovne združitve naredi tako, da opravi preračun začasno pripoznanih zneskov, kot da bi bile informacije znane na datum prevzema. V večini primerov to pomeni, da bo prevzemnik popravljaj primerjalne informacije za

preteklo poročano obdobje, vključno z morebitnimi spremembami učinka v izkazu poslovnega izida in/ali izkazu vseobsegajočega donosa. Vsa kasneje ugotovljena dejstva knjiži neposredno prek izkaza poslovnega izida.

Družba dodatno pridobljene informacije o dejstvih in okoliščinah, ki so obstajale na datum prevzema in jih je prevzemnik dobil po tem datumu, obračuna v obdobju merjenja poslovne združitve, ta pa lahko traja največ 12 mesecev od datuma prevzema. Vse dodatno pridobljene informacije, pridobljene v tem obdobju, torej vplivajo na (pre)račun dobrega imena. Dogodki po tem obdobju pa neposredno bremenijo poslovni izid.

2.2.6 Merjenje neobvladujočega deleža

Neobvladujoči delež je lastniški kapital v odvisni družbi, ki ga ni mogoče neposredno ali posredno pripisati obvladujoči družbi (MSRP 3, priloga A). V praksi je neobvladujoči delež bolj poznan kot manjšinski delež. Manjšinski lastniški instrument nastane, ko družba kupi manj kot 50 % kapitala v drugi družbi. Manjšinski deleži se običajno uporabljajo s strani manjših družb, da financirajo rast in so pogosti v tehnološki industriji (Baker, 1989, str. 311).

Standard dopušča dve možnosti njegovega merjenja, in sicer po pošteni vrednosti ali po sedanjem sorazmernem deležu lastniških instrumentov v pripoznanih zneskih opredeljivih neto sredstvih prevzete družbe.

Izbrana računovodska usmeritev merjenja neobvladujočega deleža ima neposreden vpliv na vrednost pripoznanega dobrega imena. Po navadi v praksi velja, da bo poštena vrednost neobvladujočega deleža večja od sorazmernega dela pridobljenih neto sredstev, kar posledično pomeni večjo vrednost dobrega imena.

Izbrana računovodska usmeritev merjenja neobvladujočega deleža vpliva na izkazano vrednost dobrega imena in posledično na velikost odhodkov iz njegove oslabitve. Velja, da bo odhodek v zvezi s slabitvijo večji pri merjenju neobvladujočega deleža po pošteni vrednosti, saj bo družba pripoznala slabitev dobrega imena v celotni velikosti, torej za večinski in manjšinski del, medtem ko ga bo pri merjenju po sorazmernem deležu pridobljenih sredstev in obveznosti pripoznala samo v velikosti, ki pripada večinskemu deležu. Tabela 1 prikazuje razlike v merjenju neobvladujočega deleža po metodi poštene vrednosti in po metodi sorazmernega deleža lastniških instrumentov.

Izbrana računovodska umeritev merjenja neobvladujočega deleža tudi ne bo dala enakih rezultatov pri izkazani skupni bilančni vsoti in konsolidiranih neto sredstvih.

Pri obračunu dobrega imena prevzemna družba upošteva tudi pogojna nadomestila, če so dogovorjena. Pogojno nadomestilo je običajno obveza prevzemnika, da prenese dodatna sredstva ali deleže v lastniškem kapitalu nekdanjim lastnikom prevzete družbe kot del zamenjave za obvladovanje prevzete družbe, če se zgodijo določeni prihodnji dogodki ali če so izpolnjeni določeni pogoji (MSRP 3, priloga A). Če so ta nadomestila gotova že pri

obračunu poslovne združitve, jih družba upošteva. Sicer za njihov znesek bremeni odhodke v izkazu poslovnega izida v trenutku njihovega nastanka.

Tabela 1: Razlike v merjenju neobvladujočega deleža po metodi poštene vrednosti in metodi sedanjega sorazmernega deleža lastniških instrumentov v pripoznanih zneskih opredeljivih neto sredstev prevzete družbe

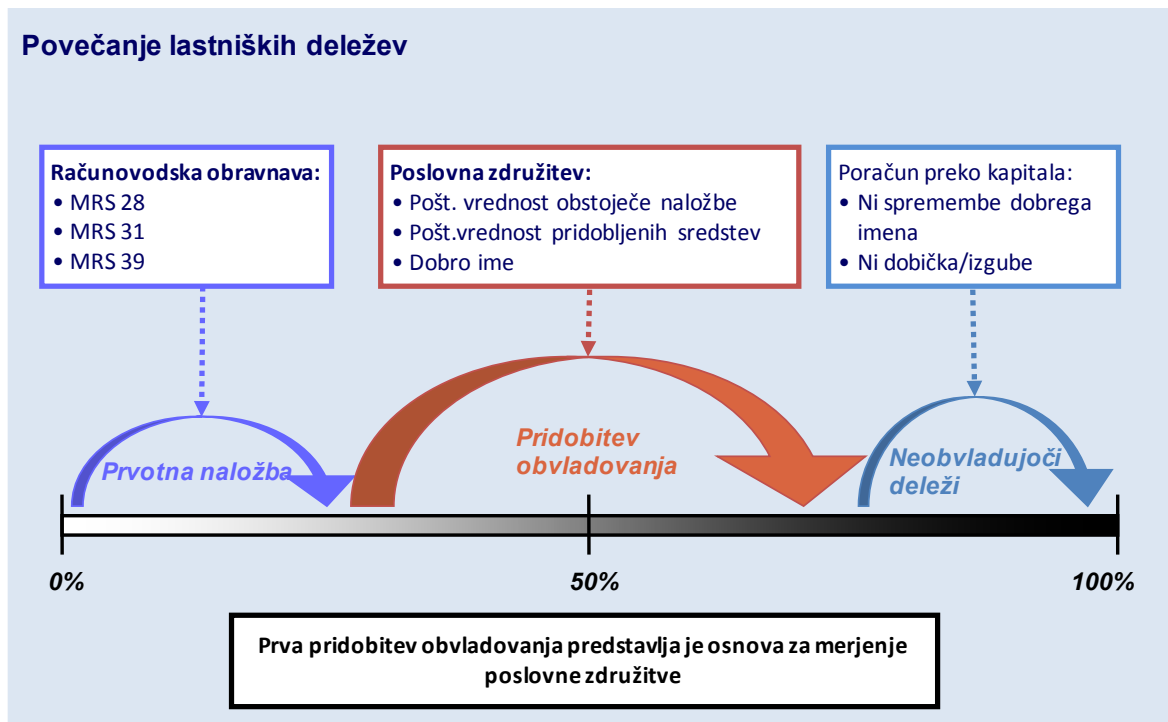
	Metoda sorazmernega deleža prevzetih neto sredstev	Metoda poštene vrednosti
Pripoznano dobro ime	Samo v velikosti, ki pripada večinskemu lastniku	V velikosti večinskega lastnika kot tudi v velikosti dobrega imena, ki se nanaša na neobvladujoči delež
Preveritev slabitve dobrega imena	Dobremu imenu večinskega lastnika je treba prišteti dobro ime, ki pripada manjšinskim lastnikom – seštevek pa je treba primerjati z nadomestitveno vrednostjo denar ustvarjajoče enote.	Dobremu imenu ni treba dodajati ničesar, saj že vsebuje tudi del, ki se nanaša na neobvladujoči delež.
Evidentiranje slabitve dobrega imena	Samo v velikosti večinskega deleža	V celotni velikosti ugotovljene slabitve

2.2.7 Poslovne združitve v več korakih

Obračun poslovne združitve opravi prevzemna družba na obračunski datum prevzema. To stori v konsolidiranih računovodskih izkazih. To izhaja iz MSRP 10.1, ki pravi, da je cilj tega mednarodnega standarda računovodskega poročanja določiti načela za pripravo in predstavitev konsolidiranih računovodskih izkazov, kadar družba obvladuje eno ali več drugih družb.

Prevzemna družba opravi obračun poslovne združitve takrat, ko pridobi obvladovanje. Kdaj je pridobljeno obvladovanje, pa presoja na podlagi določil MSRP 10. Več o tem je v poglavju 1.3 – Opredelitev konsolidiranih računovodskih izkazov. Prevzemna družba na datum pridobitve obvladovanja, tj. na datum prevzema, izdela obračun poslovne združitve. Pripozna prevzeta sredstva in obveznosti prevzemnika in obračuna dobro ali slabo ime. To opravi samo enkrat, in sicer v trenutku pridobitve obvladovanja, kasneje pa dobrega imena ne popravlja.

Slika 2: Povečanje lastniških deležev in računovodska obravnava

Vir: Deloitte: *Business combination and changes in ownership interests – A guide to revised IFRS 3 and IAS 28*, 2008, str. 96

Če prevzemna družba pridobi obvladovanje oziroma deleže v drugi (prevzeti) družbi v več fazah, mora pri obračunu poslovne združitve ponovno izmeriti pošteno vrednost prevzemnikovega deleža v lastniškem kapitalu prevzete družbe na datum prevzema. Učinek pripozna v izkazu poslovnega izida. To naredi tako, kot če bi predhodno pripoznano finančno naložbo, ki ni zagotavljala obvladovanja prevzete družbe, odtujila (prodala) in jo nato istočasno pridobila nazaj po pošteni vrednosti, tj. po vrednosti, ki bi jo plačala nepovezani stranki v dobro premišljenem poslu. To pomeni, da prevzemna družba pri obračunu poslovne združitve v konsolidiranih računovodskih izkazih razliko med knjigovodsko vrednostjo predhodnega deleža v prevzeti družbi, ki ni predstavljal obvladovanja, in njegovo pošteno vrednostjo pripozna kot prihodek ali odhodek v izkazu poslovnega izida na datum prevzema. Tak način računovodske obravnave za predhodne finančne naložbe v prevzeti družbi, ki niso zagotavljale obvladovanja, velja ne glede na to, v katero skupino so bile te finančne naložbe razvrščene v ločenih računovodskih izkazih prevzemnika po MRS 39 – Finančni instrumenti: pripoznavanje in merjenje (v nadaljevanju MRS 39).

Kot sem že omenila, prevzemna družba dobro ime vedno obračuna samo ob pridobitvi obvladovanja in ga kasneje ne spreminja. Zato odpade potreba po njegovem preračunavanju pri dokupih deležev, ko je bilo obvladovanje pridobljeno do pridobitve 100-odstotnega lastniškega deleža. Vsi dokupi po pridobitvi obvladovanja se poračunajo v kapitalu.

S spremenjenim MSRP 3 (2008) in posledično z dopolnitvami MRS 28 (2008) – Finančne naložbe v pridružena podjetja in skupne podvige (v nadaljevanju MRS 28), še posebej MRS 28.23, se dobro ime obračuna samo na datum pridobitve obvladovanja, zato je odpade potreba po obračunavanju dobrega imena pri vseh vmesnih nakupih, ki ne predstavljajo pridobitve obvladovanja.

2.3 Poslovne združitev zunaj MSRP 3

Najbolj pogost primer poslovnih združitvev, ki se pojavlja pri revidiranih družbah v Sloveniji in za katerega MSRP 3 računovodske obravnave ne določa, so poslovne združitev pod skupnim upravljanjem. Poslovna združitev pod skupnim upravljanjem je tista, v kateri vse družbe ali poslovne subjekte, ki se združujejo, na koncu upravlja ena in ista stranka oziroma stranke tako pred poslovno združitvijo kot po njej, pri čemer to upravljanje ni prehodno (MSRP 3, priloga B: B1).

Standard zgolj opredeljuje, da poslovna združitev pod skupnim upravljanjem obstaja, če družbe ali posle po zaključeni poslovni združitvi upravlja ista stranka ali stranke. To so lahko fizične ali pravne osebe, za poslovne deleže pred poslovno združitvijo in po njej pa ni treba, da so enaki, ne nominalno ne absolutno.

Primeri poslovnih združitvev pod skupnim upravljanjem so:

- reorganizacije znotraj lastniško povezanih skupin ne glede na to, ali prihaja do spremembe neobvladujočih deležev; njihova morebitna sprememba ne predstavlja odločujočega dejavnika, da bi družba tako poslovno združitev obravnavala kot poslovno združitev med strankami, ki niso pod skupnim upravljanjem;
- poslovne združitev, kjer skupino družb po končani reorganizaciji upravlja ista fizična oseba kot pred reorganizacijo; za opredelitev, da gre za poslovno združitev pod skupnim upravljanjem, ni pomembno, ali te družbe upravlja fizična oseba ali drug subjekt, ki ne sestavlja konsolidiranih računovodskih izkazov.

Podrobneje primere transakcij pod skupnim upravljanjem navajajo ameriški računovodski standardi US GAAP:

- ena družba ustanovi novo družbo, na katero prenese neto sredstva ali njihov del,
- obvladujoča družba prenese vsa neto sredstva odvisne družbe v 100-odstotni lasti na novoustanovljeno družbo, pri čemer prenosno družbo likvidira,
- obvladujoča družba prenese lastniške deleže v eni obvladujoči družbi ali več obvladujočih družbah, v katerih je edina lastnica, na novoustanovljeno družbo, ki je v 100-odstotnem lastništvu obvladujoče družbe,

- obvladujoča družba zamenja lastniške deleže ali neto sredstva v odvisni družbi, kjer ima 100-odstotno lastništvo, za dodatni lastniški delež v družbi, kjer ni večinska lastnica, z namenom povečanja lastniškega deleža.

US GAAP za vse ostale poslovne združitve, ki niso pod skupnim upravljanjem, določajo enako računovodsko rešitev, kot jo vsebujejo MSRP. Odbor za računovodske standarde (*ang. Financial Standard Accounting Board*) je izdal 19. maja 1989 pojasnilo, da se vse poslovne združitve, kjer pride do spremembe obvladovanja, obračunajo po prevzemni metodi (Arzac, 2007, str. 427).

Upoštevajoč dejstvo, da so transakcije pod skupnim upravljanjem izločene s področja uporabe MSRP 3, se postavlja vprašanje, kako družba take poslovne dogodke evidentira v poslovnih knjigah, saj gre za primere, ki niso redki.

V praksi se pri revidiranju takih transakcij pojavljajo različni pristopi: od tega, da se takšne poslovne združitve evidentirajo po analogiji MSRP 3 po poštenih vrednostih do tistega, da se evidentirajo po knjigovodskih vrednostih pridobljenih sredstev in obveznosti.

Tudi mednarodna strokovna javnost je glede računovodske obravnave in prihodnjih morebitnih sprememb računovodskih standardov razdeljena. Del nje meni, da bi moral Odbor za mednarodne računovodske standarde za take transakcije predpisati ločeno računovodsko obravnavo, del pa meni, da bi morale biti take transakcije obravnavane po analogiji z MSRP 3, saj gre samo za eno vrsto razmerij, ki nastanejo med povezanimi strankami. Več o tem, kakšna naj bi bila najbolj primerna računovodska obravnava takih transakcij, pišem v poglavju 5.2 – Pričakovane spremembe računovodenja poslovnih združitev.

Ker v relativno kratkem času ni mogoče pričakovati računovodskega standarda, ki bi obravnaval to področje, mora revizor pri revidiranju tovrstnih transakcij zavzeti stališče o primernem računovodskem prikazovanju teh transakcij v računovodskih izkazih. Pri tem mora izhajati iz predpostavke, da računovodski izkazi družbe, ki vključuje transakcije poslovne združitve pod skupnim upravljanjem, predstavljajo resnično in pošteno sliko njenega finančnega položaja in uspešnosti poslovanja. Računovodski izkazi, o katerih revizor izrazi mnenje, in pojasnila k njim morajo vsebovati informacije, ki jih potrebujejo uporabniki za sprejemanje gospodarskih odločitev. Uporabniki računovodskih informacij so investitorji (potencialni in obstoječi), posojilodajalci, kupci, dobavitelji, zaposleni in drugi, ki vstopajo v gospodarski odnos z organizacijo. Njihove odločitve temeljijo na računovodskih izkazih in pojasnilih k njim. Zato ne smejo vsebovati pomembnih napak. Ustrezati morajo štirim kakovostnim značilnostim: razumljivosti, ustreznosti, zanesljivosti in primerljivosti.

Razumljivost pomeni, da uporabniki računovodskih izkazov razumejo postavke v njih. Tisti, ki dovolj dobro poznajo poslovno in gospodarsko delovanje ter računovodenje, z doslednim prizadevanjem proučujejo informacije in jih razumejo brez težav.

Ustreznost kot kakovostna značilnost pomeni, da imajo postavke zaželeno in koristno lastnost. Na ustreznost postavk vplivata vrsta postavke in njena pomembnost. Pomembnost je med drugim pomeni tudi opustitev ali napačno predstavitev posamezne postavke. Računovodski izkazi in pojasnila k njim so ustrezni, če jih družba predstavi tako, da vsebujejo vse postavke, ki so dovolj pomembne, da lahko vplivajo na ocene in/ali odločitve uporabnikov računovodskih izkazov.

Zanesljivost je tretja kakovostna značilnost. Računovodski izkazi in pojasnila k njim so zanesljivi, če ne vsebujejo pomembnih napak in pristranskih stališč ter zvesto predstavljajo tisto, kar trdijo, da predstavljajo, ali kar se upravičeno domneva, da predstavljajo.

Primerljivost kot zadnja pa pomeni, da je mogoče računovodske izkaze medsebojno primerjati po letih. Zaradi tega jih mora družba pripraviti z upoštevanjem enotnih računovodskih usmeritev, računovodski izkazi primerjalnega obdobja pa ne smejo vsebovati pomembnih napak.

Računovodski izkazi morajo v povezavi s transakcijami pod skupnim upravljanjem v pojasnilih pojasniti računovodsko usmeritev evidentiranja teh transakcij in učinke na računovodske izkaze. Uporabnik mora biti sposoben razumeti vpliv, ki ga imajo te transakcije na posamezne postavke bilance stanja.

3 REVIZORJEVI POSTOPKI PRI REVIDIRANJU POSLOVNIH ZDRUŽITEV PO MSRP

3.1 Splošno o revidiranju

Revidiranje pomeni neodvisno preiskovanje računovodskih informacij družbe, ne glede na to, ali je ta usmerjena v doseganje dobička ali ne, in ne glede na njeno velikost in pravno obliko. Cilj tovrstnega preiskovanja je podati sodbo o računovodskih informacijah. Pravila revidiranja najširše določajo pogoje in način izvajanja revidiranja in poklicnega delovanja. Sestavljajo jih določbe Zakona o revidiranju (Ur. l. RS, št. 65/08, v nadaljevanju ZRev-2), določbe drugih zakonov, ki urejajo revidiranje posameznih pravnih oseb oziroma druge oblike revizije (predvsem ZGD-1), in predpisi, izdani na njihovi podlagi, temeljna revizijska načela, mednarodni standardi revidiranja, mednarodna stališča o revidiranju, stališča revizijskega sveta Inštituta za revizijo (v nadaljevanju Inštitut), navodila in pojasnila revizijskega sveta Inštituta, metodološka gradiva Inštituta, strokovna literatura in objavljeni strokovni prispevki (doma in v tujini), splošno sprejeto delovanje ali postopki delovanja revizorjev v tuji praksi, kodeks poklicne etike zunanjih revizorjev in druga pravila revidiranja, ki jih sprejema Inštitut.

V magistrskem delu ne bom podrobneje obravnavala zakonodaje in drugih zavez, ki jih mora revizor upoštevati pri opravljanju revizijskih postopkov, pač pa se bom, kjer bo to aktualno, sklicevala na njihove posamezne sklope. Preden preidem na revizorjeve postopke pri

revidiranju poslovnih združenj, na kratko obravnavam še glavne faze revidiranja, ki pridejo v poštev pri revidiranju poslovnih združenj.

Prva faza je sprejetje posla. Gre za revizijski posel, ki vključuje revidiranje poslovnih združenj in se po navadi nanaša na revizijo računovodskih izkazov kot celoto. V primeru poslovnih združenj ali prvega konsolidiranja je torej zelo verjetno, da se bo revizor s temi postopki seznanil v okviru redne letne revizije računovodskih izkazov družbe oziroma skupine, torej pri revidiranju konsolidiranih računovodskih izkazov. V okviru slednjega revizor po imenovanju na skupščini ali drugem ustreznem organu predloži naročniku v podpis listino o sprejetju posla, ki potrjuje revizorjevo sprejetje posla ter cilje in obseg revizije, revizorjeve dolžnosti do naročnika in obliko revizorjevega poročila.

Druga faza je načrtovanje revizije. Ne glede na to, ali je revizija zakonsko predpisana ali se opravlja na željo naročnika, mora revizor svoje delo ustrezno načrtovati. Slednje temelji na poznavanju naročnikovega poslovanja, specifičnosti posameznih bilančnih področij in podobnem. Podrobneje načrtovanje revizije računovodskih izkazov obravnava Mednarodni standard revidiranja 300 – Načrtovanje revizije računovodskih izkazov (v nadaljevanju MSR 300). V okviru načrtovanja revizije revizor opredeli več stvari. To so:

- ocena tveganja – pravilna opredelitev pomembnosti je izjemnega pomena, saj je revizorjevo delo vedno povezano s tveganjem, da pomembne napačne navedbe v računovodskih izkazih naročnika sistem notranjega kontroliranja ne prepreči in ne odkrije napak ter da tudi revizor teh nepravilnosti ne odkrije; zaradi zapletenosti računovodske obravnave poslovnih združenj je običajno, da revizor tveganje tovrstnih poslov v računovodskih izkazih naročnika revidiranja opredeli kot visoko,
- stopnja zanašanja na notranje kontroliranje – revizor mora podrobno spoznati ustroj notranjega kontroliranja pri revidiranju, da lahko ustrezno načrtuje revizijo; skupaj z oceno tveganja identificira v procesu načrtovanja vrsto možnih pomembnih napačnih navedb, ki se utegnejo pojaviti v računovodskih izkazih, in pretehta dejavnike, ki lahko nanje vplivajo, ter oblikuje ustrezne postopke preskušanja podatkov; ker je vsaka poslovna združitev drugačna, se revizor po navadi ne zanaša na delovanje kontrol pri revidiranju poslovnih združenj. Posledično so njegovi postopki v celoti usmerjeni v test podatkov,
- potreba po vključitvi veččaka – ZRev-2 določa, da kadar je za preizkus in oceno ustreznosti posameznih postavk v računovodskih izkazih potrebno strokovno znanje, s katerim pooblaščen revizor ne razpolaga, mora družba na zahtevo revizorja pridobiti strokovno mnenje oziroma veččaka ustrezne stroke; strokovnjak opravi tiste naloge, za katere revizor ni dovolj usposobljen, na primer ocenjevanje vrednosti nekaterih vrst sredstev, kot so zemljišča in zgradbe, oprema, stroji in podobno; zaradi potrebe po evidentiranju prevzetih sredstev in (pogojnih) obveznosti revizor pri revidiranju

poslovnih združitve vedno večkrat v svoje delo vključuje veščaka – pooblaščenega ocenjevalca vrednosti (ne)premičnin in podjetij.

Sledi izvedba revizijskega programa. Fazo predstavljata dva večja sklopa, in sicer preveritev ustreznosti delovanja notranjega kontroliranja in preskušanje podatkov. Preveritev ustreznosti delovanja notranjega kontroliranja revizor po navadi opravi med izvajanjem predhodne revizije. Pri preverjanju delovanja notranjih kontrol revizor na posameznem segmentu preverja, ali so kontrole ne samo ustrezno vzpostavljene, temveč tudi, ali delujejo. Manjše, kot je tveganje pri kontroliranju, (revizor torej zaključi, da kontrole na posameznem segmentu delujejo), manjše je tveganje, da bo prišlo do napak pri evidentiranju. Zato revizor v fazi načrtovanja opredeli manjši obseg preskušanja podatkov v končni reviziji, če je ustroj notranjega kontroliranja ustrezen. Pri preskušanju podatkov revizor preverja uradne trditve v računovodskih izkazih na različne načine, za kar mora zbrati ustrezne in zadostne dokaze. Uporabljeni revizijski postopki se razlikujejo glede na vrsto konta, vsebino postavke, ki jo preverja, tveganje, ki se nanaša na revidirano postavko, vrsto listin, ki so na voljo, ter preveritev in podobno.

Zadnja faza je zaključek revidiranja s poročanjem. Ko revizor zbere dovolj ustreznih dokazov, oblikuje mnenje, ki je vedno pisno.

3.2 Posebnosti pri revidiranju poslovnih združitve

3.2.1 Splošno o revidiranju poslovnih združitve

Za revidiranje poslovnih združitve, kot jih določajo računovodski standardi, revizor ne sklepa ločenega posla. Poslovna združitve je namreč dogodek, kjer ena (prevzemna) družba pridobi obvladovanje druge (prevzete) družbe. Ta poslovni dogodek obvladujoča družba obračuna v konsolidiranih računovodskih izkazih ob prvi vključitvi prevzete družbe v konsolidirane računovodske izkaze. Revizor se s takimi poslovnimi dogodki sreča pri družbah, ki že imajo odvisne družbe, a reorganizirajo poslovanje skupine, pri tistih, ki poslujejo prek projektih družb, pri tistih, ki imajo že naložbe v drugih družbah, a v njih še nimajo obvladovanja in jih računovodijo kot pridružene družbe pri tistih, ki kupujejo deleže v drugih družbah ter s tem pridobijo obvladovanje in podobnih.

3.2.2 Faza načrtovanja

Revizor mora v fazi načrtovanja revizijskih postopkov pozornost posvetiti analizi medletnih računovodskih izkazov, preveriti gibanje naložb po njihovih vrstah, spremembe odstotkov lastništva, glasovalne in druge pravice, ki vplivajo na pridobitev ali izgubo obvladovanja. Revizor preverja spremembe glede na preteklo leto, načrtovano velikost ali glede na drugo osnovo. Posebej je pozoren na vse nove pridobitve poslovnih deležev.

Tudi če poslovna združitve ni povezana le s pridobitvami lastniškega deleža v drugi družbi, ampak s pridobitvijo obvladovanja, kot to določa MSRP 10, je ključno, da revizor pozna

poslovanje revidiranca. Zbrati mora informacije, ki mu pomagajo razumeti storitve, ki jih zagotavlja, ali proizvode, ki jih proizvaja, in način poslovanja družbe. Nepremičninske družbe denimo pogosto poslujejo prek projektnih družb: za vsak projekt se ustanovi samostojna družba, ki je običajno v 100-odstotnem lastništvu obvladujoče družbe ali v lastništvu poslovodstva te družbe. S tem poslovodstvo omeji tveganja, ki jim je izpostavljeno pri tem projektu, in zagotovi nadzor nad njegovo profitabilnostjo. S tem ima vpliv nad družbo, izpostavljen je spremenljivemu donosu ali ima na njegovi podlagi pravice, s katerimi lahko vpliva na znesek svojega donosa, to je na dobiček ali izgubo.

Če revizor v fazi načrtovanja že iz obstoječega organigrama revidirane družbe vidi, da ima ta veliko odvisnih in pridruženih družb, mora to ustrezno nakazati v fazi načrtovanja in izvesti vse potrebne postopke identificiranja vseh morebitnih dodatnih povezav in opredeliti morebitno tveganje, ki izhaja iz tega.

Poleg preveritve računovodskih podatkov mora revizor preiskati zapisnike uprave, nadzornega sveta in uprave ter po možnosti notranje revizije, če je v družbi konstituirana, in opraviti pogovor s poslovodstvom revidirane družbe. To je pomembno pri identificiranju morebitnih mejnih primerov poslovnih združitve, to je tistih, katere je revidirana oseba evidentirala denimo kot nakup sredstev in obveznosti in jih ni evidentirala upoštevajoč določbe standarda, ki se nanaša na poslovne združitve.

Pri revidiranju poslovnih združitve gre za specifično področje revidiranja, ki ga ni mogoče enačiti z revidiranjem posamične bilančne postavke, kot so osnovna sredstva, finančne naložbe in podobno. Pri njem se revizor po navadi ne zanaša na notranje kontrole in jih ne preverja. Gre za specifične dogodke, na osnovi katerih ni mogoče sklepati, da kontrolni ustroj deluje za vse poslovne združitve, s katerimi se srečuje revidiran subjekt. Zaradi specifičnosti in zapletenosti takih poslovnih dogodkov je tveganje skoraj vedno označeno kot visoko.

V fazi načrtovanja revizor tudi oceni, ali obstajajo področja, zaradi katerih bo potreboval veččaka. Upoštevajoč dejstvo, da je za pravilen obračun poslovne združitve nujno potrebna ocena poštene vrednosti prevzetih sredstev in obveznosti, je zelo verjetno, da bo za potrebe računovodskega evidentiranja že revidiranec sam angažiral ustreznega ocenjevalca vrednosti, revizor pa bo v svojem načrtu glede na vrsto poslovne združitve ter vrsto pridobljenih sredstev in obveznosti v fazi načrtovanja presodil, ali potrebuje veččaka, ki bo preveril ustreznost in pravilnost uporabljenih metod ocenjevanja in pravilnost ocenjene poštene vrednosti kot ključnega podatka za izračun dobrega imena, ki izhaja iz poslovne združitve.

3.2.3 Izvedba revizije poslovnih združitve

Pri revizijskih postopkih preveritev poslovnih združitve revizor preverja:

- pravilnost opredelitve poslovne združitve,

- pravilnost pripoznanih sredstev in (pogojnih) obveznosti ter pripoznanih stroškov v povezavi s poslovno združitvijo,
- pravilnost obračuna dobrega imena in
- druga preverjanja po potrebi – denimo preveritev pravilnosti popravkov začasnega obračuna in podobno.

Največjo dilemo pri revidiranju poslovnih združitev v praksi po navadi predstavlja presoja, ali gre za poslovno združitev ali ne. Delno je vzrok za to mogoče iskati v neustreznem prevodu določb mednarodnih standardov računovodskega poročanja iz angleščine v slovenščino. Slovenski prevod namreč pravi, da je poslovna združitev transakcija ali drug poslovni dogodek, v katerem prevzemnik pridobi obvladovanje enega ali več poslovnih subjektov (MSRP 3, priloga A). Poslovni subjekt ni le gospodarska družba ali subjekt v kakšni drugi formalnopravni obliki. Poslovni subjekt (ang. *business*) je za potrebe računovodske obravnave treba razumeti kot povezani niz aktivnosti in sredstev, s katerimi se lahko ravna in o katerih se odloča z namenom zagotavljanja donosa v obliki dividend, nižjih stroškov ali drugih gospodarskih koristi neposredno naložbenikom ali drugim lastnikom, članom ali udeležencem (MSRP 3, priloga A).

Ob natančnem branju slovenskega prevoda in ob primerjavi z angleškim izvirnikom kaj kmalu postane jasno, da so bili enakovredni termini nedosledno prevedeni, zaradi česar so bralci slovenskega prevoda upravičeno zmedeni, misleč, da lahko določene poslovne združitve, ki pomenijo nakup sredstev in obveznosti druge družbe, in ne zgolj neposredne pridobitve poslovnega deleža, ne zapadejo v obračun poslovnih združitev v okviru MSRP 3.

Revizor mora pri poslovnih združitvah natančno preučiti vsebino posla, in ne le pravno obliko, kako je bil izpeljan. Mnogi posli so sklenjeni v določeni pravni obliki ali sosledju zato, da se doseže želen pravni, zakonodajni ali drug učinek. Ni redko, ko se posel, pravno gledano, sklene kot ločen nakup sredstev, terjatev in zalog. V ločeni pogodbi pa kupec prevzame še zaposlene, ki so že delali na teh strojih, prevzame sklenjene pogodbe s kupci, ki so do zdaj kupovali proizvode, izdelane na strojih, ki so predmet prenosa prek prve pogodbe, in nabavno verigo. Če bi revizor presojal zgolj pravno obliko posla, bi omenjeni poslovni dogodek evidentiral kot kupljena sredstva ne eni strani in obveznost za plačilo slednjih na drugi strani, in sicer z ustreznim obračunom davčnih obveznosti. Po začetni pridobitvi bi osnovna sredstva amortiziral z uporabo metode amortiziranja, ki sicer velja za istovrstna osnovna sredstva. A revizor mora kritično preučiti, ali je morda revidirana družba namesto posameznih vrst sredstev kupila poslovanje (ang. *business*) druge družbe. Poslovni subjekt po določbah standarda namreč predstavlja skupek vložkov in procesov, pri čemer izločki (ang. *outputs*) niso ključni, da se taka transakcija opredeli kot poslovna združitev. Taka transakcija, če jo gledamo kot celoto posameznih, ločeno pravno sklenjenih poslov, ustreza opredelitvi poslovnega subjekta, kar pomeni, da jo družba pripozna, kot zahteva

MSRP 3, kar pomeni, da mora prevzeta neto sredstva pripoznati v okviru omenjenega standarda po pošteni vrednosti z obračunom dobrega imena.

Tak primer je še posebej aktualen v trenutnih razmerah, ko se prodajajo zdrava poslovna jedra družb v finančnih težavah v obliki odprodaje profitabilnih in/ali perspektivnih proizvodnih programov, ki jih je v primeru likvidacijskih postopkov mogoče kupiti za relativno ugodno ceno. Revidiranci zaradi šibkega znanja računovodskih standardov mnogokrat spregledajo potrebo po pripoznavanju prevzetih neto sredstev po pošteni vrednosti in obračunu dobrega imena, ki v teh primerih po navadi postane slabo ime, z zahtevo po neposrednem pripoznanju med prihodki tekočega leta in takojšni obdavčitvi v tekočem letu, kar nemalokrat predstavlja nenačrtovano finančno breme, ki ga prevzemna družba ni zmožna poravnati.

Pogosto vprašanje, ki se pojavlja pri poslovnih združitvah, je, ali je nastanek dobrega imena nujen, da je neki poslovni dogodek poslovna združitev. Dobro ime se namreč pojavi v okviru poslovne združitve pri prvem konsolidiranju, ko prevzemnik pripozna v konsolidiranih računovodskih izkazih pridobljena sredstva in (pogojne) obveznosti po poštenih vrednostih. Poenostavljeno povedano: razlika med pridobljeno vrednostjo sredstev in (pogojnih) obveznosti, pripoznanih po pošteni vrednosti na datum poslovne združitve, in plačano vrednostjo za slednje, se zrcali v velikosti dobrega imena. Vendar pojav dobrega imena ne predstavlja pogoja, da bi se določena transakcija opredelila kot poslovna združitev. Hipotetično, čeprav v praksi skoraj neizvedljivo, bi bilo mogoče, da bi prevzemnik pridobil le tista sredstva in obveznosti, ki jih prevzemna družba tudi izkazuje v poslovnih knjigah, in bi za njih plačal natančno toliko, kolikor znaša njihova knjigovodska vrednost, ki bi bila obenem poštena vrednost. Zaradi različnih dejavnikov, ki vplivajo na oblikovanje cene, se bo v praksi redko zgodilo, da bi bili obe vrednosti enaki in ne bi prišlo do pojava dobrega/slabega imena.

Po drugi strani pa mora revizor preveriti, ali morda poslovni dogodek, ki je sicer knjižen kot poslovna združitev, sploh ustreza njeni opredelitvi. MRSP 3.2 opredeljuje, v katerih primerih gre za poslovni dogodek, ki ne ustreza definiciji poslovne združitve. V slovenskem prostoru so najbolj aktualne poslovne združitve pod skupnim upravljanjem, kar sem podrobneje obravnavala v poglavju 2.3 – Poslovne združitve zunaj MSRP 3. Vprašanje, ki se zastavlja na tej točki, je, kako naj revizor preveri pravilnost obračuna, saj računovodski standardi za te transakcije ne določajo načina računovodske obravnave.

Družbe v teh primerih uporabijo MRS 8. Če standard ali pojasnilo, ki bi neposredno urejalo določeno transakcijo, poslovni dogodek ali stanje, ne obstaja, mora poslovodstvo po lastni presoji razviti in uporabiti tako računovodsko usmeritev, da bo zagotavljala informacije, ki kot določa MRS 8.10:

- ustrezajo zahtevam uporabnikov pri sprejemanju gospodarskih odločitev in

- so zanesljive do te mere, da so računovodski izkazi odraz dejanskega finančnega stanja, finančne uspešnosti in denarnih tokov družbe, odraz gospodarske vsebine transakcij, drugih poslovnih dogodkov in stanj, in ne zgolj pravne oblike, nepristranski, to je brez predsodkov, preudarni in v vseh bistvenih pogledih popolni.

Pri presoji omenjenih dejavnikov družba upošteva vrstni red (MRS 8.11):

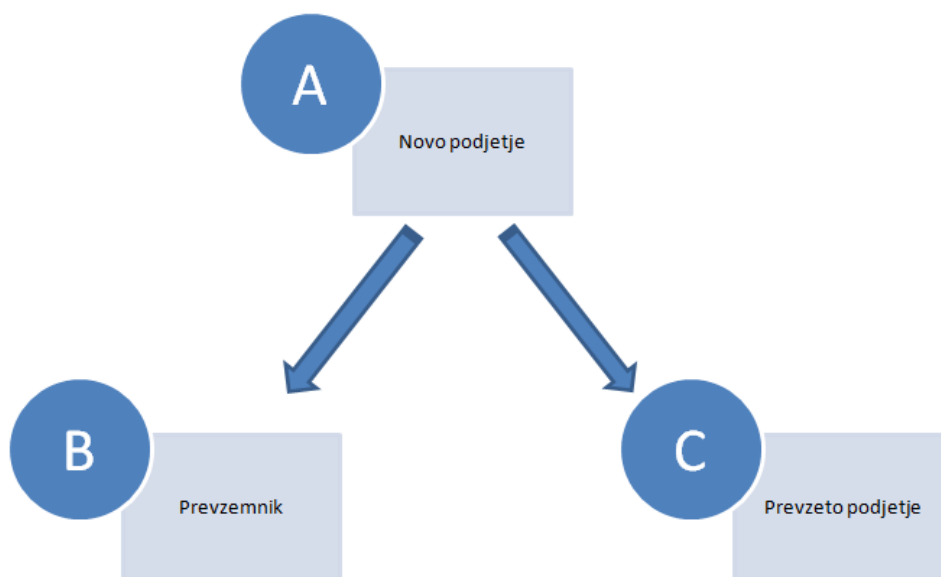
- zahteve in smernice v standardih in pojasnilih, ki obravnavajo podobne in s tem povezane zadeve, in
- opredelitve, sodila za pripoznavanje in pojmovanje merjenja sredstev, obveznosti in virov sredstev, prihodkov in odhodkov iz Okvirnih navodil.

Če MSRP ne obravnavajo računovodske rešitve, družba preveri, ali so drugi organi, ki so zadolženi za postavljanje računovodskih standardov, morda že sprejeli računovodsko rešitev, ki določa računovodsko obravnavo takega poslovnega dogodka, ki ni v nasprotju z MRS 8.10. Lahko pa družba sprejme računovodsko usmeritev v skladu z določili dobre prakse pod pogojem, da te rešitve niso v neskladju s splošnimi opredelitvami sredstev, obveznosti, prihodkov in odhodkov ter opredelitvami pojmov, pripoznavalnih sodil in konceptov merjenja, kot določajo MSRP.

V praksi to po navadi pomeni iskanje rešitev v okviru ameriških računovodskih standardov (US GAAP), a tudi ti v omenjenih primerih ne določajo računovodske obravnave. Dobre poslovne prakse, ki so se razvile na tem področju, pa pravijo, da prevzemnik pripozna prevzeta neto sredstva pri združitvah pod skupnim upravljanjem po knjigovodski vrednosti. Poslovni dogodek obračuna po spajalni metodi (*ang. pooling of interests method*), ki je bila pred uvedbo trenutno veljavnega MSRP 3 druga dovoljena metoda obračunavanja poslovnih združitvev.

Ko revizor zaključi, da je transakcija pravilno opredeljena kot poslovna združitev, nadaljuje naslednji korak, in sicer preverja, ali je bil prevzemnik opredeljen pravilno. Na tem mestu revizor po navadi nima večjih težav, razen ko bo prišlo kot del poslovne združitve do ustanovitve nove družbe. V tem primeru je treba eno od družb, ki so udeležene v poslovni združitvi, opredeliti kot prevzemnika v skladu z MSRP 3.22. Novoustanovljena družba za potrebe računovodskega evidentiranja poslovne združitve ne more biti opredeljena kot prevzemnik in zato ne more uporabiti nakupne metode. Primer statusne spremembe poslovne združitve z ustanovitvijo nove družbe prikazuje slika 3, pri čemer sta B in C obstoječi družbi. S spojitvijo nastane nova družba A.

Slika 3: Prikaz statusne spremembe z ustanovitvijo nove družbe

Vir: Deloitte: iGAAP 2009 – A Guide to IFRS reporting – Volume B, str. 1703.

V konkretnem primeru bi revizor preveril in zaključil, da je poslovna združitev pravilno opredeljena, če bi revidiranec za potrebe poslovne združitve opredelil denimo družbo B kot prevzemnika, družbo C pa kot prevzeto družbo. Ker je družba A nova družba brez substance, ne more biti prevzemnica za potrebe računovodskega poročanja.

Revizor pri revidiranju tudi preveri, ali so konsolidirani računovodski izkazi v takih primerih poslovnih združitve pripravljeni tako, da:

- je v konsolidiranih računovodskih izkazih izkazan kapital družbe A,
- so neto sredstva družbe B pripoznana po knjigovodskih vrednostih in
- je razlika med kapitalom družb A in B pripozna kot usklajevalna razlika v postavki kapitala.

Tak način obračuna poslovne združitve je znan kot obrnjeni prevzem. Pri njem je končni učinek enak, kakor bi bil z uporabo spajalne metode.

Revizor dodatno preveri, ali je prevzemnik pravilno opredeljen. Pri tem kritično odgovori na tale vprašanja:

- ali je kot prevzemnik opredeljen tisti, ki je za pridobitev plačal denarna ali druga sredstva, in ali so v zvezi z njim nastale obveznosti,
- ali je bila poslovna združitev izvedena z zamenjavo deležev v kapitalu, in ali je kot prevzemnik opredeljena družba, ki je izdala vrednostne papirje,

- ali je prevzemnik tista družba, katere relativna velikost je bistveno večja,
- ali je prevzemnik tista družba, ki je začela postopek poslovne združitve.

Po zaključeni prvi fazi, ko revizor zaključi, da so izpolnjeni pogoji, da se transakcija obravnava kot poslovna združitev v okviru MSRP 3 in je prevzemnik pravilno opredeljen, začne preverjati pravilnost obračuna poslovne združitve. Pri tem najprej preveri pravilnost obračuna nabavne vrednosti poslovne združitve, in sicer preverja, ali je prevzemnik pravilno kapitaliziral (usredstvil) stroške poslovne združitve in ali je pripoznal samo tista sredstva in (pogojne) obveznosti, ki so obstajale na dan prevzema in izpolnjujejo pogoje pripoznavanja.

Ker računovodski standardi določajo pravila pripoznavanja sredstev in obveznosti v računovodskih izkazih, se lahko zgodi, da bo prevzemnik v poslovni združitvi pripoznal sredstva in obveznosti, ki jih prevzeta družba ni imela pripoznanih v ločenih računovodskih izkazih. Po navadi, čeprav ne izključno, taki primeri nastopijo pri neopredmetenih sredstvih, kot so blagovne znamke, patenti ali razmerja z odjemalci (kupci). Teh neopredmetenih sredstev prevzeta družba nima izkazanih v računovodskih izkazih, če so bila razvita znotraj družbe, saj je stroške, nastale v povezavi s tako izdelanimi sredstvi, knjižila med stroške obdobja.

Primeri neopredmetenih dolgoročnih sredstev, ki ustrezajo definiciji in zahtevajo pripoznanje, a jih prevzeta družba po navadi ne izkazuje v ločenih računovodskih izkazih, so neopredmetena dolgoročna sredstva, povezana s trženjem, blagovne znamke, internetna domenska imena, oblikovna embalaža, imena časopisov in revij, neopredmetena dolgoročna sredstva, povezana s kupci/odjemalci, seznam kupcev, pogodbe s kupci, nepogodbeni odnosi s kupci, neopredmetena dolgoročna sredstva, povezana z ustvarjanjem, opere, baleti, igre, knjige, revije, literarna dela, slike, fotografije, video material, filmi in podobno, neopredmetena dolgoročna sredstva, vezana na pogodbeno določila, licence, pogodbe za oglaševanje, gradbena dela, druge storitvene pogodbe, leasing pogodbe, franšizne pogodbe, pravice oglaševanja in predvajanja, neopredmetena dolgoročna sredstva, vezana na tehnologijo, patenti, računalniška programska oprema, baze podatkov ter recepture in formule.

Pri preveritvi poštene vrednosti pridobljenih sredstev in obveznosti prevzete družbe se bo revizor po navadi posluževal storitev veščaka. Ta bo preveril, ali so pripoznane poštene vrednosti prevzetih sredstev in obveznosti ustrezne. Revizor ni strokovnjak za ocenjevanje vrednosti, zato nalogo zaupa strokovno usposobljenim osebam. Nikakor pa predaja naloge veščaku revizorja ne odvezuje odgovornosti, kar pomeni, da mora še vedno preveriti njegovo delo in dokumentirati zaključke, kot to določajo MSR.

Po preveritvi, ali so poštene vrednosti prevzetih sredstev in obveznosti ustrezne, revizor preveri pravilnost obračuna dobrega imena. V tem koraku gre zgolj za matematični preizkus

pravilnosti izračuna, saj vhodni podatki temeljijo na predhodno določenih poštenih vrednostih.

Posebne primere poslovnih združitve predstavljajo poslovne združitve v več fazah. To so tiste, kjer prevzemna družba pridobi najprej delež, ki ji ne zagotavlja obvladovanja (po navadi so to deleži, kjer ima prevzemnik manj kot 50 % glasovalnih pravic), nato pa z dokupom v naslednjih obračunskih obdobjih pridobi delež, ki ji zagotavlja obvladovanje. Ko prvič pridobi obvladovanje nad drugo družbo, obračuna dobro ime in sestavi konsolidirane računovodske izkaze.

Pred letom 2008 so poslovne združitve v več fazah veljale za enega od najbolj perečih težav pri računovodski obravnavi. V takem primeru mora obvladujoča družba v konsolidiranih računovodskih izkazih vsako transakcijo pripoznati ločeno, kar posledično pomeni, da mora na dan vsake transakcije (datum zamenjave) razpolagati z nabavno vrednostjo pridobitve deleža ter informacijami o pošteni vrednosti sredstev, dolgov in pogojnih obveznosti kupljene družbe, da bi lahko ugotovila znesek dobrega imena pri vsaki transakciji (Hartman, 2008, str. 82).

Pri omenjenem načinu je težavo predstavljala povsem praktična omejitev prevzemne družbe, ki je morala pri vsakem nakupu poslovnega deleža, ne glede na to, ali je pridobila obvladovanje ali ne, ugotavljati pošteno vrednost pridobljenih sredstev in obveznosti. Da je prevzemna družba teoretično popolnoma pravilno izračunala dobro ime, je morala tudi takrat, ko ni pridobila obvladovanja (torej, ko je imela manj kot 50 % in je tako naložbo merila skladno z določbami MSR 28), opraviti obračun dobrega imena, ki je bil vsebovan v vrednosti naložbe.

MSRP 3 (2008) je omenjeno težavo odpravil. Revizor mora pri revidiranju takih transakcij posvetiti pozornost temu, kdaj prevzemnik pridobi obvladovanje. Če so ta obdobja skupaj in so posli sklenjeni ločeno, mora revizor presoditi, ali več teh ločeno sklenjenih poslov ne tvori enega posla in bi moral biti ta za potrebe računovodskega poročanja pripoznan kot en posel. Skupino ločeno sklenjenih pogodb bi moral obravnavati kot eno pogodbo, če:

- je skupina pogodb sklenjena v enotnem svežnju,
- so pogodbe tako tesno medsebojno povezane, da so del enotnega posla (projekta) in
- se pogodbe izvajajo hkrati ali v nepretrganem zaporedju.

Če gre za en posel, velja, da vsake posamezne pogodbe ni mogoče razumeti brez povezave z drugimi pogodbami.

Ko revizor zaključi postopke, preveri pravilnost knjiženja poslovne združitve v konsolidiranih računovodskih izkazih.

4 REVIZORJEVI POSTOPKI V PRIMERU STATUSNOPRAVNIH PREOBLIKOVANJ PO ZGD-1

4.1 Zakonska podlaga

Posebno področje revizorjevega udejstvovanja so revizijski postopki v primeru različnih vrst statusnih preoblikovanj, kot jih določa ZGD-1. Revizorjevo delo na tem področju je zasnovano drugače, kot poteka pri redni reviziji računovodskih izkazov, saj pri statusnih preoblikovanjih revizor po navadi preverja upoštevanje zakonskih določil, ne preverja pa računovodskih izkazov.

Revizorjevo udejstvovanje pri statusnopravnih preoblikovanjih po ZGD-1 je zoženo na področje združitev in delitev. Posebni obliki statusnopravnega preoblikovanja sta še prenos premoženja in sprememba pravnoorganizacijske oblike. Pri prenosu premoženja kot celote v obliki, kot jo določa ZGD-1, gre za prenos premoženja delniške družbe, komanditne delniške družbe ali družbe z omejeno odgovornostjo na Republiko Slovenijo ali na samoupravno lokalno skupnost v Republiki Sloveniji. Pri spremembi pravnoorganizacijske oblike gre za preoblikovanje pravne forme, kot jo določa ZGD-1 (na primer iz družbe z omejeno odgovornostjo v delniško družbo). V zadnjih dveh primerih revizorjevi postopki niso potrebni, zato se v tem poglavju osredotočam najprej na zakonsko podlago, ki zahteva revizorjevo poročilo v primeru revidiranja združitev in delitev, nato pa na konkretnem primeru iz prakse prikazujem revizorjeve postopke, ko preverja ustreznost menjalnega razmerja.

Revizor postopke, kot jih zahteva ZGD-1, opravi upoštevajoč MSR 800 – Posebne presoje – revizije računovodskih izkazov, pripravljenih za posebne namene. Gre za revizijski standard, ki spada med revizijske standarde, ki urejajo izvedbo dogovorjenih postopkov. Kadar se revizor, poslovodstvo revidiranca ali tretja oseba dogovorijo, da bo revizija omejena na posebne revizorjeve postopke, se ti naznačijo kot dogovorjeni postopki (Arens, 2012, str. 803).

ZGD-1 omenja revizorja in revizorjevo poročanje predvsem v sedmem poglavju, v katerem govori o revidiranju letnih poročil. S tem poglavjem so pretežno povezana tudi določila ZRev-2, ki govori o revidiranju letnega poročila, in druga pravila revidiranja, na čelu z MSR, ki predpisujejo postopke in način poročanja, ki velja za revidiranje računovodskih izkazov.

6. poglavje ZGD-1 ureja statusnopravna preoblikovanja družb, in sicer tako s postopkovnega vidika izvedbe statusnih preoblikovanj, zadolžitev uprave, nadzornega sveta pa tudi z vidika revizorjevih postopkov. V okviru postopkov zavzema revizorjevo poročilo pomembno mesto. Poleg pregleda pogodb je ključno njegovo poročilo o ustreznosti menjalnega razmerja, in sicer pri presoji, ali je predlagano menjalno razmerje, vključno z morebitnimi denarnimi doplačili oziroma ponujeno odpravnino, primerno.

Za lažje razumevanje problematike najprej prikazujem postopke, ki jih mora revizor izvesti, nato pa predpostavljam dejansko izvedbo obrnjenega prevzema, izvedene revizorjeve postopke, podano mnenje in revizijo računovodskih izkazov prevzemne družbe in podano mnenje revizorja na računovodske izkaze.

4.2 Revizija pripojitve

Skladno s 583. členom ZGD-1 pripojitveni revizor o reviziji pripojitve sestavi pisno poročilo, ki odseva pregled vseh ekonomskih in pravnih podlag, ki so bile upoštevane pri sestavi pogodbe o pripojitvi pri presoji, ali pregledana dokumentacija odraža vsebino pravnih razmerij v skladu z ZGD-1. Na tej podlagi poda neodvisno mnenje o primernosti menjalnega razmerja in o primernosti predlagane velikosti morebitnih denarnih doplačil za izravnavo nezaokroženega menjalnega razmerja.

V skladu z zakonskimi zahtevami in pravili revidiranja revizor v poročilo vključi:

- pojasnilo o predmetu pripojitvene revizije in o obsegu revidiranja – navede strokovne podlage, ki so mu bile predložene zaradi izvedbe revizije,
- obrazloži svoje mnenje o skladnosti in primernosti pogodbe o pripojitvi z določbami ZGD-1 – navede določbe ZGD-1, ki so bile upoštevane pri pogodbi o pripojitvi, in navede način, kako so bile upoštevane,
- obrazloži mnenje o primernosti menjalnega razmerja – poda neodvisno mnenje o tem:
 - katere metode so bile uporabljene pri ocenjevanju vrednosti družb, udeleženih v pripojitvi, ki so bile podlaga za določitev menjalnega razmerja,
 - ali je bila uporaba navedenih metod primerna za določitev menjalnega razmerja in ali so bile metode pravilno uporabljene,
 - poda pisno poročilo neodvisnega revizorja o tem, ali je vsebina pogodbe o pripojitvi v skladu z določbami ZGD-1,
 - poda pisno poročilo neodvisnega revizorja o tem, ali je menjalno razmerje, določeno v pogodbi o pripojitvi, primerno.

4.3 Predmet pripojitvene revizije in obseg revidiranja

Pri revidiranju statusnopravnih preoblikovanj so krovne določbe MSR in ZGD-1. Glede na primarno zakonodajo, ki opredeljuje delo revizorja, smo smiselno uporabljali napotitev na MSR 800, in sicer v smislu revizorjeve preverbe zakonskih (ne pogodbenih) zahtev.

4.4 Revizorjevi postopki preveritve zakonskih zahtev po ZGD-1

4.4.1 Osnovni podatki o družbah, ki se združujeta

Družbi, ki sta predmet združevanja, sta družba A, holdinška družba, d. o. o. (v nadaljevanju družba A) in družba S, d. o. o. (v nadaljevanju družba S). Na primeru teh dveh družb prikazujem:

- revizorjeve postopke v primeru statusnopravnega preoblikovanja po ZGD-1,
- revizorjeve postopke v primeru revizije računovodskih izkazov družbe v letu, ko se je statusnopravno preoblikovanje izvedlo s presojo, ali gre za poslovno združitev, kot jo določa MSRP 3.

Družba A je bila ustanovljena z namenom upravljanja naložb v družbah, ustanovljenih v Sloveniji, Hrvaški, Bosni in Hercegovini. Njen 100-odstotni lastnik je družba R&M, GmbH, Avstrija (v nadaljevanju R&M). Družba A je imela pred združitvijo 90-odstotni delež v družbi S ter v drugih družbah v skupini (v družbi Hrvatska 99,9-odstotni delež, družbi Italija 100-odstotni delež, družbi BiH 100-odstotni delež in družbi IO 80-odstotni delež).

V prvi polovici decembra 2004 je družba A vse deleže, razen 90-odstotnega deleža v družbi S, prodala družbi R&M. Družba S je tako imela dva družbenika in sicer družbo A z 90-odstotnim poslovnim deležem osnovnega kapitala in družbo IN s poslovnim deležem v velikosti 10 % osnovnega kapitala.

Združitev med družbama A in S se izvede tako, da:

- prevzeta družba A preneha, ne da bi bila opravljena likvidacija, prevzemna družba S obstaja še naprej na podlagi univerzalnega pravnega nasledstva;
- družbenikom družbe A se zagotovi delež v prevzemni družbi – ob upoštevanju dejstva, da je prevzeta družba edina lastnica prevzemne družbe in da je družba A v celoti v lasti družbe R&M, bo družba S za izpolnitev svojih obveznosti uporabila svoj obstoječi poslovni delež, ki bo nastal zaradi povečanja osnovnega kapitala zaradi izvedbe pripojitve;
- z izvedbo pripojitve preidejo na družbo S vse pravice, premoženje in obveznosti družbe A, družba S pa nastopi kot univerzalna pravna naslednica v vsa pravna razmerja, katerih subjekt je bila prevzeta družba.

Pripojitev je temeljila na zaključnem poročilu družbe A, izdelanem 30. junija 2008. Družba S je prevzela vse premoženje in obveznosti po njihovi knjigovodski vrednosti, kot je določena v zaključnem poročilu. Pogodba o pripojitvi je določala:

- dan obračuna pripojitve je 30. junij 2008,

- vsa dejanja družbe A, storjena po omenjenem datumu, se štejejo za dejanja, storjena na račun družbe S,
- zaradi izvedbe pripojitve in na podlagi izračuna menjalnega razmerja se bo osnovni kapital povečal za 1.923.782.502 EUR na skupno velikost 8.550.144.452 EUR iz naslova menjalnega razmerja.

4.4.2 Revizorjevo poročilo o ustreznosti menjalnega razmerja

Revizijsko delo v povezavi preveritvijo zakonskih zahtev je bilo razdeljeno na dva sklopa:

- pregled pogodbe o pripojitvi med družbama S in A,
- pregled skupnega poročila o pripojitvi, ki sta ga pripravili upravi (direktorja) prevzemne družbe S in prevzete družbe A.

Pogodbo o pripojitvi sta v notarski obliki sprejela direktorja družb S in A. Pri reviziji pripojitve je revizor preveril, ali je pogodba o pripojitvi sestavljena v skladu z zakonskimi zahtevami, opredeljenimi v 581. in 618. členu ZGD-1.

Ugotovljeno je bilo, da so v pogodbi o pripojitvi upoštevane vse zakonske zahteve in da pogodba vsebuje vse predpisane sestavine, navedene v 1., 2., 3., 6., 7. in 9. točki drugega odstavka 581. člena ZGD-1 in 3. odstavka 618. člena ZGD-1, in sicer:

- navedbo družb, ki so udeležene v postopku pripojitve, in družbenika prevzete družbe, ki bo s pripojitvijo postal družbenik prevzemne družbe, in sicer družba S kot prevzemna družba in družba A kot prevzeta družba, ter družba R&M, edini družbenik prevzete družbe, ki zaradi pripojitve postane družbenik prevzemne družbe;
- dogovor o prenosu celotnega premoženja prevzete družbe A, opredeljenega v zaključnem poročilu te družbe na dan 30. junija 2008, na prevzemno družbo S, ki kot univerzalna pravna naslednica z dnevom vpisa pripojitve v sodni register vstopi v vsa pravna razmerja, katerih subjekt je bila prevzeta družba na dan obračuna; z dnem vpisa pripojitve v sodni register prevzeta družba preneha brez opravljenega postopka likvidacije, njenemu družbeniku pa se zagotovi poslovni delež v prevzemni družbi;
- na podlagi ocenjene tržne vrednosti lastniškega kapitala obeh družb znaša na dan 30. junija 2008 lastniški kapital družbe S 22.540.230.000 EUR in lastniški kapital družbe A 26.842.269.279 EUR; na osnovi teh vrednosti izračunano menjalno razmerje znaša 1,20 enote lastniškega deleža družbe S za 1 enoto lastniškega deleža družbe A; zaradi izvedbe pripojitve in povečanja osnovnega kapitala, ki pripada edinemu družbeniku prevzete družbe, se bo delež manjšinskega lastnika družbe IN v kapitalu prevzemne družbe ustrezno zmanjšal, vrednostno pa bo ostal nespremenjen in bo znašal v nominalnem znesku 662.636.195 EUR, oziroma 7,75 % osnovnega kapitala družbe S; vse druge

družbeniške pravice, ki jih je družba IN imela pred pripojitvijo, pa ostajajo nespremenjene,

- družbenik prevzete družbe R&M je upravičen do udeležbe v dobičku, ki izhaja iz poslovnega deleža prevzete družbe v kapitalu prevzemne družbe od dneva obračuna pripojitve, to je od 1. julija 2008; iz naslova novega poslovnega deleža pa je družbenik prevzete družbe upravičen do udeležbe v dobičku prevzemne družbe od dneva vpisa pripojitve v sodni register,
- od dneva učinkovanja pripojitve, to je od dneva, ki sledi dnevu obračuna pripojitve (to je po 1. julija 2008) se šteje, da so dejanja prevzete družbe opravljena za račun prevzemne družbe,
- direktorji in drugi vodilni delavci družb (vključno s prokuristom), vključenih v pripojitev, ne bodo prejeli nobenih posebnih koristi, ki bi izhajale iz pripojitve; direktorju in prokuristu prevzete družbe na dan vpisa pripojitve v sodni register prenehata mandata direktorja in prokurista.

Revizor je ugotovil, da v pogodbi o pripojitvi niso upoštevana določila 4., 5., 8. in 10. točke 2. odstavka 581. člena ZGD-1, ki se nanašajo na izvedbo pripojitve v delniških družbah, določanje denarnega doplačila zaradi izravnave zaokroženega menjalnega razmerja in plačila denarne odpravnine, in določbe od 4. do 7. odstavka 618. člena ZGD-1. Te določbe niso bile upoštewane, ker niso uporabne za obravnavano pripojitev. Gre za poenostavljeno pripojitev. Pravna teorija razlikuje koncentracijske in koncernske združitve. Za slednje je značilno, da ni v ospredju zaščita interesa družbenikov (še zlati v primeru 100 % kapitalске povezanosti), temveč varovanje interesa upnikov in s tem povezanih posebnosti pri možnostih povečanja osnovnega kapitala (Prelič, 1999, str. 1003).

V skladu s 3. odstavkom 618. člena ZGD-1 sta upravi (direktorja) obeh družb, udeleženih pri pripojitvi, 1. septembra 2008 izdelali skupno pisno poročilo o pripojitvi, v katerem sta podala skupno pravno in ekonomsko utemeljitev združitve.

Pri pregledu vsebine skupnega pisnega poročila uprav o pripojitvi, ki predstavlja strokovno podlago pogodbe o pripojitvi, revizor preveri, kako sta upravi obeh družb obrazložili in utemeljili:

- razloge za pripojitev in predvidene posledice pripojitve,
- vsebino pogodbe o pripojitvi in
- določitev menjalnega razmerja.

Družba A je bila ustanovljena z namenom ustanavljanja in upravljanja družb. S tem ko je odprodala naložbe lastniku družbe R&M je osnovni pogoj za upravičenost obstoja holding družbe odpadel.

V skupnem poročilu o pripojitvi direktorja obeh družb izpostavljata ekonomske učinke, ki bodo doseženi s pripojitvijo:

- preneha morebitna nevarnost posledic transfernih cen zaradi nove zakonske regulative omenjenega področja poslovanja,
- odpadejo stroški vodenja in opravljanja dejavnosti v dveh družbah,
- pričakujejo se sinergijski učinki zmanjšanja stroškov poslovanja, v katerih je treba izpostaviti predvsem prenehanje potreb po vodenju dveh knjigovodstev, opravljanju dveh zaključnih poročil o poslovanju, in sestavitvi konsolidiranih računovodskih izkazov,
- z združitvijo se poenostavi upravljanje družbe,
- preneha potreba po dvojnem poročanju pristojnim organom.

Poleg teh učinkov pa upravi obeh družb zaradi pripojitve pričakujeta še zmanjšanje stroškov na drugih področjih poslovanja, na primer pri nakupu storitev na trgu, plačevanju članarin ustanovam zaradi posebnosti opravljanja dejavnosti, bančnih stroškov za vodenje računov družb in podobno. Na podlagi te analize je pripojitev obeh družb poslovno upravičena.

V pisnem poročilu o pripojitvi sta upravi obeh družb pojasnili vsebino pogodbe o pripojitvi in pravne posledice pripojitve, ki se odražajo na statutu prevzete in prevzemne družbe, ter vpliv pripojitve na pravice družbenikov prevzemne družbe. V tem okviru sta tudi pojasnili menjalno razmerje, omenjeno v pogodbi o pripojitvi. Poročilo uprave o pripojitvi vsebuje ustrezno obrazložitev dejstev, ki jo zahteva zakonodajalec.

4.4.3 Preveritev ustreznosti menjalnega razmerja

Pri statusnopravnem preoblikovanju je revizor najbolj pozoren na zamenjavo kapitalskih deležev, saj se v teh primerih družbeniki ne izplačajo v denarju, ampak se jim zagotovijo novi deleži. Pri preoblikovanju se namreč osrednje vprašanje nanaša na varovanje družbenikov v njihovih medsebojnih razmerjih pa tudi na varovanje upnikov družbe, predvsem pred ravnanji družbenikov kot upravljalcev. Medtem ko se varovanje upnikov v primeru prenehanja družbe zagotavlja z instituti univerzalnega pravnega nasledstva in drugimi instrumenti varovanja, ki jih določa ZGD-1, pa je varstvo pravic družbenikov zagotovljeno prav z ustrezno določitvijo menjalnega razmerja: udeležene družbe družbenikov namreč ne morejo prisiliti, da bi jim namesto članskih pravic, ki jih predstavljajo poslovni deleži, zagotovile denarne zneske (Bajuk Mušič, 2007, str. 141).

Revizor je preverjal primernost menjalnega razmerja v teh korakih:

Korak 1: Ugotovitev tržnih vrednosti družb, ki sta udeleženi v statusnem preoblikovanju

Ugotovitev tržnih vrednosti družb je opravila družba XYZ, poročilo o oceni vrednosti obeh družb je podpisal pooblaščen ocenjevalec vrednosti podjetij z dovoljenjem Inštituta za opravljanje nalog pooblaščenega ocenjevalca vrednosti podjetij. V skladu z določbami MSR 620 – Uporaba dela revizorjevega veščaka je revizor presodil, da je izvedena cenitev izdelana nepristransko in strokovno in predstavlja primerno podlago za določitev menjalnega razmerja. Za potrebe razumevanja priloga 1 vsebuje kratek povzetek poročila pooblaščenega ocenjevalca o oceni obeh družb.

Da bi bilo menjalno razmerje primerno, torej da bi omogočalo uresničitev nespremenjenega premoženjskega položaja družbenikov, je revizor pri preveritvi ocene obeh družb, udeleženi v postopku statusnega preoblikovanja, preveril tele uporabljene predpostavke:

- **Ustreznost uporabljene metode**

V okviru tega koraka je revizor preveril, ali uporabljena metoda odseva namen, za katerega se vrednotenje uporablja. Na podlagi poročila o vrednotenju je pooblaščen ocenjevalec vrednosti podjetij za vrednotenje izbral metodo diskontiranih denarnih tokov pri družbi S in metodo neto vrednosti aktive pri družbi A.

V skladu s pojasnili, ki jih je podal ocenjevalec, je revizor zavzel stališče, da sta bili uporabljene pravilni metodi za cenitev družb. Metodi diskontiranih denarnih tokov daje prednost tudi komentar k ZGD-1, kar pod vprašaj postavlja primernost uporabljene metode neto vrednosti aktive oziroma metode čiste vrednosti sredstev, kakor jo imenuje ZGD-1. Ker imamo opravka z nedelujočim podjetjem (ocenjena družba bo po izvedeni pripojitvi prenehala obstajati na podlagi univerzalnega pravnega nasledstva), je revizor presodil, da je uporabljena metoda ustrezna.

- **Ustreznost uporabljene metode glede na razpoložljivost podatkov**

Komentar k ZGD-1 ta podkorak usmerja v preveritev, ali je uporaba metod glede na razpoložljive podatke smiselna.

Metodi sta bili glede razpoložljivosti podatkov primerno uporabljene.

Korak 2: Pravilna uporaba izbrane metode

Revizor v tem koraku preverja, ali so podatki, ki so predstavljali vhodne podatke v uporabljene metode, strokovno in korektno določeni, saj bi bil v nasprotnem primeru izid vrednotenja nepravilen. V tem okviru revizor preverja:

- pri družbi S: ali so projicirani denarni tokovi skladni z revizorjevim poznavanjem poslovanja družbe, ali so skladni s preteklim in obstoječim stanjem, ali so skladni s potrjenimi načrti in projekcijami posloводства in/ali so slednje smiselne, ali so skladni glede na trenutno veljavno zakonodajo in po potrebi odražajo določene tendence preteklosti, popravljene za znane dejavnike, ter ali je bila smiselno uporabljena diskontna stopnja,
- pri družbi A: ali so bila poslovno potrebna in nepotrebna sredstva določena v skladu z revizorjevim poznavanjem družbe in ali so bile pri tržni vrednosti sredstev uporabljene pravilne predpostavke.

Na osnovi poznavanja družb in njunega poslovanja je revizor ugotovil, da ni pomembnih nepravilnosti ne v okviru uporabljenih podatkov v cenitvi ne pri izvedbi cenitve in da uporaba metod metodološko ni sporna.

Korak 3: Obdobje vrednotenja

Pri določanju menjalnega razmerja je vrednotenje treba opraviti ob upoštevanju razmer pred pripojitvijo. Praviloma bi bilo to obdobje enako dnevno obračuna pripojitve, najpoznejši datum pa datum pogodbe o pripojitvi. Omenjeni pogoji so bili izpolnjeni, saj je bilo vrednotenje družb izvedeno po stanju na dan 31. marca 2008, kar je pred datumom pogodbe o pripojitvi. Revizor je ugotovil, da v obdobju med datumom cenitve in datumom pripojitvene pogodbe poslov, ki bi bistveno vplivali na ocenjeno vrednost družb, ni bilo.

Korak 4: Uporaba istovrstnih metod za vrednotenje družb, udeleženih pri pripojitvi

Uporaba istovrstnih metod za potrebe vrednotenja družb, udeleženih v pripojitvi, je v praksi povzročila revizorju eno od večjih vprašanj. Komentar k ZGD-1 navaja, da je menjalno razmerje primerno, če so ekonomske vrednosti družb medsebojno primerljive, kar določa tudi 583. člen ZGD-1, ki pravi, da mora poročilo o reviziji pripojitve vsebovati poročilo revizorja o primernosti menjalnega razmerja, pri čemer je treba zlasti razložiti, (1) z uporabo katerih metod ocenjevanja vrednosti družb je bilo določeno menjalno razmerje, (2) razloge, zaradi katerih je uporaba metod v konkretnem primeru primerna za določitev menjalnega razmerja, in (3) če je bilo za določitev menjalnega razmerja uporabljenih več metod, kakšna je bila ugotovljena vrednost pri uporabi vsake od njih. Revizor mora podati tudi mnenje o pomembnosti vsake od metod pri izračunu vrednosti in navesti težave, ki so se pokazale pri ocenjevanju vrednosti družb, ki so udeležene pri pripojitvi. Iz besedila člena jasno izhaja, da je dovoljena uporaba več metod vrednotenja.

ZGD-1 nikjer ne opredeljuje vrste vrednosti, ki bi bila temelj za določanje menjalnega razmerja. Pri določanju standarda (vrste) vrednosti potrebno izhajati iz dejstva, da obstaja med delničarjem, ki prodaja svojo delnico na trgu kapitala, in delničarjem, udeleženem v pripojitvi, bistvena razlika, ki se kaže v vsebinski različnosti standardov tržna vrednost in

poštena vrednost [...] Komentar k ZGD kot primeren temelj definira ekonomsko vrednost, ki pa je ne definira (Praznik, 2003, str. 95).

Morda ni odveč omeniti, da se ustrezna sodna praksa še ni oblikovala, saj še ni bilo sodnega preizkusa menjalnega razmerja. V skladu z ZGD-1 imajo delničarji/družbeniki družbe, udeležene pri pripojitvi, ki izpolnjujejo posamezne pogoje, pravico vložiti predlog za sodni preizkus menjalnega razmerja. A je pri tem treba upoštevati dejstvo, da v Sloveniji še ni bilo takega preizkusa niti sodnega primera, ki bi podal temelje za opredelitev primernega standarda (vrste) vrednosti za vrednotenje z namenom določitve menjalnega razmerja.

Korak 5: Preizkus ustreznosti menjalnega razmerja

Revizor je preizkus ustreznosti menjalnega razmerja naredil po pošteni vrednosti obeh družb. Izračun prikazuje tabela 2.

Tabela 2: Preizkus ustreznosti menjalnega razmerja prek poštenih vrednosti družb A in S (v EUR)

Ocenjena vrednost družbe S	22.540.230.000
Lastniški delež družbe R&M (90 %)	20.286.207.000
Lastniški delež družbe IN (10 %)	2.254.023.000

Ocenjena vrednost družbe A	29.300.620.000
Del, ki pripada družbi R&M	20.286.207.000
Zmanjšano za dividende	2.458.350.721
Neto ocenjena vrednost družbe A	6.556.062.279

Vir: Poročilo o reviziji družbe A, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno); Poročilo o reviziji družbe S, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno)

Ocenjena vrednost družbe S je znašala 22.540.230.000 EUR, ocenjena vrednost družbe A pa 29.300.620.000 EUR. Če bi upoštevali samo ocenjene vrednosti družb, menjalno razmerje na tej osnovi znaša 1:1,30, in sicer kot 29.300.620.000 deljeno z 22.540.230.000. Glede na dejstvo, da mora družba A izplačati še zadržane dobičke za leto 2007 in del ustvarjenega dobička za obdobje od januarja do junija 2008, sta se direktorja obeh družb dogovorila, da se predlagano menjalno razmerje zniža na 1:1,2, kar pomeni, da je družbenik družbe A upravičen do 1,2 deleža družbe S, katere imetnik je ob izvedbi pripojitve.

Če bi izračun ustreznosti menjalnega razmerja revizor izvedel v skladu s komentarjem k ZGD-1, bi prišel do podobnih rezultatov. Izračun prikazuje tabela 3.

Tabela 3: Izračun ustreznosti menjalnega razmerja (v EUR), upoštevajoč komentar k ZGD-1

	Družba S	Družba A	Družba A popravljena*
Ocenjena vrednost družbe A	22.540.230.000	29.300.620.000	9.014.413.000
Nominalni znesek osnovnega kapitala	21.256.208.000	6.626.361.950	6.626.361.950
Izračun na enoto osnovnega kapitala	1,06	4,42	1,36

LEGENDA * Popravljeni podatki družbe A se nanašajo na dejstvo, da je revizor pri preračunu izločil pošteno vrednost naložbe obvladujoče družbe S v družbo A, saj gre za korporacijsko pripojitev.

Vir: Poročilo o reviziji družbe A, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno); Poročilo o reviziji družbe S, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno)

Izračunano predlagano menjalno razmerje po metodi primerjave ocenjenih vrednosti z upoštevanjem osnovnega kapitala družbe torej znaša 1:1,28 (1,36/1,06), kar je v primeru zaokroževanja enako kot v prej omenjenem primeru, ko smo v izračunu upoštevali le poštene vrednosti.

4.5 Poročilo neodvisnega revizorja o pripojitvi

V skladu z opravljenim pregledom je revizor izdelal poročilo v zvezi s proučevano pripojitvijo.

REVIZORJEVO POROČILO, NAMENJENO UPRAVAMA DRUŽBE S, d. o. o., IN DRUŽBE A, HOLDINŠKA DRUŽBA, d. o. o.

Pri gospodarski družbi S, d. o. o., in družbi A, holdinški družbi, d. o. o., smo revidirali upoštevanje določb ZGD-1 pri vsebini pogodbe o pripojitvi, datirane z 20. septembrom 2008. Pregledali smo tudi skupno poročilo uprav obeh družb o pripojitvi z dne 1. septembra 2008. Za pogodbo in poročilo o pripojitvi je odgovorno poslovodstvo (direktorja) obeh družb. Naša odgovornost je na podlagi revizije izraziti mnenje o tem, ali pogodbeni določila sledijo zakonskim zahtevam.

Revizijo smo opravili v skladu z Mednarodnim standardom revidiranja 800. Ta standard zahteva od nas načrtovanje in izvedbo revizije za pridobitev primerne zagotovila, da sta gospodarski družbi S in A upoštevali ustrezne določbe ZGD-1. Revizija vključuje preizkuševalno preverjanje ustreznih dokazov o tem, ali

- pogodba o pripojitvi, datirana z 20. septembrom 2008, ureja vsebino pravnih razmerij;

- je zagotovitev poslovnega deleža prevzemne družbe po menjalnem razmerju, predlaganem v pogodbi o pripojitvi, in velikost morebitnih denarnih doplačil primerno nadomestilo za poslovne deleže družbenikov prevzete družbe.

Prepričani smo, da je naša revizija primerna podlaga za naše poročilo.

Po našem mnenju je vsebina pogodbe o pripojitvi, datirana z dnem 20. septembra 2008, skladna z določili ZGD-1, menjalno razmerje, določeno v pogodbi o pripojitvi, pa v vseh bistvenih pogledih primerno. Skupno poročilo uprav o pripojitvi z dne 1. septembra 2008 podpira določila navedene pogodbe.

Pri ocenjevanju vrednosti družb, ki so udeležene v pripojitvi, so bile uporabljene te metode ocenjevanja tržne vrednosti lastniškega kapitala:

- pri družbi A je bila uporabljena metoda vrednosti neto aktive,
- pri družbi S je bila uporabljena metoda sedanje vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov.

Z uporabo obeh metod ocenjevanja je bilo ugotovljeno, da na dan 31. marca 2008

- tržna vrednost lastniškega kapitala družbe A znaša 29.300.620.000 EUR,
- tržna vrednost lastniškega kapitala družbe S pa 22.540.230.000 EUR.

Menjalno razmerje, izračunano iz tržnih vrednosti lastniškega kapitala obeh družb, je bilo izračunano kot 1,30 enote lastniškega deleža družbe S za eno enoto lastniškega deleža družbe A. Upravi (direktorja) prevzemne in prevzete družbe sta v skupnem poročilu o pripojitvi pri določanju menjalnega razmerja upoštevali dejstvo, da je prevzeta družba A še dolžna izplačati edinemu družbeniku dobiček v velikosti 2.458.350.721 EUR, kar je zmanjšalo ocenjeno vrednost lastniškega kapitala družbe A za navedeni znesek. Posledično sta direktorja obeh družb določila menjalno razmerje na 1,20 enote lastniškega deleža družbe S za eno enoto lastniškega deleža družbe A. Pri menjavi lastniških deležev ne bo opravljenih nobenih denarnih doplačil.

Zaradi dejstva, da je družba A holding družba, je bila za potrebe ocenjevanja vrednosti podjetja izbrana metoda ocenjevanja neto aktive (čistih sredstev) družbe. Holding družbe se po navadi ocenjujejo s to metodo, ker je njihova bilanca stanja po navadi sestavljena predvsem iz finančnih naložb med sredstvi družbe in finančnih obveznosti med obveznostmi do virov sredstev, ki imajo različna tveganja in zato različne zahtevane stopnje donosa. Zato je treba vsako finančno naložbo oziroma obveznost ocenjevati ločeno. Šele razlika med vrednostjo vseh naložb, z upoštevanjem tudi drugih sredstev v bilanci stanja in obveznosti do virov sredstev, predstavlja tržno vrednost holding družbe. Zato se z metodo ocenjevanja vrednosti neto aktive (čistih sredstev) družbe ocenjuje vrednost z obveznostmi neobremenjenega dela sredstev, pri čemer se upoštevajo bilančne in zunajbilančne postavke.

Vrednost, ugotovljena po tej metodi, ne temelji na zmožnosti ustvarjanja donosov iz poslovanja, temveč na vrednosti, ki se ustvari iz hipotetične prodaje sredstev in poplačila vseh obveznosti.

Pri vrednotenju večinskega lastniškega deleža družbe S je bila uporabljena metoda sedanje vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov, saj naj bi bila tržna vrednost podjetja enaka sedanji vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov. Tržna vrednost lastniškega kapitala je pri uporabi metode sedanje vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov v glavnem neodvisna od vrednosti aktive (čistih sredstev) podjetja. S finančnega vidika namreč velja, da je vrednost podjetja enaka vsoti prihodnjih koristi, ki jih podjetje prinaša svojim lastnikom. Pri uporabi metode sedanje vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov je bilo predpostavljeno, da bo podjetje nadaljevalo poslovanje še daljše časovno obdobje. Na podlagi analize preteklega poslovanja zadnjih štirih let, preračunanega v stalne cene na dan 31. marca 2008, in ocene poslovnih možnosti v prihodnjih šestih letih so bili načrtovani optimistični in pesimistični scenariji denarnih donosov lastnikom. Scenarija se med seboj razlikujeta glede na načrtovan obseg količinske prodaje v Sloveniji v prihodnjih letih, načrtovane prihodke iz prodaje dodatnega asortimaja blaga in storitev in doseženo bruto maržo pri prodaji blaga in storitev. Upoštevano je bilo, da bo rast prodaje v prihodnje pogojena predvsem s povečanim obsegom dodatnega asortimaja blaga in storitev, kar je v skladu z načrtovanimi investicijami podjetja v obnovo in razširitev ponudbe obstoječih *** servisov. Glede na predvideno stagnacijo porabe *** v Sloveniji in omejene možnosti investiranja v izgradnjo novih *** servisov (zaradi zasičenosti slovenskega trga) se v prihodnosti ne pričakuje bistvenih sprememb na področju prodaje ***.

Zaradi napisanega v prejšnjih dveh odstavkih je uporaba izbranih metod vrednotenja primerna za določitev menjalnega razmerja, navedenega v pogodbi o pripojitvi.

Revizijska hiša

Pooblaščen revizor

Vir: Poročilo o reviziji družbe A, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno); Poročilo o reviziji družbe S, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno)

Morda na tem mestu ni odveč izpostaviti nelogičnost v zvezi z revizorjevo odgovornostjo pri izdaji mnenja o ustreznosti menjalnega razmerja in posledično s prenosom strokovne odgovornosti z ocenjevalca vrednosti na revizorja. 583. člen ZGD-1 določa, da se glede poteka revidiranja in pogojev revidiranja za revizijo pripojitve smiselno uporabljajo določbe zakona, ki ureja revidiranje. V 8. odstavku istega člena je opredeljeno, da se glede odškodninske odgovornosti pripojitvenih revizorjev smiselno uporablja 57. člen ZGD-1, ki določa, da revizor delničarjem in družbi odgovarja za škodo. Odškodninska odgovornost

pripojitenega revizorja je lahko posledica pomanjkljivosti poročila o pripojitvi, ki pa na veljavnost pripojitve ne vpliva. Ključno dejanje je namreč določanje menjalnega razmerja vrednotenja družb, udeleženih v statusnem preoblikovanju. Tudi če je ključno dejanje za določanje menjalnega razmerja vrednotenja družb, udeleženih v statusnem preoblikovanju, bi bilo smiselno razmejiti odgovornost revizorja in ocenjevalca vrednosti, ki je sodeloval v postopku določanja menjalnega razmerja. Naloga pripojitenega revizorja bi morala biti osredotočena le na pripravo mnenja o ustreznosti pogodbe o pripojitvi, poročila uprave o pripojitvi in drugih strokovnih utemeljitev za odločanje o pripojitvi. Glede mnenja o primernosti menjalnega razmerja in uporabljenih metod vrednotenja pa bi moral pripojitveni revizor le ugotoviti, kdo in kako je sodeloval pri vrednotenju in ali so bile predpostavke, uporabljene pri vrednotenju, in vhodni podatki smiselni. Ostala pojasnila, ki jih določa 3. točka 583. člena ZGD-1, pa bi morala biti sestavina ocenjevalčevega poročila o ocenjevanju vrednosti pripojitve, po pomenu podobnega dokumentu o poročilu o pripojitvi.

ZGD-1 denimo tudi ne določa, ali morajo ocenjevalci vrednosti podjetij uporabljati strokovne standarde in kateri naj bi to bili. Prav tako zakon nikjer ne določa/zahteva, da mora pri ocenjevanju sodelovati ocenjevalec vrednosti z ustreznim dovoljenjem za delo, ampak odgovornost posredno prelaga na revizorja, ki je odškodninsko odgovoren za izraženo poročilo o ustreznosti menjalnega razmerja.

4.6 Revidiranje računovodskih izkazov prevzemne družbe

Na podlagi sprejete listine o nameri in sklenjene pogodbe o revidiranju računovodskih izkazov za leto, ki se je končalo na dan 31. decembra 2008, je revizor računovodskih izkazov prevzemne družbe dolžan preveriti tudi računovodsko pravilnost evidentiranja pripojitve družbe A k družbi S.

Skladno z zakonodajo je družba S pri proučevani pripojitvi udeležena kot prevzemna družba, zavezana k sestavljanju računovodskih izkazov skladno s SRS, medtem ko za poročanje obvladujoči družbi sestavlja računovodske izkaze v skladu z MSRP. Ti se sestavljajo za konsolidirane računovodske izkaze obvladujoče družbe in se poročajo kot poročevalski paket.

Za sestavitev računovodskih izkazov v skladu s SRS so družbe pred 1. januarjem 2016, torej pred SRS 2016, upoštevale Pojasnilo 1 k SRS 22 – Vodenje poslovnih knjig pri združitvah in delitvah, ki pravi da:

- se v obdobju od obračuna združitve do vpisa združitve v sodni register šteje, da prevzeta družba vodi poslovne knjige skladno s SRS 22 v svojem imenu in za račun prevzemne oziroma nove družbe,
- v primeru vpisa združitve v sodni register niti prevzeta niti prevzemna oziroma nova družba ne sestavi letnega poročila za obdobje od obračuna združitve do vpisa združitve

v sodni register – prevzemna družba pa mora v letu pripojitve v svojem letnem poročilu dejstvo, da je prišlo do pripojitve, ustrezno razkriti in pojasniti,

- po vpisu združitve v sodni register in po stanju na dan obračuna združitve (dan prevzema) prevzemna družba celotno nabavno vrednost združitve (vrednost izdanih finančnih instrumentov in vrednost morebitnih denarnih doplačil) izkaže kot obveznost do družbenikov prevzete družbe in razporedi nabavno vrednost združitve na razpoznavna sredstva, dolgove in pogojne obveznosti prevzete družbe po poštenih vrednostih teh sredstev in obveznosti na dan obračuna prevzema, morebitni presežek nabavne vrednosti pa pripozna kot dobro ime; zaradi tega je prevzeta družba prevzemni oziroma novi družbi dolžna predati poslovne knjige, ki jih je v obdobju od obračuna združitve do vpisa združitve v sodni register vodila za račun prevzemne družbe,
- prevzemna družba na podlagi prevzetih poslovnih knjig v svoje poslovne knjige po stanju na dan obračuna združitve vnese prevzeta sredstva in obveznosti v zneskih, kot jih je izkazovala prevzeta družba na dan obračuna združitve, in preračuna njihove zneske po njihovih poštenih vrednostih na dan prevzema; za tem prevzemna družba na podlagi prevzetih poslovnih knjig v svoje poslovne knjige vnese zbirne zneske sprememb za posamezna prevzeta sredstva in posamezne prevzete obveznosti za obdobje od obračuna združitve do vpisa združitve v sodni register ter zbirne zneske prihodkov in odhodkov po njihovih vrstah za obdobje od obračuna združitve do vpisa združitve v sodni register; po potrebi prevzemna družba ob upoštevanju poštenih vrednosti posameznih prevzetih sredstev in obveznosti prevzete družbe prilagodi obračunane zneske prihodkov in odhodkov prevzete družbe in izloči prihodke in odhodke, ki sta jih prevzeta in prevzemna družba obračunali iz medsebojnega poslovanja v obdobju od obračuna združitve do vpisa združitve v sodni register,
- ob vpisu združitve v sodni register prevzemna oziroma nova družba zmanjša obveznosti do družbenikov in poveča ustrezne postavke kapitala.

Vsebinsko se pojasnilo bolj opira na vodenje poslovnih knjig kakor na računovodsko evidentiranje poslovne združitve. Nič pa ne govori o računovodski obravnavi takšnih poslovnih dogodkov. Po vsebini gre za poslovni dogodek poslovne združitve pod skupnim upravljanjem. SRS 2006 računovodske obravnave takih dogodkov niso določali. Je pa uvod v SRS (2006) določal, katere določbe MSRP, predpisanih z Uredbo Komisije 1725/2003/ES (Ur. L. št. 261 z dne 13. oktobra 2003, str. 1, s kasnejšimi spremembami in dopolnitvami) o sprejetju določenih mednarodnih standardov v skladu z Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta 1606/2002/EC, družbe neposredno uporabljajo. Za zadeve poslovnih združitve, ki niso bile opredeljene v Uvodu k SRS, so se neposredno uporabljale določbe MSRP 3 – Poslovne združitve (Uvod v SRS, 10 – Poslovne združitve, 2013, str. 11).

Revizor je presodil, da sta po MSRP 3 možni dve računovodski obravnavi, in sicer ločeno glede na to, ali gre za transakcijo med nepovezanimi ali povezanimi osebami.

Če bi šlo za nepovezane osebe, taka poslovna združitev ustreza opredelitvi obrnjenega prevzema. Ta nastane, ko se družba, ki izdaja vrednostne papirje in je pravna prevzemnica, opredeli kot prevzeta družba za namen računovodskega pripoznanja poslovne združitve. Družba, katere deleži lastniškega kapitala so prevzeti (pravno gledano prevzeta družba), pa je za računovodske potrebe prevzemnica. Pri obrnjenem prevzemu obračunski prevzemnik po navadi prevzeti družbi ne izda nobenega nadomestila, ampak prevzeta družba lastniku obračunskega prevzemnika izda svoje vrednostne papirje.

Konsolidirani računovodski izkazi pri obrnjenem prevzemu se sestavijo pod imenom pravno obvladujoče družbe, v pojasnilih pa so opisani kot nadaljevanje računovodskih izkazov pravno odvisne družbe, to je pravno odvisne družbe z izjemo, da odražajo kapital obračunsko prevzete družbe. Ker konsolidirani računovodski izkazi predstavljajo nadaljevanje računovodskih izkazov pravno odvisne družbe, razen njegove kapitalske strukture, izražajo (MSRP 3, priloga B: B22):

- sredstva in obveznosti pravno odvisne družbe (obračunskega prevzemnika), pripoznana in merjena po knjigovodski vrednosti pred poslovno združitvijo,
- sredstva in obveznosti prvo obvladujoče družbe (obračunsko prevzeta družba), pripoznana po MSRP 3,
- zadržani dobiček in druga stanja lastniškega kapitala pravno odvisne družbe (obračunski prevzemnik) pred poslovno združitvijo,
- znesek, pripoznan kot izdani deleži v lastniškem kapitalu v teh konsolidiranih računovodskih izkazih, ugotovljen tako, da se izdanemu deležu v lastniškem kapitalu pravno odvisne družbe (obračunskega prevzemnika), uveljavljajočemu se neposredno pred poslovno združitvijo, prišteje poštena vrednost pravnega obvladujoče družbe (obračunsko prevzeta družba); vendar pa mora struktura lastniškega kapitala (tj. število in vrsta izdanih deležev v lastniškem kapitalu) odražati strukturo lastniškega kapitala pravno obvladujoče družbe (obračunske prevzete družbe) vključno z deleži v lastniškem kapitalu, ki jih pravno obvladujoča družba izda za izvedbo združitve; skladno s tem se struktura lastniškega kapitala pravno odvisne družbe (obračunskega prevzemnika) preračuna z uporabo menjalnega razmerja, določenega v sporazumu o prevzemu, da odraža število delnic pravno obvladujoče družbe (obračunsko prevzete družbe), izdanih v obrnjenem prevzemu,
- znesek, pripoznan kot izdani deleži v lastniškem kapitalu v teh konsolidiranih računovodskih izkazih, ugotovljen tako, da se izdanemu deležu v lastniškem kapitalu pravno odvisne družbe (obračunskega prevzemnika), uveljavljajočemu se neposredno pred poslovno združitvijo, prišteje poštena vrednost pravno obvladujoče družbe (obračunsko prevzeta družba); vendar pa mora struktura lastniškega kapitala (tj. število in vrsta izdanih deležev v lastniškem kapitalu) odražati strukturo lastniškega kapitala

pravno obvladujoče družbe (obračunsko prevzeta družba) vključno z deleži v lastniškem kapitalu, ki jih pravno obvladujoča družba izda za izvedbo združitve; skladno s tem se struktura lastniškega kapitala pravno odvisne družbe (obračunskega prevzemnika) preračuna z uporabo menjalnega razmerja, določenega v sporazumu o prevzemu, da odraža število delnic pravno obvladujoče družbe (obračunsko prevzeta družba), izdanih v obrnjenem prevzemu,

- sorazmerni del neobvladujočega deleža pravno odvisne družbe (obračunskega prevzemnika) pred združitvami knjigovodskih vrednosti zadržanega čistega dobička in drugih deležev v lastniškem kapitalu.

Ker v proučevanem primeru ne gre za družbi, kjer bi deleži odsevali pošteno vrednost prek objavljenega tečaja na trgu vrednostnih papirjev, se za izračun poštene vrednosti števila kapitalskih instrumentov v smislu nabavne vrednosti združitve lahko uporabijo ocenjene vrednosti obeh družb, kot prikazuje tabela 4.

Tabela 4: Izračun poštene vrednosti družb A in S (v EUR)

	Ocenjena poštena vrednost (cenitev)	90-odstotni delež družbe A v družbi S po poštenu vrednosti
Poštena vrednost družbe S	22.540.230.000	20.286.207.000
Poštena vrednost družbe A	26.842.269.279	

Vir: Poročilo o reviziji družbe A, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno); Poročilo o reviziji družbe S, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno)

Nabavna vrednost pripojitve kot vrednost izdanih finančnih instrumentov je znašala 6.556.062.279 EUR. Revizor jo je izračunal takole: ocenjena vrednost obvladujoče družbe znaša po izvedeni cenitvi 26.842.269.279 EUR, od česar se odšteje poštena vrednost naložbe v odvisno družbo glede na lastniški delež (90 %), ki se pri pripojitvi izloči (90 % od ocenjene vrednosti 22.540.230.000 EUR, kar znaša 20.286.207.000 EUR). Vrednost pripojitve 6.556.062.279 EUR razdelimo med povečanje osnovnega kapitala iz pripojitvene pogodbe v velikosti 1.923.782.502 EUR in iz naslova nerazporejenega dobička, ki pripada lastnikom prevzete družbe, a še ni bil izplačan v velikosti 1.466.360.770 EUR. Preostalo razliko 3.165.919.007 EUR razdelimo med kapitalne rezerve.

Ker se knjigovodske in poštene vrednosti niso pomembno razlikovale, je mogoče vrednost poslovne združitve razporediti na prevzeta sredstva in dolgove, razliko pa pripoznati kot slabo ime, kot prikazuje tabela 5.

Tabela 5: Izračun slabega imena (v EUR)

Kalkulacija slabega imena	Aktiva	Pasiva
Osnovna sredstva	533.159.425	
Zadržani davek	2.206.532.097	
Ostale terjatve in AČR	5.172.189.382	
Obveznosti + PČR		1.301.914.728
Povečanje osnovnega kapitala		1.923.782.502
Nerazporejeni dobički, ki pripadajo lastnikom prevzemne družbe		1.466.360.770
Kapitalske rezerve		3.165.919.007
Slabo ime		53.903.897
Skupaj	7.911.880.904	7.911.880.904

Vir: Poročilo o reviziji družbe A, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno); Poročilo o reviziji družbe S, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno)

Toda ker gre za transakcijo med povezanimi osebami, je revizor presodil, da gre za poslovno združitev družb pod skupnim upravljanjem (skladno z določili MSRP 3.2c). Gre za transakcije, kjer družbi, ki se združujeta, na koncu upravlja ista stranka kot pred poslovno združitvijo, pri čemer to upravljanje ni prehodno. Računovodska obravnava takih poslovnih združitev je izločena iz uporabe MSRP 3, pa tudi drugi MSRP njene obravnave ne določajo. Revizor je presodil, da je v skladu s splošnimi pravili MSRP smiselno, da se za računovodenje pri prevzemni družbi uporabi spajalna metoda, kar pomeni, da pripozna sredstva in obveznosti prevzemne družbe po knjigovodskih vrednostih, izloči morebitne razlike v medsebojnih saldih in pripozna kapital pravno prevzemne družbe. Razliko, ki nastane pri izločanju medsebojnih saldov, prevzemnik pripozna kot kapitalske rezerve.

5 PREVERJANJE TEMELJNIH TEZ MAGISTRSKEGA DELA

5.1 PREVERJANJE TEMELJNIH TEZ

Temeljni tezi magistrskega dela sta bili:

- Izraz poslovna združitev, uporabljen v ZGD-1 in računovodskih standardih, ni enoznačen in ne predstavlja enakega poslovnega dogodka. Posledično evidentiranje v računovodskih izkazih pri poslovni združitvi, kot jo določa ZGD-1, in pri poslovni

združitvi, kot jo določajo MSRP (pa tudi SRS), ni nujno enako, enaki pa niso tudi revizorjevi postopki.

- Nujno potrebno je jasno opredeliti računovodsko obravnavo poslovnih združitev pod skupnim upravljanjem. Računovodska obravnava slednjih ni predpisana, različne računovodske usmeritve v praksi pa vodijo do pomembno različnih učinkov v revidiranih računovodskih izkazih, tako konsolidiranih kot ločenih. Ker revidirani računovodski izkazi predstavljajo ključne informacije za gospodarske odločitve njihovih uporabnikov, lahko ti sprejmejo odločitve, ki jih morda ne bi.

ZGD-1 je temeljni sistemski zakon, ki ureja ustanavljanje, organiziranje in poslovanje gospodarskih družb. Osredotočen je na posamični gospodarski subjekt, tj. na gospodarsko družbo. MSRP ne govorijo o gospodarski družbi, ampak o podjetju. Podjetje je zaokrožena organizacija, ki se ukvarja s poslovanjem z gospodarskimi pridobitnimi cilji na področju proizvodnje, trgovanja ali opravljanja storitev, ki posluje v razmerah tveganja in prodaja na trgu po tamkajšnjih zakonitostih; zanjo je bistveno pomemben dobiček; glede na pravne oblike je treba razlikovati gospodarsko družbo in samostojnega podjetnika (Turk, 2000, str. 454).

Za izraz podjetje angleški izvirnik MSRP uporablja izraz (*reporting*) *entity*, ta pa ni nujno pravni subjekt in tudi ne subjekt, ki je organiziran v obliki gospodarske družbe. Poleg tega so MSRP namenjeni predvsem sestavitvi konsolidiranih računovodskih izkazov in ne ločenih računovodskih izkazov. To izhaja iz MRS 27, ki obravnava način, na katerega obvladujoča družba v ločenih računovodskih izkazih obračuna finančne naložbe v odvisne in pridružene družbe in skupne podvige. Ta standard ne določa, katere družbe naj izdelajo ločene računovodske izkaze (MRS 27.3). To je prepuščeno lokalni zakonodaji.

Zato izraz poslovna združitev, kot ga opredeljujejo računovodski standardi, ne pomeni enake vsebine poslovnega dogodka poslovne združitve, kot ga vsebuje ZGD-1. Uporaba zgolj jezikovne interpretacije istega naziva lahko povzroča napačne zaključke v praksi. Računovodska obravnava dogodka poslovnih združitev, kot ga opredeljuje ZGD-1, pomeni statusnopravno preoblikovanje dveh ali več gospodarskih družb, z računovodskega vidika pa takšne poslovne združitve v duhu računovodskih standardov običajno ustrezajo računovodski opredelitvi poslovnih združitev pod skupnim upravljanjem, za katere pa računovodski standardi ne predpisujejo računovodske usmeritve.

Poslovne združitve pod skupnim upravljanjem so posebno področje, ki mu organizacije, ki na mednarodni ravni skrbijo za sprejem računovodskih standardov, ponovno posvečajo precejšnjo pozornost. Računovodska obravnava teh poslovnih dogodkov ni določena. Ker so takšni poslovni dogodki vsebinsko drugačni od poslovnih združitev, kot jih določa MSRP 3, uporaba analogije ni smiselna oziroma bi ob uporabi takega načina predpostavljali, da je poročajoče podjetje (ang. *entity*) gospodarska družba, kar pa ni skladno z duhom MSRP. Zato je Odbor za mednarodne računovodske standarde zahtevo za določitev računovodske

obravnave teh dogodkov ponovno uvrstil na listo potrebnih sprememb MSRP, s čimer je bil potrjen drugi del temeljne hipoteze magistrskega dela, da bi bilo treba določiti enotno računovodsko obravnavo takšnih poslovnih dogodkov. Več o pričakovanih spremembah standardov je v točki 5.2. - Pričakovane spremembe računovodenja poslovnih združitvev.

5.2 PRIČAKOVANE SPREMEMBE RAČUNOVODENJA POSLOVNIH ZDRUŽITEV

Z zadnjo spremembo ZGD-1 iz avgusta 2015, objavljeno v Ur. l. RS, št. 55/15, bodo morale tiste skupine, ki so zakonsko zavezane k sestavitvi konsolidiranih računovodskih izkazov, te sestavljati v skladu z MSRP. SRS 2016, ki jih bodo družbe uporabljale za sestavitev računovodskih izkazov za poslovna leta po 1. januarju 2016, namreč določb o konsolidiranju ne vsebujejo.

So pa SRS 2016 v uvodu v SRS in okviru SRS v točki 6 - Poslovne kombinacije (združitve) dopolnjeni. Zakonodajalec je spremenil oziroma dopolnil naziv iz poslovnih združitvev v poslovne kombinacije. Nekoliko neustrezen prevod v SRS 2006 je pripeljal do napačne računovodske obravnave številnih poslovnih dogodkov v praksi, saj so nekateri razlagali, da poslovne "združitve" po SRS ustrezajo opredelitvi združitvev, kot jih določa drugo poglavje VI. dela ZGD-1, ne pa tudi opredelitvi delitev iz tretja poglavja VI. dela ZGD-1. Dejstvo je, da termin združitvev, kot ga določajo ZGD-1 in računovodski standardi (MSRP, SRS), ne predstavlja istega poslovnega dogodka:

- **ZDRUŽITEV MSRP/SRS** – transakcija ali drug poslovni dogodek, v katerem prevzemnik pridobi obvladovanje enega ali več subjektov,
- **ZDRUŽITEV ZGD-1** – dve ali več delniških družb se lahko združi s pripojitvijo ali spojitvijo.

Medtem ko ZGD-1 govori o statusnopravnih spremembah in določa pravice lastnikov in upnikov pri njih, računovodski standardi združitvev ne pojmujejo v smislu statusnopravnih preoblikovanj, ampak v smislu, ko en subjekt pridobi obvladovanje nad drugim subjektom. V praksi po navadi takim transakcijam rečemo, da ustvarjajo razmerje med obvladujočo in odvisno družbo. Obvladujoča družba pa je, če izpolnjuje velikostna merila ZGD-1, zavezana k sestavitvi konsolidiranih računovodskih izkazov.

Ker torej ne gre za enak poslovni dogodek, se v praksi pojavljajo vprašanja, kako torej v primeru statusnopravnih preoblikovanj, ko se denimo odvisna družba pravnoformalno pripoji obvladujoči družbi, takšno transakcijo računovodsko evidentirati v poslovnih knjigah obvladujoče družbe in v konsolidiranih računovodskih izkazih, če jih sestavlja.

Računovodsko takšne transakcije ustrezajo opredelitvi poslovnih transakcij pod skupnim upravljanjem. SRS 2016 na novo prvič določajo, da se take transakcije obračunajo po metodi knjigovodskih vrednosti. To pomeni, da razliko med knjigovodsko vrednostjo pridobljenih

sredstev in obveznosti in vrednostjo naložbe (ker se običajno v takih transakcijah nič ne plača) prevzemna družba pripozna kot povečanje kapitalskih rezerv (če so prve večje od drugih) ali kot zmanjšanje prenesenega čistega dobička oziroma povečanje prenesene čiste izgube iz prejšnjih let.

Nova računovodska obravnava takih transakcij je sicer smiselna, a pod vprašaj postavlja izvedbo, še posebej če je prevzemna družba dejansko kupila prevzeto družbo na trgu, ali dejansko pridobila obvladovanje, a ni in ne bo sestavljala konsolidiranih računovodskih izkazov, saj ne izpolnjuje velikostnih kriterijev po ZGD-1. Čez nekaj let po dejanski pridobitvi obvladovanja se bo odločila, da odvisno družbo pripoji. Računovodsko gledano gre ob nakupu obvladujočega deleža te družbe na trgu od tretje, nepovezane osebe za pravo poslovno združitev, ob sami izvedbi statusnopravnega preoblikovanja po ZGD-1 pa za poslovno združitev pod skupnim upravljanjem. Določba SRS pomeni, da družba, ki sestavlja računovodske izkaze po SRS, tako poslovno kombinacijo v računovodskih izkazih obvladujoče družbe pripozna po knjigovodski vrednosti pridobljenih sredstev in obveznosti, razliko med vrednostjo naložbe in neto sredstvi pa bo pripoznala kot dobro ali slabo ime.

V obeh primerih gre za eno od pomembnejših razlik pri ureditvi poslovnih kombinacij pod skupnim upravljanjem med SRS 2016 in MSRP 3. MSRP 3 poslovnih združitvev pod skupnim upravljanjem ne obravnava in so izločene s področja uporabe MSRP 3. Poslovne združitev nastanejo na primer kot posledica reorganizacije poslovanja skupine, doseganja davčnih sinergij in podobnega. Ker računovodska obravnava ni predpisana, so se v praksi razvile številne računovodske rešitve, strokovna javnost pa od Odbora za mednarodne računovodske standarde zahteva, da jasno opredeli računovodsko obravnavo teh transakcij tako v konsolidiranih računovodskih izkazih kot v ločenih računovodskih izkazih prevzemne družbe.

Poslovne kombinacije pod skupnim upravljanjem so pomembno drugačne od poslovnih združitvev, kot jih določajo MSRP 3, in lahko oslabijo izrazno moč računovodskih izkazov. Obvladujoča družba lahko zaradi vpliva, ki ga ima, in s svojo močjo določi prevzemnika, s tem pa lahko vpliva tudi na računovodski prikaz poslovne združitev, ki posledično ne predstavlja resnične in poštene slike finančnega stanja in uspešnosti poslovanja. A po drugi strani ni mogoče zanikati, da obstaja analogija z MSRP 3, le da ni smiselno, da prevzemna družba pri takih transakcijah pripozna dobro ime.

To področje je bilo uvrščeno na listo Odbora za mednarodne računovodske standarde že v decembru 2007, a je bilo leta 2009 zaradi pomanjkanja sredstev ustavljeno. Odbor za mednarodne računovodske standarde (ang. EFRAG) je oktobra 2011 skupaj z italijansko računovodsko organizacijo (ang. *Italian accounting organization*) izdal DP (ang. *Discussion Paper*), s katerim je želel Odbor za mednarodne računovodske standarde spodbuditi k nadaljnjim korakom, saj so računovodske rešitve takšnih transakcij v praksi različne. V dokumentu je EFRAG predlagal tri možne računovodske obravnave takšnih poslovnih dogodkov:

- Uporaba analogije po MSRP 3

Po tem pristopu prevzemna družba uporabi računovodsko rešitev, kot jo določa MSRP 3, a mora upoštevati, da so te transakcije sklenjene med povezanimi osebami, kot jih določa MRS 27. Takšna predlagana rešitev zagovarja, da bi morala biti računovodska obravnava poslovnih dogodkov enaka ne glede na to, ali je bila sklenjena med povezanimi strankami ali ne. Pomemben del informacije za uporabnike računovodskih informacij je informacija o denarnih tokovnih denar ustvarjajoče enote (dejanskih in zmožnih) (MSRP 3.BC37). Torej informacije o pošteni vrednosti pridobljenih sredstev in obveznosti uporabnikom zagotavljajo relevantne informacije za odločitve.

- Računovodska rešitev, kot jo določa MSRP 3, ne zagotavlja relevantnih informacij.

Ker so takšne transakcije sklenjene med povezanimi strankami, lahko končna obvladujoča družba določi prevzemnika in s tem vpliva na računovodsko prikazovanje. Zaradi slednjega računovodski izkazi ne predstavljajo resničnega in finančnega položaja pred izvedeno poslovno kombinacijo in po njej. Če torej računovodska obravnava, kot jo določa MSRP 3, ne zagotavlja relevantnih informacij bralcem računovodskih informacij, bi moral Odbor za računovodske standarde določiti oziroma opredeliti novo računovodsko obravnavo takšnih poslovnih dogodkov. Ti bi lahko bili: računovodenje po načelu predhodnika in »novo računovodenje« (ang. *'Fresh start' accounting*). Računovodenje po načelu predhodnika bi lahko vodilo do preračuna primerjalnih informacij po načelu, kot da bi takšna transakcija vedno obstajala, medtem ko bi »novo računovodenje« zagotovilo informacije bralcu o zmožnostih generiranja denarnih tokov nove družbe kot celote. Ključno vprašanje, ki se pri tem pojavlja, pa je, ali bi koristnost te informacije presegala stroške, ki bi jih imela družba/skupina s pripravo tako preračunanih računovodskih izkazov.

- Neposredna uporaba MSRP 3 tudi za poslovne združitve pod skupnim upravljanjem.

Septembra 2013 je Odbor za mednarodne računovodske standarde ponovno odprl projekt poslovnih kombinacij pod skupnim upravljanjem. Opredelil je, da gre za prioriteten raziskovalni projekt, v sklopu katerega bodo odgovorili na naslednja vprašanja, preden bodo nadaljevali projekt (IASB Agenda Ref 14, 2013, str. 6):

- katere družbe (organizacije) so neposredno ogrožene, ker računovodska obravnava tovrstnih transakcij ni predpisana,
- katere so najpogostejše oblike transakcij pod skupnim upravljanjem,
- analiza definicije »pod skupnim upravljanjem«,
- ali se poslovne združitve pod skupnim upravljanjem razlikujejo od ostalih poslovnih združitvev,

- uporaba računovodenja navzdol (ang. *push down accounting*).

Marca 2015 je Odbor za mednarodne računovodske standarde podal vmesno statusno poročilo, v katerem je opredelil cilje projekta. Ti so bili zoženi na (IASB Agenda Ref 4, 2015, str. 3):

- opredelitev poslovnih združitvev, katerih računovodska obravnava je trenutno zunaj področja uporabe MSRP 3,
- prestrukturiranje znotraj obstoječih skupin, in
- potrebo po pojasnitvi oziroma opredelitvi poslovne združitve pod skupnim upravljanjem, vključno z definicijo skupnega upravljanja.

Odbor za mednarodne računovodske standarde je v sklopu projekta dal prednost tistim transakcijam pod skupnim upravljanjem, ki so izvedene v sklopu začetne javne ponudbe delnic (ang. *initial public offering*), saj so te pod nadzorom regulatorjev. Konkretnih računovodskih rešitev za številne tovrstne primere, ki se torej pojavljajo v Sloveniji v praksi, še ni pričakovati v kratkem času.

Po mojem mnenju so poslovne združitve družb pod skupnim upravljanjem posebna vrsta transakcij med povezanimi strankami in zanje ni mogoče uporabiti analogije z računovodsko obravnavo, kot jo določa MSRP 3. Njihovo posebno računovodsko obravnavo zahtevajo tile razlogi:

- namen transakcije – poslovne združitve družb pod skupnim upravljanjem po navadi ne predstavljajo skupka homogenih transakcij, saj so razlogi zanje različni, po navadi pa so vezani na obe stranki, ki sklepata transakcijo, ki jo, če ne bi bili povezani, ne bi. Poleg tega take transakcije lastnikov ne izpostavljajo nikakršnemu tveganju, saj imajo po navadi vsi udeleženi dostop do vseh informacij; posledično je informacijska asimetrija med udeleženci minimalna, kar pa ne velja za druge poslovne kombinacije; najpomembnejša razlika je seveda ta, da take transakcije običajno nimajo ekonomske vsebine; njene definicije MSRP ne vsebujejo, bi bilo pa smiselno po analogiji uporabiti opredelitev menjalnega posla s komercialno vsebino, kjer družbe med seboj menjajo eno sredstvo za drugo.
- pomanjkanje tržnih pogojev – poslovne združitve pod skupnim upravljanjem potekajo med povezanimi strankami; te opredeljuje MRS 24 –Razkrivanje povezanih strank; družba je povezana stranka, če sta poročajoča družba in družba članici iste skupine, kar pomeni, da so vse obvladujoče družbe, odvisne družbe in soodvisne družbe povezane z drugimi družbami (MRS 24.9); poslovne združitve pod skupnim upravljanjem bi bile lahko le posebna vrsta transakcij med povezanimi strankami, ker o teh transakcijah odločajo lastniki v njihovi funkciji; take transakcije so po navadi pod vplivom odločitev lastnika in niso predmet pogajanj; posledično vrednosti, ki so dosežene v takih

transakcijah, ne ustrezajo opredelitvi poštenih vrednosti, kot to določa MSRP 13 – Merjenje poštene vrednosti.

- narava in vrsta stvari, ki so predmet menjave, in pripoznavanje dobrega imena – dobro ime predstavlja presežek kupnine nad pošteno vrednostjo pridobljenih sredstev in obveznosti, po svoji vsebini pa gre za voljo prevzemnika plačati več, ker v prihodnosti nekaj pričakuje v zameno; to so dobički; zgolj matematično izračunana razlika ne more biti podlaga za knjiženje v poslovne knjige, če dobro ime ne ustreza pripoznavalnim sodilom.

Po MSRP so konsolidirani računovodski izkazi primarni računovodski izkazi, medtem ko so ločeni računovodski izkazi tisti, ki jih pripravi obvladujoča družba. MSRP ne določajo, katere družbe naj izdelajo ločene računovodske izkaze. Uporabljajo se (opomba avtorice: MRS 27 – Ločeni računovodski izkazi), kadar družba pripravlja ločene računovodske izkaze, ki so skladni z MSRP (MRS 27.3). MRS 27 tudi ne določa, kako naj družba transakcije pod skupnim upravljanjem pripozna v ločenih računovodskih izkazih. A zakonodaja v številnih državah, tudi v Sloveniji, po korporacijskem pravu v ospredje postavlja gospodarsko družbo in njene ločene računovodske izkaze, ki pa predstavljajo osnovo za delitev dobička, obdavčitev in podobno. Konec koncev so ti računovodski izkazi tudi predmet revizije, na katere revizor poda mnenje. Zato je ključno, da bi tudi MSRP urejali računovodsko obravnavo teh transakcij ne le v konsolidiranih računovodskih izkazih, temveč tudi v ločenih računovodskih izkazih.

SKLEP

Družbe v razvitih gospodarstvih rastejo predvsem na račun združevanja. Njihovi cilji so zagotavljanje hitrejše rasti, večja diverzifikacija, davčni razlogi in podobni. Taka združevanja so v svetu stalnica, a se v manjši obliki pojavljajo tudi v Sloveniji. In če so razlogi za poslovne združitve različni, se pri njihovem računovodskem evidentiranju v poslovnih knjigah vsi vpleteni srečujemo z bolj ali manj enakimi dilemami. V magistrskem delu sem obravnavala postopke, ki jih izvede revizor. Vsekakor gre za specifično področje revizorjevega udejstvovanja, ki zahteva kombiniranje ustreznih multidisciplinarnih znanj. Revidiranje poslovnih združitev, kot enega izmed korakov pri revidiranju konsolidiranih računovodskih izkazov, sem predstavila tako s teoretičnega kot s praktičnega vidika, pri čemer sem se posvetila posebnostim predmeta revidiranja, ciljem in tehnikam.

Revidiranje dogodkov poslovnih združitev vsekakor postavlja specifičnost revidiranja – že pri načrtovanju redne letne revizije računovodskih izkazov je treba z vso potrebno skrbnostjo identificirati pojav možnih poslovnih združitev pri revidiranem subjektu. Bolj kot preveritev tehnike obračuna je pomembna vsebina poslovne združitve. Revizor preverja, ali omenjena poslovna transakcija dejansko ustreza opredelitvah poslovne združitve, kot jo opredeljuje standard. Pri tem je treba posvetiti pozornost predvsem mejnim primerom, kot so nakupi celotnih sredstev družbe in pripadajočih obveznosti ali le njihovega dela in morebitne

poslovne združitve pod skupnim upravljanjem, ki zahtevajo posebno računovodsko obravnavo zunaj področja uporabe MSRP 3. V naslednjih korakih revizor preverja pravilnost obračuna nabavne vrednosti poslovne združitve, pravilnost pripoznanih sredstev in (pogojnih) obveznosti in pravilnost obračuna dobrega imena.

Posebno področje udejstvovanja revizorja pa je preveritev ustreznosti menjalnega razmerja pri statusnopravnih oblikovanjih, kot so združitve in delitve. Revizor preverja izpolnjevanje zakonskih določil in poda mnenje, ali je višina denarnih doplačil ustrezna. Ločeno pa izda mnenje o resničnem in poštenem položaju prevzemne družbe, pri kateri je prišlo do ene izmed oblik statusnopravnega preoblikovanja.

V magistrskem delu sem potrdila temeljno tezo, da termin združitev, ki ga določajo računovodski standardi in ZGD-1, ne predstavlja istega poslovnega dogodka, zato računovodska obravnavo ne more biti enaka, enaki pa ne morejo biti revizorjevi postopki.

Dodatni zapleti v praksi pa se pojavljajo, ker računovodski standardi ne določajo računovodske obravnave poslovnih združitev pod skupnim upravljanjem. Te transakcije so bile že v preteklosti označene kot področje številnih različnih računovodskih ureditev med državami, zaradi česar je bila zakonodajalcem dana pobuda za uskladitev v posameznih državah.

Januarja 2008 je Odbor za mednarodne računovodske standarde izdal dopolnjen MSRP 3 in dopolnjen MRS 27 in s tem zaključil drugo fazo na področju poslovnih združitev ter vnesel znatno konvergenco med MSRP in US GAAP. Ta projekt je le eden izmed mnogih, kjer oba pripravljalca standardov delata z roko v roki z namenom, da poenotita računovodsko obravnavo poslovnih dogodkov.

Projekt je bil na mednarodni ravni razdeljen v dva dela, ki sta se začela istočasno. Na kratki rok je bila opredeljena odprava spajalne metode in odprava amortiziranja dobrega imena v obliki odprave MRS 22 – Poslovne združitve, ki ga je nadomestil MSRP 3 (2004). Sledila je druga faza prenove standardov, ki se nanašajo na poslovne združitve, s sodelovanjem Odbora za mednarodne računovodske standarde in FASB, ki se je zaključila z izdajo MSRP 3 (2008) in MRS 27 (2008). Oba standarda označujeta določena področja poslovnih združitev, za katere v preteklosti ni bilo jasne računovodske opredelitve, ali je bilo dovoljenih več alternativnih rešitev.

Kljub znatnemu napredku MSRP 3 (2008) še vedno ostajajo nerešena področja; med najpomembnejšimi ostajajo poslovne združitve pod skupnim upravljanjem – tako Odbor za mednarodne računovodske standarde kot FASB sta prepričana, da omenjene računovodske transakcije ne smejo biti obravnavane v okviru obstoječega standarda, temveč bi potrebovali popolnoma nov standard. S tem sem potrdila tudi drugo temeljno tezo magistrskega dela, to je, da je treba za takšne transakcije predpisati jasno računovodsko obravnavo. Vse te spremembe in še mnogo drugih predstavljajo tako revizorjem kot revidirancem velik izziv v prihajajočih letih, in sicer v obliki pravilnosti obračuna takšnih poslovnih združitev in

preveritve njihove pravilnosti v smislu podaje zagotovila o resnični in pošteni predstavitvi (konsolidiranih) računovodskih izkazov.

V preteklosti je računovodska stroka pogosto slišala očitke, da je konservativna in starokopitna ter da ne sledi razvoju v praksi. Tovrstne transakcije so vsekakor ene izmed bolj zapletenih, ki zahtevajo multidisciplinarno znanje vseh, ki se z njimi ukvarjajo.

LITERATURA IN VIRI

1. Arens, A. A., Elder, R. J. & Beasley, M. S. (2012). Auditing and Assurance Services. New Jersey: Prentice Hall.
2. Arzac, E. R. (2007). Valuation for Mergers, Buyouts, and Restructuring. John Wiley & Sons; Bk & CD-Rom edition.
3. Bajuk Mušič, A. (2008). Računovodska obravnava poslovnih združenj s poudarkom na pripojitvah. Zbornik 11. konference računovodij. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
4. Bajuk Mušič, A. (2006). Revizorjevi postopki v primeru izdaje mnenja o pripojitvi matične družbe k odvisni in postopki v primeru preverbe pravilnosti računovodskega evidentiranja pripojitve kot pogoj za izdajo mnenja o računovodskih izkazih za obdobje, ko se je pripojitev izvedla (zaključno delo za strokovni naziv pooblaščen revizor). Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
5. Bajuk Mušič, A., Odar, M., Čižman, M., Hieng, R., Prusnik M., Koželj S. & Zupančič V. (2016). Slovenski računovodski standardi (2016) v praksi z dodatnimi PSR. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
6. Baker, R. E., Lembke, V. C. & King, T. E. (1989). Advanced Financial Accounting. New York: McGraw-Hill Book Company.
7. Bohinc, R. (1999). Združitve (pripojitve in spojitve) gospodarskih družb *Podjetje in delo*, 25 (6/7).
8. Brigham, E. F. & Gapenski, L. C. (1996a). Intermediate Financial Management. Fort Worth: The Dryden Press.
9. Brigham E. F. (1996b). Fundamentals of Financial Management. Fort Worth: The Dryden Press.
10. Brown, L. R. (2007). The concise guide to Mergers, Acquisitions and Divestitures. Palgrave Macmillan.
11. Bruner, R. F. (2004). Applied Mergers and Acquisitions. Wiley.
12. Deloitte (2015). iGAAP 2015 – A guide to IFRS reporting – Volume A: Part 1 and Part 2. Wolters Kluwer (UK) Limited

- Deloitte (2015). iGAAP 2015 – A guide to IFRS reporting – Volume B. Wolters Kluwer (UK) Limited.
- Deloitte (2015). iGAAP 2015 – A guide to IFRS reporting – Volume C. Wolters Kluwer (UK) Limited, 2015.
13. Deloitte (2008). Business combination and changes in ownership interests – A guide to revised IFRS 3 and IAS 28. The creative studio at Deloitte.
 14. Deloitte & Touche LLP (2008). iGAAP 2009 – a guide to IFRS reporting. LexisNexis.
 15. DePamphilis M. D. (2007). Merger; Acquisitions and other restructuring activities. Academic Press Advanced Finance.
 16. Duhovnik M. (2003). Revizorjevo poročanje za posebne namene na podlagi ZGD. Zbornik referatov - 9. letna konferenca revizorjev. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
 17. EFRAG, Organismo Italiana di Contabilita (oktober 2011). Accounting for business combination under common control – Discussion paper.
 18. Epstein, B. J. & Mirza, A. A. (2008). Wiley IFRS 2008: Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards 2008. Wiley.
 19. Galpin, J. T. & Herndon, M. (1999). The Complete Guide to Mergers and Acquisitions: Process Tools to Support M&A Integration at Every Level (Jossey-Bass Business & Management Series). Jossey-Bass.
 20. Gleen, A. C. (november 2007). If IFRS Offer the Answer, They Sure raise a lot of Questions. Financial Executive. Str. 21–23.
 21. Gleim, I. N. & Delaney, P. R. (1990). CPA Examination Review: Volume 1; Outlines and Study Guides. New York: John Wiley & Sons.
 22. Hartman, D. (2008). Izbrani primeri konsolidiranja. *Revizor*, 9(6), str. 81–107.
 23. Hieng, R., Koželj, S., Odar, M., Prusnik, M. & Zupančič, V. (2010). Ponazoritve knjiženj najpogostejših in bolj zapletenih poslovnih dogodkov. *IKS – revija za računovodstvo in finance*, 37(9/10), str. 7–364.
 24. IASB (2015). A Guide through International Financial Reporting Standards July 2015. London: IASB.

25. IASB (2013). IASB Agenda Ref 14 – Business combination under common control.
26. IASB (2015). IASB Agenda Ref 4 – Business combination under common control.
27. IASB (2015). International Financial Reporting Standards IFRS 2015 Bound Volume. London: IASB.
28. IFRS Foundation (2016). 2016 IFRS Standards (Red Book) – part A and part B. London: IFRS Foundation.
29. Igličar, A. & Hočevan, M. (1997). Računovodstvo za managerje. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
30. Jerman, S. (2005). Bilančne in davčne posledice združitve in delitev družb - seminarsko gradivo. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
31. Kocbek, M., Bohinc, R., Bratina, B., Ilešič, M., Ivanjko, Š., Knez, R., Odar, M., Pivka, H. M., Prelič, S., Pšeničnik, D., Puharič, K. & Zabel, B. (2007). Veliki komentar Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1) – 1. knjiga, GV Založba. Ljubljana.
32. Koletnik, F. (1991). Notranje kontroliranje in revidiranje poslovanja podjetij. *Revizor*, 2(2), str. 28–52.
33. Mednarodni standardi računovodskega poročanja 2004 – neuradno prečiščeno besedilo (2005). Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
34. Mednarodni standardi revidiranja, najdeno na spletnem naslovu <http://www.si-revizija.si/standardi/mednarodni-standardi-revidiranja-msr>.
35. Mirza, A. A. , Orrell, M. & Holt, J. G. (2011). Wiley IFRS: Practical Implementation Guide and Workbook. New Jersey: John Wiley & Sons Inc.
36. MSRP – Zbirka predpisov – računovodstvo in knjgovodstvo, zasebni sektor, ZRFR (2013). Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev. Dopolnitve in spremembe po izdaji na spletni strani www.zbrikapredpisov.zvezarfr.si.
37. Novak, A (2008). Primerjava vrednotenja gospodarskih kategorij bilance stanja v MSRP in US GAAP. *Revizor*, 18(7/8), str. 54–71.

38. O'Reilly, V. M., McDonnell, P. J., Winograd, B. N., Gerson, J. S. & Jaencike, H. R. (1998). *Mongomery's Auditing*, John Wiley & Sons Inc.
39. Osnutek ZGD-11 060814, najdeno avgusta 2015 na spletnem naslovu http://www.mgrt.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/notranji_trg/predlogi_predpisov/sector_za_gospodarsko_pravo_in_intelektualno_lastnino/.
40. Osvald, I. (1999). Pripojitve gospodarskih družb. *Podjetnik*, 15(7), str. 84–86.
41. Pate, B. (2001). Poslovne kombinacije in uporaba MSRP 3 pri združitvah in delitvah gospodarskih družb. *Revizor*, 12(2), str. 73–98.
42. Poročilo o reviziji družbe A (2009). Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (papirno in elektronsko) za revizijo računovodskih izkazov družbe A. Ljubljana, Deloitte.
43. Poročilo o revizije družbe S (2009). Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (papirno in elektronsko) za revizijo računovodskih izkazov družbe S. Ljubljana, Deloitte.
44. Praznik, B. (2004). Vrednotenje za določanje menjalnih razmerij. *Revizor*, 14(10), str. 88-104.
45. Prelič S. (2002). Dopustnost pridobitve lastnih delnic: pripojitev družbe matere k družbi hčeri. *Pravna praksa*, 21(15/16), str. 6–8.
46. Prelič S. (1999). Dopustne poenostavitve v postopkih združitvev in delitev ter drugih statusnih preoblikovanj. *Podjetje in delo*, 18(6/7), str. 999–1009.
47. Scharf, A. C., Shea, E. E. & Beck, C. G. (1992). *Acquisitions Mergers, Sales, Buyouts and Takeovers. A Handbook with forms*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
48. Slovenski računovodski standardi 2006, Zbirka predpisov – računovodstvo in knjgovodstvo, zasebni sektor (2013). Ljubljana. Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. Dopolnitve in spremembe po izdaji na spletni strani www.zbrikapredpisov.zvezarfr.si.
49. Turk, I. (2000). *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
50. Uredba komisije (ES) št. 1126/2008 z dne 3. 11. 2008 o sprejetju nekaterih mednarodnih računovodskih standardov v skladu z Uredbo (ES) št.

1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta, Uradni list Evropske unije, 29. 11. 2008, str. 1–481.

51. Uredba komisije (ES) št. 494/2009 z dne 3. 6. 2009 o spremembi Uredbe (ES) št. 1126/2008 o sprejetju nekaterih mednarodnih računovodskih standardov v skladu z Uredbo (ES) št. 1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta glede mednarodnega računovodskega standarda 27.
52. Uredba komisije (ES) št. 495/2009 z dne 3. 6. 2009: sprememba Uredbe (ES) št. 1126/2008 o sprejetju nekaterih mednarodnih računovodskih standardov v skladu z Uredbo (ES) št. 1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta glede mednarodnega standarda računovodskega poročanja (MSRP) 3, Uradni list Evropske unije, 12. 6. 2009, str. 22–59.
53. Uredba komisije (ES) št. 70/2009 z dne 23. 1. 2009 o spremembi Uredbe (ES) št. 1126/2008 o sprejetju nekaterih mednarodnih računovodskih standardov v skladu z Uredbo (ES) št. 1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta glede izboljšav mednarodnih standardov računovodskega poročanja (MSRP).
54. Vrankar, M. (2004). Osnovne sestavljanja konsolidiranih računovodskih izkazov. *IKS – revija za računovodstvo in finance*, 40(4), str. 220-254.
55. Zakon o davčnem postopku, Uradni list RS, št. 13/11-UPB4, 24/12 – ZDDPO–2G, 32/12, 94/12, 101/13 – ZDavNepr, 111/13, 25/14 – ZFU, 40/14 – ZIN–B, 90/14 in 91/15.
56. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb, Uradni list RS, št. 117/06, 90/07, 56/08, 76/08, 92/08, 5/09, 96/09, 110/09 – ZDavP-2B, 43/10, 59/11, 24/12, 30/12, 94/12, 81/13, 50/14, 23/15 in 82/15.
57. Zakon o gospodarskih družbah, Uradni list RS, št. 5/09-UPB3, 33/11, 91/11, 32/12, 57/12, 44/13 – odl. US, 82/13 in 55/15.
58. Zakon o revidiranju, Uradni list RS, št. 65/08 in 63/13 – ZS-K.
59. Zdolšek, D. (2008). Primerjalna analiza skupinskih računovodskih izkazov in njihovega pripravljavanja po MSRP in US GAAP. *Revizor*, 19(1), str. 40–82.

PRILOGA

Priloga: Povzetek poročila ocenjevalca o vrednotenju družb S in A

Pri ocenjevanju vrednosti in zaradi obstoječe lastniške strukture obeh družb je bila pri vrednotenju obeh družb uporabljena predpostavka, kot da gre za prodajo večinskega lastniškega deleža, da manjšinski lastnik v postopku združitve ne bi bil prikrajšan. Pri ocenjevanju tržne vrednosti lastniškega kapitala družb A in S je ocenjevalec analiziral in ocenil vse tiste makro in mikro elemente, ki so za oceno vrednosti najpomembnejši in ki jih je bilo glede na razpoložljivost podatkov mogoče upoštevati.

Ocenjevalec je pri oceni vrednosti podjetij uporabil te metode:

- pri družbi A je uporabil metodo ocene vrednosti neto aktive družbe,
- pri družbi S pa je uporabil metodo sedanje vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov.

Vrednotenje podjetij je izvedeno po stanju na dan 31. marca 2008 na osnovi tehle podatkov in dokumentacije:

- izpiskov iz sodnega registra za obe družbi,
- ustanovitvenega akta družbe A in družbene pogodbe družbe S,
- letnih poročil obeh družb in Skupine za zadnja tri leta,
- bruto bilanc obeh družb,
- obračuna davka od dobička pravnih oseb za obe družbi,
- pravilnika o računovodstvu,
- načrt družbe S za leto 2008,
- srednjeročnega investicijskega načrta družbe S in
- analize konkurenčnosti na slovenskem trgu.

Pri vrednotenju večinskega lastniškega deleža družbe S je bila uporabljena metoda sedanje vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov, saj naj bi bila tržna vrednost podjetja enaka sedanji vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov. Tržna vrednost lastniškega kapitala je pri uporabi te metode v glavnem neodvisna od vrednosti aktive (čistih sredstev) družbe. S finančnega vidika zato velja, da je vrednost družbe enaka vsoti prihodnjih koristi, ki jih družba prinaša svojim lastnikom. Pri uporabi te je bilo predpostavljeno, da bo družba nadaljevala poslovanje še daljše časovno obdobje. Na podlagi analize preteklega poslovanja (preračunane v stalne cene) in ocene poslovnih možnosti v prihodnosti (za naslednjih šest let) so bili načrtovani optimistični in pesimistični scenariji denarnih donosov lastnikom. Scenarija se med seboj razlikujeta glede na načrtovan obseg količinske prodaje ***v Sloveniji v prihodnjih letih, prihodke iz prodaje dodatnega asortimaja blaga in storitev in doseženo bruto maržo pri prodaji blaga in storitev. Upoštevano je bilo, da bo rast prodaje v prihodnje pogojena predvsem s povečanim obsegom dodatnega asortimaja blaga in storitev, kar je v skladu z načrtovanimi investicijami podjetja v obnovo in razširitev ponudbe obstoječih *** servisov. Glede na predvideno stagnacijo porabe *** v Sloveniji in omejene možnosti investiranja v izgradnjo novih b*** servisov (zaradi zasičenosti slovenskega trga) se v prihodnosti ne pričakuje bistvenih sprememb na področju prodaje ***. Verjetnost uresničitve posameznega scenarija je bila ocenjena na 50 %.

Izračunani donosi so bili diskontirani z ustrežno diskontno stopnjo, kar omogoča konverzijo vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov lastnikom v sedanjo vrednost, to je v vrednost lastniškega kapitala, ki te denarne tokove prinaša. Vrednost lastniškega kapitala je torej taka, da lastnikom kapitala pri pričakovanih donosih prinaša zahtevano donosnost. Ta pa je odvisna predvsem od tveganja naložbe v družbo in netvegane donosnosti na trgu kapitala. Za ocenitev zahtevane stopnje donosa lastniške naložbe v družbo S je bil uporabljen model CAPM (ang. *Capital Assets Pricing Model*), ki je bil prilagojen razmeram v Sloveniji. Na podlagi izračuna je bilo ugotovljeno, da je zahtevana nominalna stopnja donosnosti (v EUR), ki jo pričakuje investitor od lastniške naložbe v družbo S, enaka 9,10 %.

Sedanji vrednosti prostih denarnih tokov iz poslovanja je bila prišteta še diskontirana tržna vrednost presežnih finančnih naložb, saj družba v preteklih poslovnih letih ni izplačevala celotnega prostega denarnega toka in diskontirane tržne vrednosti poslovno nepotrebnih sredstev.

Na podlagi metode sedanje vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov je bilo ocenjeno, da je tržna vrednost lastniškega kapitala družbe S na dan 31. marca 2008 enaka 22.540.230.000 EUR z možnim razponom med 19.042.820.000 EUR po pesimističnem in 26.037.640.000 EUR po optimističnem scenariju.

Določitev menjalnega razmerja

Na osnovi obeh omenjenih metod ocenjevanja so bile ugotovljene naslednje tržne vrednosti lastniškega kapitala oziroma menjalno razmerje 1,30 enote lastniškega deleža družbe S za eno enoto lastniškega deleža družbe A. Vsi podatki so v EUR.

Metoda ocenjevanja	Tržna vrednost	Spodnja meja	Zgornja meja
Družba A	29.300.620.000	26.152.950.000	32.448.290.000
Metoda vrednosti neto aktive			
Družba S	22.540.230.000	19.042.820.000	26.037.640.000
Metoda sedanje vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov			
Menjalno razmerje	1,30		

Vir: Poročilo o reviziji družbe A, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno); Poročilo o reviziji družbe S, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno)

Dne 29. junija 2008 je skupščina družbe A sklenila, da se edinemu družbeniku družbe R&M izplača udeležba v dobičku za 2.458.350.721 EUR (od tega 1.638.900.480 EUR iz dobička leta 2007 in 819.450.240 EUR od pričakovanega dobička leta 2008). Izplačilo dobička bo znižalo ocenjeno vrednost kapitala družbe A za navedeni znesek, kar vpliva tudi na izračun menjalnega razmerja. Novo menjalno razmerje je tako izračunano iz tehle tržnih vrednosti lastniškega kapitala prevzemne in prevzete družbe:

Metoda ocenjevanja	Tržna vrednost (v EUR)
Družba A	
Metoda vrednosti neto aktive	26.842.269.279
Družba S	
Metoda sedanje vrednosti pričakovanih prostih denarnih tokov.	22.540.230.000
Menjalno razmerje	1,19

Vir: Poročilo o reviziji družbe A, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno); Poročilo o reviziji družbe S, Revizijska delovna dokumentacija in revizijsko gradivo (elektronsko in papirno)

Direktorja prevzemne in prevzete družbe sta v skupnem poročilu o pripojitvi pri določanju menjalnega razmerja upoštevala že omenjeno dejstvo in sta določila menjalno razmerje na 1,20 enote lastniškega deleža družbe S za eno enoto lastniškega deleža družbe A.